

УДК -342.9

КП _____
№ держреєстрації 0122U000216
Інв. № _____

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ
49000, м.Дніпро, вул. Володимира Вернадського 2/4
тел. (056) 745-55-96

Д. Бочаров
2024 р.

ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ

**Основні напрями реформування законодавства України в контексті
євроінтеграційних процесів
(заключний)**

Керівник НДР
Професор кафедри
публічного та приватного
права, д.ю.н., професор

Є.О. Легеза

Розкрито особливості реформування законодавства України в контексті євроінтеграційних процесів, розробка пропозицій щодо змін та доповнень до законодавчих та підзаконних нормативних актів з питань публічних відносин в контексті євроінтеграційних процесів

Рукопис закінчено "4" 12 2024 р.

Результати цієї роботи розглянуто вченою радою УМСФ
протокол № 8 від "23" 12 2024 р.

2024

СПИСОК ВИКОНАВЦІВ

№ п/п	Посада, вчене звання, науковий ступінь	Підпис	Дата	Ініціали, прізвище
1	Професор кафедри публічного та приватного права д.ю.н., професор (Керівник)		02.12.2024	Є.О. Легеза
2	Завідуючий кафедрою публічного та приватного права, доктор юридичних наук, професор		02.12.2024	Т.П. Мінка
3	Професор кафедри публічного та приватного права, доктор юридичних наук, професор		02.12.2024	Д.В. Приймаченко
4	Професор кафедри публічного та приватного права, доктор юридичних наук, професор (Відповідальний виконавець)		02.12.2024	П.С. Лютіков
5	Директор ННІ права та міжнародно-правових відноси д.ю.н., доцент		02.12.2024	В.В. Ліпінський
6	Доцент кафедри публічного та приватного права, кандидат юридичних наук, доцент		02.12.2024	В.В. Філатов
7	Доцент кафедри публічного та приватного права, доктор юридичних наук, доцент		02.12.2024	О.А. Зуєва
8.	Доцент кафедри публічного та приватного права, доктор юридичних наук, доцент		02.12.2024	А.В. Мазур
9.	Старший викладач кафедри публічного та приватного права		02.12.2024	М.В. Шевченко
10.	Аспірант кафедри публічного та приватного права		02.12.2024	О.М. Мачуський
11.	Аспірант кафедри публічного та приватного права		02.12.2024	О.І. Царевич

РЕФЕРАТ

Звіт про НДР: 89 с., 2 табл., 117 джерел.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини щодо реформування законодавства України в контексті євроінтеграційних процесів.

Мета дослідження – розробка методів та методик дослідження адміністративно-правових регулювання публічних відносин в контексті євроінтеграційних процесів, розробка пропозицій щодо змін та доповнень до законодавчих та підзаконних нормативних актів з питань реформування законодавства України в контексті євроінтеграційних процесів.

Методи дослідження – загальнонаукові методи пізнання державно-правових явищ; системний, інституційний, соціокультурний, структурно-функціональний, конкретно історичний, порівняльно-правовий методи.

Наукова новизна і конкретні досягнення у звітному періоді –

Вперше: в теоретичному плані пропонується цілісна концепція реформування законодавства України в контексті євроінтеграційних процесів;

удосконалено: пропозиції щодо розбудови державної служби України на засадах відповідності відповідного законодавства вимога Основного Закону України, усунення прогалин у законодавстві, яким урегульовано процедуру притягнення до адміністративної відповідальності за окремі види порушень, передумови та шляхи розширення контрольних функцій громадської ради при Агентстві з питань розшуку та менеджменту активів; шляхи посилення гарантій здійснення повноважень уповноваженого у справах європейського суду з прав людини; особливостей стадій процедури надання послуг з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно; пропозиції щодо розбудови державної служби України на засадах відповідності відповідного законодавства вимога Основного Закону України, усунення прогалин у законодавстві, яким урегульовано процедуру притягнення до адміністративної відповідальності за окремі види порушень митних правил, порушення громадського порядку та безпеки тощо;

дістали подальшого розвитку: ідеї щодо удосконалення адміністративного правового регулювання нагляду та контролю у сфері навколишнього природного середовища, способи захисту порушених прав у сфері оренди землі: співвідношення з реєстраційною процедурою; теоретико-правова природа понять нагляду та контролю і їх співвідношення тощо; удосконалення адміністративного законодавства, законодавства про державну службу, законодавства про адміністративно-правові режими, загальні положення проведення перевірок на поліграфі в органах публічної влади в сучасних умовах тощо.

Результати дослідження впроваджені в Університеті митної справи та фінансів у вигляді внесення змін та доповнень у навчально-методичні комплекси дисциплін, розробку програм наукових комунікативних заходів.

Результати роботи можуть бути застосовані в практичній діяльності органів публічної адміністрації та її територіальних органів у перебігу підготовки та подання на розгляд центральним органам виконавчої влади рекомендацій та пропозицій щодо удосконалення Концепції модернізації центральних органів виконавчої влади, Плану дій щодо впровадження даної Концепції.

Галузь застосування – право, соціологія, психологія, державна служба.

Ключові слова: адміністративні процедури, державна служба, законодавство, євроінтеграційні процеси, публічні відносини, правовідносини, публічні послуги, реформування.

ЗМІСТ

Реферат.....	4
1. Легеза Є.О. (у співавторстві). Foreign experience of responsibility for driving vehicles in condition of alcohol intoxication: international standards, administrative and criminal aspects.....	7
2. Лютіков П.С. (у співавторстві) Передумови та шляхи розширення контрольних функцій громадської ради при Агентстві з питань розшуку та менеджменту активів.....	16
3. Приймаченко Д.В. (у співавторстві) Шляхи удосконалення адміністративного правового регулювання нагляду та контролю у сфері навколишнього природного середовища	24
4. Мінка Т.П. (у співавторстві) Напрями удосконалення адміністративно-правового регулювання проведення перевірок на поліграфі в органах публічної влади.....	28
5. Ліпінський В. В. Способи захисту порушених прав у сфері оренди землі: співвідношення з реєстраційною процедурою	34
6. Філатов В.В. Навколишнє природне середовище як об'єкт адміністративно-правового регулювання.....	41
7. Зуєва О.А.. (у співавторстві) Шляхи посилення гарантій здійснення повноважень уповноваженого у справах європейського суду з прав людини....	45
8. Мазур А.В. Використання поліграфа у світі: генеза становлення та тенденції розвитку.....	50
9. Шевченко М.В. (у співавторстві) Self-regulation: leveraging advantages, mitigating drawbacks and contemplating its use for soft narcotics market.....	54
11. Мачуський О.М. Особливості стадій процедури надання послуг з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно.....	67
12. Царевич О.І. Теоретико-правова природа понять нагляду та контролю і їх співвідношення.....	74
Перелік посилань.....	79

1. Foreign experience of responsibility for driving vehicles in condition of alcohol intoxication: international standards, administrative and criminal aspects

Introduction

Article 8 of the UN Convention on Road Traffic of 1968 stipulates that the driver must control his vehicle in such a way as to always be able to drive it properly. He must be familiar with the rules of the road, and regulations in the field of road safety, as well as with factors that can affect his behavior, such as fatigue, taking medication and driving a vehicle under the influence of alcohol and drugs. National legislation should provide for specific provisions on driving under the influence of alcohol, as well as the legally permissible blood alcohol content and, where appropriate, the content of alcohol in breathe exhaled (BrAC) by such a person, the excess of which is incompatible with driving a vehicle. According to international standards, in all cases, the maximum blood alcohol content (BAC) should not exceed 0.50 g of pure alcohol per litre of blood or 0.25 mg per litre of exhaled air. However, these standards are subject to change and should be defined in national legislation¹.

Studies conducted in 2013-2014 (commissioned by the General Department for Mobility and Transport of the European Commission), research presented data on the use of alcohol and other psychoactive substances by drivers in thirteen European countries.

According to the results of the analysis of research on road safety (V. L. Sopilnyk², J. Archer³, G. Lovegrove and T. Sayed⁴ and others) it can be concluded that the decisive role in the occurrence of traffic accidents is mostly played by the “human factor”. Despite the fact that over the past few years, attention to the development of road infrastructure has increased in Ukraine, the problems of mortality and injuries from road traffic accidents for Ukraine remain acute to this day, and the situation in this area is, according to some estimates, even catastrophic⁵.

Calculations carried out by S. D. Levitt and J. Porter show that drivers with alcohol in their blood are at least fifteen times more dangerous to road safety than sober drivers and are at least eight times more likely to cause a fatal car accident⁶. Even such a factor as a person’s tendency to violate traffic rules has less influence on

¹ Convention on Road Traffic. UN International Document dated November 8, 1968, with amendments and additions. introduced by the European Agreement dated May 1, 1971, with amendments dated September 28, 2004. Available online. In: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU70K01U.html.

² Sopilnyk L. I. Development of the theory and principles of the formation of the regulatory framework of road traffic safety: autoref. thesis ... Dr. Tech. Sciences: 05 January, 2002. National Lviv Polytechnic University. Lviv, 2002. 32.

³ Archer, J. Indicators for traffic safety assessment and prediction and their application in micro-simulation modeling: A study of urban and suburban intersections. *Doctoral Dissertation*. Stockholm: Royal Institute of Technology. 2005. Stockholm. ISBN 91-7323-119-3.

⁴ Lovegrove, G., Sayed, T. Macro-level collision models for evaluating neighbourhood traffic safety. *Canadian Journal of Civil Engineering*, 33(5). 2006. 609–621.

⁵ Leheza Ye., Pisotska K., Dubenko O., Dakhno O., Sotskyi A. The Essence of the Principles of Ukrainian Law in Modern Jurisprudence. *Revista Juridica Portucalense*, December, 2022. 342-363. [https://doi.org/10.34625/issn.2183-2705\(32\)2022.ic-15](https://doi.org/10.34625/issn.2183-2705(32)2022.ic-15)

⁶ Levitt, S. D., & Porter, J. Estimating the effect of alcohol on driver risk using only fatal accident statistics. Cambridge: National Bureau of Economic Research, 1999. 33.

the risk of creating a traffic accident with injuries or deaths than the influence of alcohol⁷.

It has been reliably established that any actions under the influence of alcohol (ethanol) are associated with an increased likelihood of traumatic injury. Psychologists and physiologists associate this connection with impaired judgment and psychomotor activity caused by exposure to toxic substances, which leads to an increase in the likelihood of injury. However, controlled laboratory studies have clearly shown that alcohol actually only exacerbates the harmful effects of trauma in dangerous situations.

A detailed analysis of a large array of data conducted by scientists (P. Waller, J. Stewart, A. Hansen, (the situations of more than 1 million drivers involved in traffic accidents were analyzed) showed that in totality of a number of variable factors affecting driver's safety during a crash (such as seat belt use, vehicle deformation, vehicle speed prior to collision, collision, or rollover, driver age, and vehicle weight), an intoxicated person is more likely to have serious injury or death than a sober driver⁸.

In the research performed by A. Behnud and F. L. Mannering, the authors emphasize that sober drivers who have become participants in a traffic accident, as a rule, have a greater heterogeneity of the injuries received (that is, the diversity of their distribution according to the severity of the consequences) in the presence of potentially adverse weather conditions and road surface conditions. In searching for an explanation for this, scientists hypothesize that uninjured or mildly injured drivers applied the full range of their knowledge/decisions to assess such conditions and possibly minimize their impact on the mechanism of a road accident. Therefore, the variability of this range across a population of drivers (with different driving experiences) should be large. In contrast, drivers who have been under the influence of alcohol or drugs have much less heterogeneity in the factors that influence injury severity, suggesting a so-called "levelling" effect resulting from the effects caused by such substances on the human body, and preventing them from making the necessary correct decisions in a difficult situation⁹.

The purpose of the article consists in comparing foreign experience of responsibility for driving vehicles in a condition of alcohol intoxication (international standards, administrative and criminal aspects).

Results and Discussion

The results of these studies indicate that alcohol is the most frequently used psychoactive substance among European road transport drivers. Based on these results, it was estimated that an average of 1.65% of all drivers in European traffic drive a vehicle with a blood alcohol concentration of 0.5 g/l or higher. For alcohol concentrations above 0.1 g/L, the estimated prevalence was 3.85%. The prevalence of driving under the influence of alcohol (from 0.5 g/l and above) among the total

⁷ Levitt, S. D., & Porter, J. Estimating the effect of alcohol on driver risk using only fatal accident statistics. Cambridge: National Bureau of Economic Research, 1999. 33.

⁸ Waller, P. F., Stewart, J. R., Hansen, A. R., Stutts, J. C., Popkin, C. L., & Rodgman, E. A. The potentiating effects of alcohol on driver injury. *JAMA*, 256(11). 1986. 1461–1466.

⁹ Behnood, A., & Mannering, F. L. The effects of drug and alcohol consumption on driver injury severities in single-vehicle crashes. *Traffic injury prevention*, 18(5). 2017. 456–462. DOI: 10.1080/15389588.2016.1262540.

number of drivers ranges from 0.1% in Hungary to 5.23% in Italy¹⁰. On the scale of European regions, regularity can be observed: in the countries of Eastern and Northern Europe, which were included in the study named Driving Under the Influence of Drugs – DRUID), alcohol consumption among drivers was below average (except for Lithuania, which scored slightly above the European average), while in Southern Europe it was above average (Table 1)¹¹.

Table 1 - Prevalence of driving in condition of alcohol intoxication in various countries¹²

EU country	The limit of the blood alcohol content in drivers	Prevalence of excess alcohol content among drivers (0.5 g/L and above)
Belgium	0.5 g/L	2.16%
Czech Republic	0.0 g/L	0.45%
Denmark	0.5 g/L	0.48%
Estonia	0.5 g/L	1.62%
Italy	0.5 g/L	5.23%
Lithuania	0.4 g/L	2.31%
Hungary	0.0 g/L	0.1%
The Netherlands	0.5 g/L	0.61%
Poland	0.2 g/L	0.58%
Portugal	0.5 g/L	1.22%
Finland	0.5 g/L	0.26%
Norway	0.2 g/L	0.06%

We would like to remind you that for any first-time violation related to driving while intoxicated, regardless of the degree of intoxication (more than 0.2% of alcohol per millilitre in the blood the Code of Ukraine for Administrative Offences (clause 7, chapter II)¹³ provides for the imposition of a fine on drivers or other persons in the amount of one thousand tax-free minimum incomes of citizens (17,000 Ukrainian hryvnia) with deprivation of the right to drive a vehicle for a period of one year (for

¹⁰ Leheza, Ye. Shablysty, V. Aristova, I. V. Kravchenko, I. A. Korniakova, T. Foreign Experience in Legal Regulation of Combating Crime in the Sphere of Trafficking of Narcotic Drugs, Psychotropic Substances, their Analogues and Precursors: Administrative and Criminal Aspect. *Journal of Drug and Alcohol Research*. Vol. 12 . No. 4, 2023. 1-8. DOI: <https://doi.org/10.4303/JDAR/236240>.

¹¹ Ecorys. Study on the prevention of drink-driving by the use of alcohol interlock devices. Final Report. Client: European Commission, DG for Mobility and Transport. Rotterdam. 2014. 166.

¹² Leheza, Ye. Shablysty, V. Aristova, I. V. Kravchenko, I. A. Korniakova, T. Foreign Experience in Legal Regulation of Combating Crime in the Sphere of Trafficking of Narcotic Drugs, Psychotropic Substances, their Analogues and Precursors: Administrative and Criminal Aspect. *Journal of Drug and Alcohol Research*. Vol. 12 . No. 4, 2023. 1-8. DOI: <https://doi.org/10.4303/JDAR/236240>.

¹³ Law of Ukraine. On the approval of the Instructions on the procedure for detecting signs of alcohol, drug or other intoxication in drivers of vehicles or being under the influence of drugs that reduce attention and reaction speed: Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Ministry of Health of Ukraine dated November 9, 2015. No. 1452/735. Available online. In: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1413-15#Text.2>.

drivers). In case of repeated commission of such violations, sanctions increase in progression: 34,000 Ukrainian hryvnia fine and 3 years of deprivation of the right to drive a vehicle; 51,000 Ukrainian hryvnia fine and 10 years of deprivation of the right to drive a vehicle; with paid seizure of the vehicle or without such seizure; with confiscation of the vehicle that is the one privately owned by the violator; administrative arrest for ten to fifteen days. But still, it is noticeable only by the standards of an average Ukrainian¹⁴.

If you analyze the legislation of other countries, you can see that the responsibility for driving a vehicle with alcohol intoxication there is stricter than in Ukraine. And this is not groundless, because such offences are a problem not only for Ukraine. Such offences are negative social phenomenon that becomes a determinant of traffic accidents in other countries as well, and leads to injuries and deaths of people. In the United States, driving in the condition of alcohol intoxication kills about 32 people every day, an average of one every 45 minutes. In 2020, 11,654 people died because of driving under the influence of alcohol, which is 14% more than in 2019. All of those deaths were preventable. Since the 1980s, strict enforcement of laws on drunk driving has been a major factor in reducing deaths due to this cause. Charges range from misdemeanours to felonies, and penalties for impaired driving can include license suspension, fines, and jail time. In the US, every state prohibits driving with a BAC of 0.08 g/dL or higher (except Utah, which recently lowered its illegal limit to 0.05 g/dL)¹⁵. Penalties for driving in a condition of alcohol intoxication have their own characteristics depending on the laws of each individual state. A first-time violation can cost a negligent driver more than USD 10,000 in fines and court costs. The most severe measures are a lifetime suspension of driver's license, three years in prison and a fine of USD 25,000 (of course, if driving in this condition has led to serious consequences)¹⁶.

Many states require offending drivers to install ignition interlock devices at their own expense. The ignition interlock device is designed to test breathing and is connected to the car's ignition. The car will not move unless the driver blows into the device and has a BAC below a pre-set lower state legal limit, usually 0.02 g/dL. (%). The National Highway Traffic Safety Administration (NHTSA) strongly supports the expansion of ignition interlocks as a proven technology that keeps drivers from driving under the influence of alcohol¹⁷.

In some European countries, the amount of fines is tied to the driver's income level, but one way or another, exceeding the ppm in the blood threatens an intoxicated person with imprisonment for a period of up to two years. Thus, in Germany, an excess of up to 0.5 V entails only administrative responsibility and a fine, and an excess of over 0.5 V is a reason for criminal responsibility and a fine. In

¹⁴ Leheza, Yevhen. Yerofieienko, Larysa. Komashko, Volodymyr. (2023). Peculiarities of legal regulation of intellectual property protection in Ukraine under martial law: administrative and civil aspects. *Law of Justice Journal*, 37(3), 157-172. <https://doi.org/10.5335/rjd.v37i3.15233>

¹⁵ NHTSA. Countermeasures That Work: Alcohol Measurement Devices – Traffic Tech DOT HS 13. 2021. 167. Available online. In: <https://www.nhtsa.gov/traffic-tech/133631>

¹⁶ NHTSA. Drunk Driving. 2023. Available online. In: <https://www.nhtsa.gov/risky-driving/drunk-driving>.

¹⁷ Volobuieva, O. Leheza, Ye. Pervii, V. Plokhuta, Ye. Pichko, R. Criminal and Administrative Legal Characteristics of Offenses in The Field of Countering Drug Trafficking: Insights from Ukraine. *Yustisia*. Vol 12, No 3. 2023. 262-277. DOI: <https://doi.org/10.20961/yustisia.v12i3.79443>

Japan, for example, even the passengers of this vehicle (if any) are punished for offences related to driving a vehicle in a condition of alcohol intoxication (for not stopping the intoxicated driver). In addition, it was in Japan that the largest fine in history was issued for driving in a condition of alcohol intoxication and a traffic accident with victims – 2.5 million US dollars¹⁸.

Separate sociological research conducted in Great Britain in 2017 showed that 57.0% of survey respondents (persons aged 16 and over) consumed alcoholic beverages, equal to 29.2 million of the population¹⁹. If compared with Ukraine, it would actually be a larger part. The total population of the United Kingdom significantly exceeds the similar indicator in Ukraine, but even for this European country, the given figure indicates a significant spread of such a phenomenon as alcohol consumption. No, the percentage of such persons, we hope, would be much smaller, but it must be recognized that among those 57.0% of respondents, there are certainly categories of such people who are potentially capable of committing the mentioned actions once or regularly. And many marginals are kept from such acts by the system of sanctions, which includes legal responsibility for this type of offence (Table 2).

There are strict alcohol limits for drivers, with limits in Scotland differing from the rest of the UK.

Table 2 - Norms of the permissible limit of alcohol in the driver's body according to the legislation of Great Britain^{20,21}

Alcohol level	England, Wales and Northern Ireland	Scotland
Micrograms per 100 milliliters of breath	35 (0.035 ‰)	22 (0.022 ‰)
Micrograms per 100 milliliters of blood	80 (0.08 ‰)	50 (0.05 ‰)
Micrograms per 100 milliliters of urine	107 (0.107 ‰)	67 (0.067 ‰)

Thus, according to the statistics of the Federal Statistical Office of Germany (destatis), in 2023, 228 people died in traffic accidents related to alcohol consumption, and 17,183 road users received injuries of various degrees of severity. Compared to last year, the number of such car accidents with victims involving drivers who were driving in a condition of alcohol intoxication remained almost unchanged, and the number of fatalities decreased by 6.6%²².

¹⁸ Ignatenko A.. Drunk driving: how to solve the problem? Association of Lawyers of Ukraine. 2020. Available online. In: URL: <https://uba.ua/ukr/news/7714/>.

¹⁹ Office of National Statistics. Adult drinking habits in Great Britain. 2018. Statistical bulletin. Available online. In: <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/healthandsocialcare/drugusealcoholandsmoking/bulletins/opinionsandlifestylesurveyadultdrinkinghabitsingreatbritain/2017>.

²⁰ NHTSA. Countermeasures That Work: Alcohol Measurement Devices – Traffic Tech DOT HS 13. 2021. 167. Available online. In: <https://www.nhtsa.gov/traffic-tech/133631>

²¹ *Volobuieva, O. Leheza, Ye. Pervii, V. Plokhuta, Ye. Pichko, R.* Criminal and Administrative Legal Characteristics of Offenses in The Field of Countering Drug Trafficking: Insights from Ukraine. *Yustisia*. Vol 12, No 3. 2023. 262-277. DOI: <https://doi.org/10.20961/yustisia.v12i3.79443>

²² Leheza, Y., Shcherbyna, B Leheza, Y. Pushkina, O. Marchenko, O. Features of Applying the Right to Suspension or Complete/ Partial Refusal to Fulfill a Duty in Case of Non-Fulfilment of the Counter Duty by the Other Party

Nevertheless, every thirteenth person killed on the roads of this country in 2023 died because of a traffic accident that occurred due to driving in condition of alcohol intoxication. However, at the beginning of the current century, the situation was much worse, as in 2000 the loss of human life in alcohol-related accidents reached 1,022 people (13.6% of all fatalities). It is statistically proven that a drunk driver is eight times more likely to cause a fatal traffic accident²³.

Driving in a condition of alcohol intoxication is an administrative offence in Germany. In addition, under certain circumstances, driving under the influence of any drug is already subject to the Criminal Code, which provides for criminal liability for violating these prohibitions²⁴.

Article 24a-2 of the German Traffic Safety Law dated 19 December 1952 establishes driving a vehicle while intoxicated as an administrative offence. An offence is considered to have been committed, regardless of any material consequence, as soon as traces of one of the substances are found in the blood of the offender (the list is provided separately), since the legislation does not provide for any permissible threshold²⁵.

However, there is no specified composition of the offence if the harmful substance comes from a drug that is taken according to a medical prescription. The blood test necessary for the detection of narcotic substances can be carried out without the driver's consent if there are no medical contraindications. This offence is punishable by a fine of up to 3,000 German marks (or approximately 1,500 euros (UAH 44,944)). Article 25 of the aforementioned Law provides that a fine may be accompanied by a ban on driving a vehicle for a period of one to three months²⁶.

Articles 315c, 316 and 323a of the German Criminal Code also apply to driving a vehicle in a condition of alcohol intoxication. They are aimed at strengthening responsibility for dangerous driving of a vehicle under the influence of alcohol or other types of intoxication:

- Article 315c provides criminal sanctions in the form of imprisonment for a term of up to two years or a fine for driving a vehicle in a condition of alcohol intoxication or under the influence of other intoxicating substances, if such driving posed a threat to people's safety;
- Article 316 provides for punishment of a driver if he/she is unable to safely drive a vehicle due to the consumption of alcoholic beverages or other intoxicating

According to the Civil Legislation of Ukraine. *Revista Juridica Portucalense*, 2023. 340–359. Retrieved from <https://revistas.rcaap.pt/juridica/article/view/29662>

²³ Bussgeldkatalog. Drogen und Alkohol am Steuer. letzte Aktualisierung am: 30. Mai 2023. Available online. In: https://www.bussgeldkatalog.org/alkohol-drogen/#statistik_verunglueckte_unter_alkoholeinfluss_der_letzten_jahre.

²⁴ Korniienko, Maksym. Desyatnik, Anatolii. Didkivska, Galina. Leheza, Yevhen. Titarenko, Oleksiy. 2023. Peculiarities of investigating criminal offenses related to illegal turnover of narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors: criminal law aspect. *Khazanah Hukum*. Vol. 5. No. 3, 205-215 DOI: <https://doi.org/10.15575/kh.v5i3.31742>.

²⁵ Leheza Ye. O., Filatov V., Varava V., Halunko V., Kartsyhin D. Scientific and practical analysis of administrative jurisdiction in the light of adoption of the new code of administrative procedure of Ukraine. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. Vol. 22, Issue 5. 2019. P. 1-8. URL: <https://www.abacademies.org/articles/scientific-and-practical-analysis-of-administrative-jurisdiction-in-the-light-of-adoption-of-the-new-code-of-administrative-procedure-8634.html>

²⁶ Strafgesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998 (BGBl. I S. 3322), das zuletzt durch Artikel 3 des Gesetzes vom 8. Oktober 2021 (BGBl. I S. 4650) geändert worden ist. Available online. In: <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/index.html>

substances - the violator is subject to imprisonment for a term of up to one year or a fine;

- Article 323a provides for responsibility for intentionally or negligently bringing oneself to a state of intoxication through the consumption of alcoholic beverages or other intoxicating substances - in such a case, the person shall be liable to imprisonment for a term of up to five years or a fine. At the same time, if the following illegal actions are committed by a person in a state of limited consciousness due to a state of intoxication, he/she shall be criminally liable only under Article 323a of the German Criminal Code²⁷.

Article 69 of the German Criminal Code stipulates that each of these three criminal offences shall also entail deprivation of the right to drive a vehicle. Such deprivation is not a criminal punishment, but a security measure. This measure is valid for a period of six months to five years. After the expiration of this period, the person must apply for a new driver's license and prove that he/she meets the conditions necessary for obtaining this license.

A quarter of deaths in traffic accidents in Australia are related to driving vehicles in a condition of alcohol intoxication. In Victoria, these figures are lower but still significant: 16% of drivers who died in a traffic accident were diagnosed with the presence of alcohol in their blood. Driving under the influence of drugs is also no less of a problem, as 28%-39% of drivers killed in traffic accidents (according to 2011 data) were found to have various narcotic substances in their bodies²⁸.

Anti-drink driving legislation in Victoria (Australia) is governed by section 49 of the Road Safety Act 1986)²⁹.

Penalties for violations provided for in section 49 are classified taking into account: categories of the driver's right to drive; the level of alcohol or narcotic substances in the driver's body; committing a violation for the first time or again - increasing the severity of sanctions for the second and subsequent offenses.

Those drivers who drive a vehicle with a blood alcohol content of more than 0.15% (per mille) will receive significant fines and will be deprived of the right to drive a vehicle for a period of 15 to 48 months. Those of them who continue to drive and commit similar offenses in the future will be deprived of the right to drive a vehicle ("driver's license disqualification") without a possible attempt to renew the license after the first offense. In case of repeated offenses, offenders are also liable to imprisonment for up to 18 months.

CONCLUSION

So, on the example of the considered legislation of some European countries (Great Britain and Germany), Australia and partly the USA, we have the opportunity to see that a person who drove a vehicle while intoxicated can bear both

²⁷ Korneyev M., Zolotukhina L., Hryhorash T. LehezaYe. & Hryhorash O., The development of small business as a source of formation of local budget revenues in Ukraine. *Investment. Management and Financial Innovations*. 15 (1). 2018. P. 132-140. DOI:10.21511/imfi.15(1).2018.12

²⁸ Richardson, E. A Driving While Intoxicated/Suspended Court List for Victoria. ACJI, Monash University: Melbourne, 2013. 30.

²⁹ Road Safety Act 1986 (Vic). Start date: 01/03/2022. 1986. Available online. In.: <https://jade.io/article/282544>

administrative and criminal responsibility. Sanctions for such offences include not only fines and deprivation of the right to drive a vehicle, but also imprisonment for certain periods of time (from 6 months to 5 years), depending on the qualification and severity of the offence committed.

Attention is focused on the need to reduce the punishment for persons who have completed a rehabilitation course (being subjected to punishment for driving a car while intoxicated) if such a person is prohibited from driving a vehicle for 12 months or more (such a measure may be proposed by the court). Despite such alternatives, the legal response measures in the considered countries are still tougher than in Ukraine. We believe that this forces drivers to be more restrained in their actions and encourages them to observe traffic discipline.

REFERENCES

- Archer, J. Indicators for traffic safety assessment and prediction and their application in micro-simulation modeling: A study of urban and suburban intersections. *Doctoral Dissertation*. Stockholm: Royal Institute of Technology. 2005. Stockholm. ISBN 91-7323-119-3.
- Behnood, A., & Mannering, F. L. The effects of drug and alcohol consumption on driver injury severities in single-vehicle crashes. *Traffic injury prevention*, 18(5). 2017. 456–462. DOI: 10.1080/15389588.2016.1262540
- Bussgeldkatalog. Drogen und Alkohol am Steuer. letzte Aktualisierung am: 30. Mai 2023. Available online. In: https://www.bussgeldkatalog.org/alkohol-drogen/#statistik_verunglueckte_unter_alkoholeinfluss_der_letzten_jahre.
- Convention on Road Traffic. UN International Document dated November 8, 1968, with amendments and additions. introduced by the European Agreement dated May 1, 1971, with amendments dated September 28, 2004. Available online. In: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XI-B-23&chapter=11&clang=en
- Ecorys. Study on the prevention of drink-driving by the use of alcohol interlock devices. Final Report. Client: European Commission, DG for Mobility and Transport. Rotterdam. 2014. 166.
- Ignatenko A.. Drunk driving: how to solve the problem? Association of Lawyers of Ukraine. 2020. /.
- Korneyev M., Zolotukhina L., Hryhorash T. LehezaYe. & Hryhorash O., The development of small business as a source of formation of local budget revenues in Ukraine. *Investment. Management and Financial Innovations*. 15 (1). 2018. P. 132-140. [http://dx.doi.org/10.21511/imfi.15\(1\).2018.12](http://dx.doi.org/10.21511/imfi.15(1).2018.12)
- Korniienko, Maksym. Desyatnik, Anatolii. Didkivska, Galina. Leheza, Yevhen. Titarenko, Oleksiy. 2023. Peculiarities of investigating criminal offenses related to illegal turnover of narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors: criminal law aspect. *Khazanah Hukum*. Vol. 5. No. 3, 205-215 DOI: <https://doi.org/10.15575/kh.v5i3.31742>.
- Law of Ukraine. On the approval of the Instructions on the procedure for detecting signs of alcohol, drug or other intoxication in drivers of vehicles or being under

- the influence of drugs that reduce attention and reaction speed: Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Ministry of Health of Ukraine dated November 9, 2015. No. 1452/735. Available online. In: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1413-15#Text.2>.
- Leheza Ye. O., Filatov V., Varava V., Halunko V., Kartsyhin D. Scientific and practical analysis of administrative jurisdiction in the light of adoption of the new code of administrative procedure of Ukraine. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. Vol. 22, Issue 5. 2019. P. 1-8. URL.:<https://www.abacademies.org/articles/scientific-and-practical-analysis-of-administrative-jurisdiction-in-the-light-of-adoption-of-the-new-code-of-administrative-proced-8634.html>
- Leheza Ye., Pisotska K., Dubenko O., Dakhno O., Sotskyi A. The Essence of the Principles of Ukrainian Law in Modern Jurisprudence. *Revista Jurídica Portucalense*, December, 2022. 342-363. DOI: [https://doi.org/10.34625/issn.2183-2705\(32\)2022.ic-15](https://doi.org/10.34625/issn.2183-2705(32)2022.ic-15)
- Leheza, Y. Panova, O. Ivanytsia, A. Marchenko, V. Oliukha, V. International models of legal regulation and ethics of cryptocurrency use : country review. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. 2019. –Special Issue 2. P.1-6. Available online. In <https://www.abacademies.org/articles/international-models-of-legal-regulation-and-ethics-of-cryptocurrency-use-country-review-8445.html>
- Leheza, Y., Shcherbyna, B Leheza, Y. Pushkina, O. Marchenko, O. Features of Applying the Right to Suspension or Complete/ Partial Refusal to Fulfill a Duty in Case of Non-Fulfilment of the Counter Duty by the Other Party According to the Civil Legislation of Ukraine. *Revista Jurídica Portucalense*, 2023. 340–359. Retrieved from <https://revistas.rcaap.pt/juridica/article/view/29662>
- Leheza, Ye. Shablysty, V. Aristova, I. V. Kravchenko, I. A. Korniakova, T. Foreign Experience in Legal Regulation of Combating Crime in the Sphere of Trafficking of Narcotic Drugs, Psychotropic Substances, their Analogues and Precursors: Administrative and Criminal Aspect. *Journal of Drug and Alcohol Research*. Vol. 12 . No. 4, 2023. 1-8. <https://www.ashdin.com/abstract/foreign-experience-in-legal-regulation-of-combating-crime-in-the-sphere-of-trafficking-of-narcotic-drugs-psychotropic-su-101143.html>
- Leheza, Yevhen. Yerofieienko, Larysa. Komashko, Volodymyr. (2023). Peculiarities of legal regulation of intellectual property protection in Ukraine under martial law: administrative and civil aspects. *Law of Justice Journal*, 37(3), 157-172. <https://seer.upf.br/index.php/rjd/article/view/15233>
- Levitt, S. D., & Porter, J. Estimating the effect of alcohol on driver risk using only fatal accident statistics. Cambridge: National Bureau of Economic Research, 1999. 33.
- Lovegrove, G., Sayed, T. Macro-level collision models for evaluating neighbourhood

- traffic safety. *Canadian Journal of Civil Engineering*, 33(5). 2006. 609–621.
- NHTSA. Countermeasures That Work: Alcohol Measurement Devices – Traffic Tech DOT HS 13. 2021. 167. Available online. In: <https://www.nhtsa.gov/traffic-tech/133631>
- NHTSA. Drunk Driving. 2023. Available online. In: <https://www.nhtsa.gov/risky-driving/drunk-driving..>
- Office of National Statistics. Adult drinking habits in Great Britain. 2018. Statistical bulletin. Available online. In: <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/healthandsocialcare/drugusealcoholandsmoking/bulletins/opinionsandlifestylesurveyadultdrinkinghabitsingreatbritain/2017>.
- Richardson, E. A Driving While Intoxicated/Suspended Court List for Victoria. ACJI, Monash University: Melbourne, 2013. 30.
- Road Safety Act 1986 (Vic). Start date: 01/03/2022. 1986. Available online. In: <https://jade.io/article/282544>
- Sopilnyk L. I. Development of the theory and principles of the formation of the regulatory framework of road traffic safety: autoref. thesis ... Dr. Tech. Sciences: 05 January, 2002. National Lviv Polytechnic University. Lviv, 2002. 32.
- Strafgesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998 (BGBl. I S. 3322), das zuletzt durch Artikel 3 des Gesetzes vom 8. Oktober 2021 (BGBl. I S. 4650) geändert worden ist. Available online. In: <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/index.html>.
- Volobuieva, O. Leheza, Ye. Pervii, V. Plokhuta, Ye. Pichko, R. Criminal and Administrative Legal Characteristics of Offenses in The Field of Countering Drug Trafficking: Insights from Ukraine. *Yustisia*. Vol 12, No 3. 2023. 262-277. DOI: <https://doi.org/10.20961/yustisia.v12i3.79443>
- Waller, P. F., Stewart, J. R., Hansen, A. R., Stutts, J C., Popkin, C. L., & Rodgman, E. A. The potentiating effects of alcohol on driver injury. *JAMA*, 256(11). 1986. 1461–1466.

2. Передумови та шляхи розширення контрольних функцій громадської ради при Агентстві з питань розшуку та менеджменту активів

ВСТУП

Діяльності Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (далі – Агентство з питань розшуку та менеджменту активів; АРМА), приділяється особливо прискіплива увага, зважаючи як на важливість належного виконання цим державним органом його функцій, особливо у світлі примусового відчуження об’єктів права власності фізичних та юридичних осіб, пов’язаних із державою-агресором, так й з урахуванням підриву довіри суспільства до цього

державного органу через численні зловживання, допущені його працівниками, які обіймали керівні посади у ньому (корупційні зловживання, комплектування цього державного органу кадрами, які не відповідають кваліфікаційним вимогам, безпідставна реалізація рухомого майна без згоди власника, порушення порядку відбору управителів майна тощо). Складовою частиною системних нововведень, які є необхідними для підвищення ефективності діяльності АРМА та запобігання неналежного виконання службових обов'язків його працівниками, є посилення громадського контролю за ними. Загальноновизнаним фактом є те, що підвищення рівня прозорості діяльності державних органів, особливо тих, зона відповідальності яких включає управління матеріальним цінностями, є вагомим фактором сприяння добросовісності його працівників. Основоположну роль у забезпеченні інститутам громадянського суспільства та окремим представникам громадськості можливості долучитись до громадського контролю зі діяльністю АРМА має громадська рада при цьому державному органі. Разом з тим, як показує аналіз положень законодавства про громадську раду при АРМА з урахуванням наукових напрацювань з цієї тематики, потенціал цього інструмента громадського контролю використовується неповною мірою, передусім, через недостатність закріплених за ним прав.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

Ознайомившись із науковою літературою з тематики місця громадських рад (рад громадського контролю) у інституційному механізмі контролю за діяльністю органів влади та їх повноважень, можна констатувати, що ступінь наукового опрацювання особливостей організації та порядку діяльності громадської ради при АРМА є недостатнім. Наукова спільнота одноголосно наголошує на особливій важливості громадського контролю за процесом та результатами діяльності органів влади та визнає значний потенціал рад громадського контролю як інструменту громадського контролю [1, с. 209]. У цьому зв'язку та з урахуванням визначального значення належного рівня ефективності заходів для виявлення, розшуку та управління активами, одержаних злочинним шляхом, для поновлення прав та законних інтересів, на яких позначилось вчинення відповідних злочинів, а також у світлі вразливостей корупційного та іншого характеру, якими супроводжується діяльність відповідного спеціалізованого державного органу, контролю за ним з боку громадськості приділяється деяка увага. Зокрема, А. О. Кладченко справедливо зауважила, що запровадження такого механізму контролю за діяльністю державних органів, як утворення громадської ради при Національному агентству з питань запобігання корупції, АРМА та Національному антикорупційному бюро України, дають змогу підкреслити необхідність залучення свідомого та цілеспрямованого населення України до формування державної політики в цілому. Прозорість голосування та формування процесу створення таких інституцій дають змогу широко та незалежно впливати на державні процеси та, відповідно, контролювати доброчесність високопосадовців [2, с. 18].

Разом з тим, рівною мірою із порядком формування органу громадського

контролю при АРМА, уваги дослідників потребує й питання визначення оптимального обсягу прав органу громадського контролю при АРМА.

Позитивним прикладом можуть слугувати напрацювання Т. Д. Глинчак, Т. О. Чепульченко, присвячені механізму громадського контролю та участі в діяльності антикорупційних структур. Зокрема, вчені, констатувавши низький ступінь залучення громадського контролю за здійсненням антикорупційної політики, наводять їх рекомендації для покращення цієї ситуації. Вони включають, серед іншого, розширення повноважень органів громадського контролю за діяльністю антикорупційних структур на етапі здійснення антикорупційної політики, особливо Ради громадського контролю при Національному антикорупційному бюро України. Зокрема, йдеться про участь її членів у розгляді питань щодо застосування дисциплінарних стягнень до працівників цього правоохоронного органу [3, с. 13].

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ

Метою дослідження є окреслення шляхів оновлення кола контрольних функцій Агентства з питань розшуку та менеджменту активів, що впливають з результатів його порівняння з тими, що притаманні органам громадського контролю при деяких інших державних органах.

МЕТОДИ

Наукову обґрунтованість результатів дослідження забезпечує використання комплексу методів наукового пізнання, в основі якого лежить, насамперед, метод абстрагування (дозволив виділити аспект зони відповідальності та прав рад громадського контролю з-поміж інших аспектів порядку їх діяльності), нормативно-догматичний метод (став основою дослідження норм права, які закріплюють напрями діяльності та права громадської ради при АРМА, поза зв'язком з політичним, економічним та іншим контекстом їх формування), а також порівняльний метод (дозволив зіставити підходи до унормування шляхів впливу органів громадського контролю на декілька органів влади в Україні).

РЕЗУЛЬТАТИ

Аналіз положень законодавства України дозволяє констатувати, що за установленими ним правилами громадська рада при АРМА є консультативно-дорадчим органом, через який забезпечується громадський контроль за діяльністю АРМА. Її склад якої затверджується головою АРМА з 9 осіб на підставі результатів конкурсу. Конкурс із формування персонального складу громадської ради здійснюється шляхом відкритого рейтингового інтернет-голосування громадян, які проживають на території України (ч. 2 ст. 12 Закону України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів»). Визначаючи напрями діяльності та права громадської ради, закон установлює, що вона:

- заслуховує інформацію про діяльність, виконання планів і завдань АРМА;
- здійснює громадський контроль за витрачанням коштів Державного бюджету України, головним розпорядником яких є АРМА;

- надає висновки за результатами експертизи проектів нормативно-правових актів АРМА;
- делегує два представника для участі в засіданнях міжвідомчої комісії з питань реалізації активів;
- делегує два представника до конкурсної комісії на заміщення вакантних посад державних службовців;
- має право отримувати документи та інформацію, що стосуються діяльності АРМА, крім тих, що становлять державну таємницю (ч. 3 ст. 12 Закону України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів») [4].

Водночас, зіставивши законодавчі положення про громадську раду при АРМА та органи громадського контролю при деяких інших державних органах, насамперед, зазначимо, що за змістом Положення про Раду громадського контролю при Національному антикорупційному бюро, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 лютого 2022 р. № 132, цей консультативно-дорадчий орган:

- сприяє отриманню Директором Національного антикорупційного бюро об'єктивних відомостей щодо громадської оцінки стану виконання Національним антикорупційним бюро покладених на нього завдань та обов'язків;
- розглядає звіти Національного антикорупційного бюро і упродовж 2 тижнів з дня подання затверджує свій висновок щодо них;
- проводить громадський моніторинг урахування Національним антикорупційним бюро пропозицій і зауважень громадськості щодо його діяльності, забезпечення ним прозорості та відкритості своєї діяльності, дотримання прав і свобод людини і громадянина, принципу гендерної рівності, доступу до публічної інформації, яка перебуває в його володінні, а також дотримання нормативно-правових актів, спрямованих на запобігання та протидію корупції;
- визначає представників до складу конкурсних комісій, які проводять конкурс на зайняття вакантних посад гласних штатних працівників у Національному антикорупційному бюро у кількості не більше 3 осіб у складі однієї конкурсної комісії [5].

Подібним набором функцій наділена рада громадського контролю при Національній службі здоров'я України, яка відповідно до положень ч. 5 ст. 7 Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення»:

- 1) заслуховує інформацію про діяльність, виконання завдань Національної служби здоров'я України;
- 2) розглядає звіти Національної служби здоров'я України і затверджує свій висновок щодо них;
- 3) направляє свого представника до участі в роботі комітету з відбору кандидатів на відповідну посаду Комісії з питань вищого корпусу державної

служби під час проведення конкурсу на зайняття посад державної служби категорії «А» в Національній службі здоров'я України з правом дорадчого голосу;

4) має інші права, передбачені положенням про раду громадського контролю [6].

Привертає увагу у цьому контексті й Громадська рада доброчесності, яка утворена на підставі приписів ст. 87 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та уповноважена ними:

1) збирати, перевіряти та аналізувати інформацію щодо судді (кандидата на посаду судді);

2) надавати Вищій кваліфікаційній комісії суддів України інформацію щодо судді (кандидата на посаду судді);

3) надавати, за наявності відповідних підстав, Вищій кваліфікаційній комісії суддів України висновок про невідповідність судді (кандидата на посаду судді) критеріям професійної етики та доброчесності, який додається до досьє кандидата на посаду судді або до суддівського досьє;

4) делегувати уповноваженого представника для участі у засіданні Вищої кваліфікаційної комісії суддів України щодо кваліфікаційного оцінювання судді (кандидата на посаду судді) [7].

Більше того, на доповнення до процедур добору працівників деяких державних органів та оцінювання діяльності на виконання службових обов'язків цих працівників, громадськість може допускатись й до процедури дисциплінарного провадження, службового розслідування або інших заходів перевірки їх діяльності. Наприклад, згідно з ч. 1 ст. 90 Закону України «Про національну поліцію» контроль за діяльністю поліції може здійснюватися у формі залучення представників громадськості до спільного розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських та до перевірки інформації про належне виконання покладених на них обов'язків відповідно до законів та інших нормативно-правових актів України [8].

У контексті ж прав, які можуть закріплюватись за представниками рад громадського контролю, слід звернути увагу на положення ч. 2 ст. 20 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», з яких випливає можливість суб'єктів господарювання залучати третіх осіб з метою захисту своїх прав та законних інтересів у ході здійснення заходів державного нагляду (контролю), які матимуть право, у тому числі бути присутніми під час здійснення заходів державного нагляду (контролю) та знайомитися з документами та матеріалами, що стосуються здійснення державного нагляду (контролю) [9].

ДИСКУСІЯ

Аналіз положень законодавства, що визначають функціональну спроможність громадської ради при АРМА, дозволяє констатувати, що вона наділена достатнім доступом до інформації та документів, на основі яких приймаються рішення щодо розшуку та управління активами, а також за цим органом громадського контролю закріплене широке коло способів оцінки відповідності законодавчим вимогам процесу та результатів діяльності АРМА.

Особливе значення має охоплення контрольними функціями ради елементів бюджетного контролю, а також участь її членів у конкурсних комісіях на заміщення вакантних посад державних службовців, а також у розгляді та вирішенні питань про погодження рішень АРМА про передачу для реалізації особливо цінних активів.

Порівнявши способи громадського контролю, за допомогою яких функціонує громадська рада при АРМА, із тими, які передбачені правовим підґрунтям діяльності органів громадського контролю при деяких інших державних органах, доходимо висновку, що з точки зору в основу розширення контрольних функцій громадської ради при АРМА та вдосконалення порядку їх виконання можуть бути покладені такі підходи до визначення інструментарію громадського контролю та способу його використання. Зокрема, широко поширеним є уповноваження органів громадського контролю за підсумками заслуховування звітів про діяльність, виконання планів і завдань відповідного державного органу, затверджувати свій висновок щодо цих звітів (ради громадського контролю при Національній службі здоров'я України та при Національному антикорупційному бюро України), приділяючи особливу увагу мірі урахування пропозицій і зауважень членів відповідного органу громадського контролю та представників громадськості. Також, законодавство України передбачає можливість залучення представників громадськості до роботи дисциплінарних комісій при деяких державних органах, до проведення службового розслідування, оцінювання результатів службової діяльності або інших заходів перевірки діяльності державних службовців (Національна поліція України), з виданням висновку про їх відповідність установленим законом критеріям правомірності, доброчесності та ефективності їх діяльності (громадська рада доброчесності при Вищій кваліфікаційній комісії суддів України).

Принагідно зауважимо, що, визнаючи функціональну спроможність органу громадського контролю при АРМА недостатньою, Кабінет Міністрів України у поданому ним законопроекті запропонував розширити контрольні повноваження органу, надавши громадській раді можливість:

- визначати членів громадської ради не менше ніж 40 % складу конкурсної комісії з добору на вакантні посади в АРМА;
- визначати членів ради не менше ніж 40 % складу дисциплінарної комісії АРМА;
- здійснювати громадський контроль за законністю та прозорістю визначення управителів активами, зокрема шляхом визначення членів ради, які беруть участь у визначенні управителів активами;
- здійснювати громадський контроль за законністю та прозорістю визначення реалізації активів та за ефективністю управління активами, які передані АРМА;
- визначати членів ради, які беруть участь у проведенні перевірок ефективності управління арештованими активами, переданими в управління;
- делегувати членів Громадської ради для участі в засіданнях міжвідомчої комісії з питань реалізації активів;

– надавати висновки до щорічного звіту про діяльність АРМА (Пояснювальна записка до проекту Закону про внесення змін до статті 12 Закону України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» щодо посилення контрольних повноважень Громадської ради від 8 липня 2024 року № 11397) [10].

Обміркувавши ці пропозиції, видається очевидним те, що вони заслуговують на схвалення через їх зосередженість на утвердження всеосяжності інституційного громадського контролю за законністю та ефективністю управління арештованими активами та їх реалізації.

ВИСНОВКИ

Порівняльний аналіз контрольних функцій та організаційно-правового інструментарію їх здійснення з охопленням тих, що закріплені за громадською радою при Агентстві з питань розшуку та менеджменту активів та інституціолізованими органами громадського контролю при інших державних органах, показав, що для більш повного втілення у життя потенціалу, який має громадська рада, її контрольні функції мають бути розширені на основі найкращих підходів, упроваджених у положення законодавства України про аналогічні органи громадського контролю. Насамперед, громадська рада має бути додатково уповноважена на: 1) призначення членів ради до складу дисциплінарної комісії у кількості, що відповідає 40 % складу дисциплінарної комісії, а також на доступ до матеріалів службового розслідування, оцінювання результатів службової діяльності працівників; 2) приймати та розглядати скарги від власників арештованих активів з можливістю, залежно від ступеня обґрунтованості скарг, видати обов'язкові до розгляду зауваження та рекомендації; 3) громадський контроль за законністю та прозорістю визначення управителів активами (зокрема шляхом визначення членів ради, які беруть участь у визначенні управителів активам), прийняття рішень щодо реалізації активів та за ефективністю управління активами (насамперед, шляхом визначення членів ради, які беруть участь у проведенні відповідних перевірок) з правом бути присутніми під час здійснення відповідних заходів та достатнім доступом до відповідних документів та інформації.

References:

1. Trepak, V. M. (2020). Instytuty hromadianskoho suspilstva yak subiekty protydii koruptsii v Ukraini [Institutions of civil society as anti-corruption entities in Ukraine]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnogo universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Serii: yurydychni nauky – Scholarly notes of Vernadsky Tavri National University. Series: legal sciences.* 31 (70), 4. DOI: 10.32838/1606-3716/2020.4/33 [In Ukrainian].

2. Kladchenko, A. O. Rozvytok hromadskykh instytutsii u sferi antykoruptsiinoi diialnosti [Development of public institutions in the field of anti-corruption activities]. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*, 2017, 5 (27), 15-19. Retrieved from <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2017/5/3.pdf> [In Ukrainian].

3. Hlynchak, T. D., Chepulchenko, T. O. (2018). Mekhanizm hromadskoho kontroliu ta uchasti v diialnosti antykoruptsiinykh struktur [Mechanism of public control and participation in the activities of anti-corruption structures]. *Pravo i suspilstvo – Law and society*, 2, 9-14. Retrieved from <https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/8e5d9861-bcb1-483a-8a93-cbba09ed3e45/content> [In Ukrainian].

4. Pro Natsionalne ahentstvo Ukrainy z pytan vyivlennia, rozshuku ta upravlinnia aktyvamy, oderzhanymy vid koruptsiinykh ta inshykh zlochyniv: Zakon Ukrainy vid 10 lystopada 2015 r. № 772-VIII [National Agency of Ukraine for finding, tracing and management of assets derived from corruption and other crimes: Law of Ukraine of 10 November 2015 no. 772-VIII]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/772-19#Text> [in Ukrainian].

5. Polozhennia pro Radu hromadskoho kontroliu pry Natsionalnomu antykoruptsiinomui biuro, zatverdzhene postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 16 liutoho 2022 r. № 132 [Regulations on the Council of Public Control under the National Anti-Corruption Bureau, approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 16 February 2022 no. 132]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132-2022-%D0%BF#Text> [In Ukrainian].

6. Pro derzhavni finansovi harantii medychnoho obsluhovuvannia naselennia: Zakon Ukrainy vid 19 zhovtnia 2017 roku № 2168-VIII [On state financial guarantees of medical care for the population: Law of Ukraine of 19 October 2017 no. 2168-VIII]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19#n91> [In Ukrainian].

7. Pro sudoustrii i status suddiv: Zakon Ukrainy vid 2 chervnia 2016 roku № 1402-VIII [On the judicial system and the status of judges: Law of Ukraine of 2 June 2016 No. 1402-VIII]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> [In Ukrainian].

8. Pro Natsionalnu politsiiu: Zakon Ukrainy vid 2 lypnia 2015 roku № 580-VIII [On the National Police: Law of Ukraine of 2 July 2015 No. 580-VIII]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19/conv#n921> [In Ukrainian].

9. Pro osnovni zasady derzhavnoho nahliadu (kontroliu) u sferi hospodarskoi diialnosti: Zakon Ukrainy vid 5 kvitnia 2007 roku № 877-V [On the basic principles of state oversight (control) over economic activities: Law of Ukraine of 5 April 2007 No. 877-V]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text> [In Ukrainian].

10. Poiasniuvalna zapyska do proektu Zakonu pro vnesennia zmin do statti 12 Zakonu Ukrainy «Pro Natsionalne ahentstvo Ukrainy z pytan vyivlennia, rozshuku ta upravlinnia aktyvamy, oderzhanymy vid koruptsiinykh ta inshykh zlochyniv» shchodo posylennia kontrolnykh povnovazhen Hromadskoi rady vid 8 lypnia 2024 roku № 11397 [Explanatory note to the draft Law Amending Article 12 of the Law of Ukraine ‘On the Asset Recovery and Management Agency’ on Strengthening the Control Powers of the Public Council of 8 July 2024 no. 11397]. Retrieved from <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44538> [In Ukrainian].

3. Шляхи удосконалення адміністративного правового регулювання нагляду та контролю у сфері навколишнього природного середовища

Постановка проблеми.

Охорона навколишнього природного середовища є однією з найважливіших сучасних проблем, яка потребує системного підходу та ефективного управління. Адміністративно-правове регулювання нагляду та контролю в цій сфері відіграє ключову роль у забезпеченні екологічної безпеки, збереженні біорізноманіття та здоров'я населення.

Актуальність удосконалення цих інструментів визначається наступними аспектами. По-перше, загрози забруднення, зміни клімату, втрата біорізноманіття та інші екологічні проблеми зростають швидкими темпами. Сучасне адміністративно-правове регулювання повинно бути адаптивним та здатним ефективно реагувати на нові виклики. По-друге, екологічна безпека є важливою складовою національної безпеки. Удосконалене адміністративно-правове регулювання дозволяє зменшити ризики екологічних катастроф, забезпечити сталість екосистем та здоров'я населення. По-третє, охорона навколишнього середовища є важливою умовою для сталого розвитку суспільства. Ефективний нагляд та контроль дозволяють зберігати природні ресурси для майбутніх поколінь і забезпечувати економічний розвиток без шкоди для навколишнього середовища.

Удосконалення адміністративного правового регулювання нагляду та контролю у сфері навколишнього природного середовища є актуальною та необхідною мірою в сучасних умовах. Це вимагає комплексного підходу, включаючи законодавче вдосконалення, підвищення ролі державних органів, використання сучасних технологій та активізацію громадськості. Лише такий підхід забезпечить ефективний захист навколишнього середовища та забезпечить стале розвиток суспільства. У зв'язку з чим є актуальним дослідження шляхів удосконалення адміністративно-правового регулювання нагляду та контролю навколишнього природного середовища.

Стан опрацювання цієї проблеми. Наукові дослідження в сфері адміністративно-правового регулювання навколишнього природного середовища в Україні проводили численні вчені-юристи. Ось деякі з них В. Б. Авер'янов, О. М. Бандурка, Ю. П. Битяк, Ю. В. Дубко, Т. О. Коломоєць, В. В. Конопльов, В. В. Костицький, С. О. Кузніченко, О. І. Нікітенко, Г. С. Поліщук тощо. Поряд з цим, сучасні проблеми удосконалення адміністративно-правового регулювання нагляду та контролю у сфері навколишнього природного середовища потребують додаткового висвітлення.

Мета статті – розкрити зміст шляхів удосконалення адміністративного правового регулювання нагляду та контролю у сфері навколишнього природного середовища.

Виклад основного матеріалу.

Охорона навколишнього природного середовища є однією з ключових задач державної політики, що вимагає ефективного адміністративно-правового регулювання. Належний нагляд (контроль) у цій сфері є важливим

інструментом для забезпечення дотримання екологічних норм та стандартів.

Основні проблемні питання, які потребують удосконалення правового регулювання у сфері нагляду та контролю за навколишнім природним середовищем включають себе такі моменти. Це недостатня ефективність моніторингу і контролю. Існуючі механізми моніторингу не завжди забезпечують повне охоплення і точність даних щодо стану природних об'єктів. Не можна обійти увагою недостатню ефективну координація між органами влади у питаннях нагляду та контролю за навколишнім природним середовищем. Часто відсутня чітка відповідальність, розмежування повноважень між різними органами, що відповідають за нагляд і контроль, що призводить до дублювання функцій, і як наслідок втрати ефективності відповідних заходів.

У статті 16 Конституції України зазначається, що забезпечення охорони навколишнього природного середовища і підтримання екологічної рівноваги на території України є обов'язком держави [1]. Ця функція покладається на відповідні органи державної влади та органи місцевого самоврядування. За чинним законодавством України систему суб'єктів у сфері забезпечення екологічної безпеки в країні складають органи законодавчої, виконавчої влади, місцевого самоврядування та спеціально уповноважені (природоохоронні) юрисдикційні правові структури. Створення ефективної системи органів державного управління в галузі екологічної безпеки та охорони природних ресурсів з чітким окресленням компетенції кожного суб'єкта цієї системи. Певній реформації підлягають державні інспекційні підрозділи з охорони навколишнього природного середовища, які на сьогодні мають подвійну, навіть потрійну підконтрольність і підзвітність. Це значною мірою перешкоджає здійсненню ними ефективного управління в областях і визначає їх формальний стан [2].

Як зазначають окремі фахівці, основною проблемою вдосконалення нормативів збору за спеціальне використання природних ресурсів є відсутність механізму цільового використання коштів від збору за спеціальне використання природних ресурсів. Відповідно до статті 46 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» [3] кошти від зазначених зборів надходять до місцевих бюджетів, бюджету АР Крим та Державного бюджету України і спрямовуються на виконання робіт по відтворенню, підтриманню цих ресурсів у належному стані [4].

Охорона навколишнього природного середовища є однією з пріоритетних задач для будь-якої держави, яка прагне до сталого розвитку. Для України ця проблема має особливе значення через багатий природний потенціал країни та численні екологічні виклики, що стоять перед нею. Удосконалення контролю та спостереження за дотриманням екологічних норм є критичним аспектом екологічної політики.

Підвищення ефективності адміністративно-правового регулювання нагляду (контролю) може бути досягнуто за допомогою наступних напрямів:

1. Вдосконалення законодавчої бази.

Можливість адаптації національного законодавства до європейських

стандартів є першочерговим завданням. Важливо розробити та впровадити нові нормативні акти, які б відповідали сучасним вимогам охорони навколишнього середовища. Особливу увагу слід приділити регулюванню промислових викидів, управлінню відходами, охороні водних ресурсів тощо. Особливу увагу слід приділити деталізації процедур екологічного контролю та нагляду.

2. Посилення інституційної ефективності.

Ефективність адміністративно-правового регулювання значною мірою залежить від діяльності відповідних державних органів. Посилення ролі та відповідальності органів, що здійснюють екологічний контроль, таких як Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, є важливим напрямом. Це включає забезпечення їх необхідними ресурсами, підвищення кваліфікації працівників та покращення координації між різними відомствами.

3. Використання сучасних технологій.

Використання сучасних інформаційних технологій може значно підвищити ефективність екологічного контролю та нагляду. Впровадження автоматизованих систем моніторингу, електронних баз даних та інших цифрових інструментів дозволить оперативніше виявляти порушення, здійснювати аналіз екологічного стану та покращити управління інформаційними потоками. Використання нових технологій, таких як дистанційне зондування Землі, геоінформаційні системи (ГІС) та автоматизовані системи моніторингу, може значно підвищити ефективність екологічного спостереження. Такі технології дозволяють оперативно отримувати дані про стан навколишнього середовища, виявляти порушення та вживати необхідні заходи.

4. Підвищення прозорості та громадського контролю.

Залучення громадськості до процесу контролю за дотриманням екологічного законодавства є важливим елементом ефективного нагляду. Це може бути досягнуто через розширення доступу до екологічної інформації, підтримку громадських екологічних ініціатив та організацій, а також забезпечення можливості для участі громадян у прийнятті рішень, що стосуються охорони навколишнього середовища. Онлайн-платформи та мобільні додатки можуть стати ефективними інструментами для збору даних про екологічні порушення та моніторингу.

5. Застосування економічних стимулів.

Використання економічних інструментів, таких як екологічні податки, штрафи, субсидії та пільги, може стимулювати дотримання екологічних норм. Наприклад, впровадження системи екологічних платежів за забруднення довкілля або створення економічних стимулів для підприємств, які впроваджують екологічно чисті технології, сприятиме зменшенню негативного впливу на навколишнє середовище.

6. Підвищення відповідальності за екологічні правопорушення.

Необхідно вдосконалювати механізми притягнення до відповідальності за порушення екологічного законодавства. Це включає як посилення санкцій за екологічні правопорушення, так і забезпечення невідворотності покарання. Важливим аспектом є також запровадження більш жорстких вимог до

юридичних осіб щодо екологічної відповідальності.

7. Інтеграція екологічних стандартів в усі сфери державної політики.

Ефективний нагляд та контроль за охороною навколишнього середовища можливий лише за умови інтеграції екологічних стандартів в усі сфери державної політики. Це означає, що екологічні вимоги повинні бути враховані у процесі розробки та реалізації економічної, соціальної, транспортної, енергетичної та інших видів політики.

5. Міжнародна співпраця.

Співпраця з міжнародними організаціями та іноземними партнерами може надати Україні цінний досвід та ресурси для вдосконалення екологічного контролю. Участь у міжнародних програмах та проектах, спрямованих на охорону довкілля, сприятиме впровадженню передових практик

Навколишнє природне середовище є важливим об'єктом адміністративно-правового регулювання, яке вимагає комплексного, динамічного та міждисциплінарного підходу. Врахування особливостей навколишнього середовища у правовому регулюванні сприяє забезпеченню його збереження, раціонального використання та відновлення, що є необхідною умовою для стійкого розвитку суспільства. Розвиток і вдосконалення адміністративно-правових механізмів охорони навколишнього природного середовища є одним з пріоритетних завдань державної політики України, спрямованої на забезпечення екологічної безпеки та збереження природної спадщини нашої держави.

Висновки. Удосконалення системи контролю та нагляду за збереженням навколишнього природного середовища в Україні є багатьма завданнями, які потребують комплексного підходу. Законодавче вдосконалення, посилення інституційної ефективності, сучасне впровадження технологій, підвищення прозорості та громадського контролю, міжнародна співпраця та інші економічні стимули можуть суттєво посилити зростання в цій сфері. Важливо, щоб держава, бізнес та громадськість діяли спільно, адже тільки так можна забезпечити сталий розвиток та збереження природного багатства України для майбутніх поколінь

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України від 28.06.1996р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

2. Казанчук, І. Д. Удосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності органів виконавчої влади щодо охорони навколишнього природного середовища в умовах інтеграції України в Європейський Союз / І. Д. Казанчук. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2010. № 3 (50). С. 131-138.

3. Про охорону навколишнього природного середовища: закон України від 25 червня 1991 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>.

4. Е.Г. Карташов Напрями удосконалення механізмів реалізації регіональної екологічної політики в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. № 11, 2012. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=787>.

4. Напрями удосконалення адміністративно-правового регулювання проведення перевірок на поліграфі в органах публічної влади

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Спрямованість адміністративного судочинства на ефективний захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень у сфері публічно-правових відносин обумовлює необхідність закріплення за сторонами у адміністративному судочинстві права на завершення справи примиренням, оскільки мета адміністративного судочинства найбільш повною мірою досягається нерідко як підсумок мирного врегулювання публічно-правових спорів та впорядкування спірних правовідносин на засадах добровільного узгодження дій та взаєморозуміння. Зважаючи на це, видається цілком обґрунтованим вважати право сторін у адміністративному судочинстві на примирення складовою їх адміністративно-процесуального статусу, яка може мати вирішальне значення для досягнення мети адміністративного судочинства та потребує самостійного та ґрунтовного наукового опрацювання.

Для належного виконання зазначеного завдання першочерговим кроком є дослідження положень законодавства про адміністративне судочинство щодо примирення сторін, після чого необхідно звернутись до наукових праць та матеріалів практики вітчизняних адміністративних судів з відповідних питань.

Не менший інтерес для визначення перспектив вдосконалення процедур примирення сторін у адміністративному судочинстві представляє огляд наукових джерел, у яких порушуються питання про ризики та обмеження, що є властивими для цього інструмента адміністративної юстиції та потребують певних регуляторних заходів.

Насамперед, широкою підтримкою користується позиція про неспроможність суб'єктів владних повноважень досягти примирення через передбачені законодавством про організацію та порядок функціонування суб'єкта владних повноважень правові перешкоди для виконання умов примирення, а також з низки суб'єктивних причин.

Зокрема, суддями визнається обмеженість можливостей для використання процедур примирення, у тому числі процедури врегулювання спору за участю судді, у адміністративних правовідносинах, оскільки у суб'єктів владних повноважень може не бути достатньо дискреційних повноважень для прийняття управлінського рішення, визначеного умовами

примирення. На підтвердження того, зазначається, що, наприклад, Державна фіскальна служба України не наділена повноваженнями скасувати власне податкове повідомлення-рішення, що перешкоджає процедурі примирення. Навіть якщо сторони дійдуть згоди та домовляться, ухвала про затвердження умов примирення або не буде винесене через те, що умови примирення не можуть суперечити закону або виходити за межі компетенції суб'єкта владних повноважень, або просто не буде виконуватися [7].

Разом з тим, не викликає сумнівів те, що примирення сторін у адміністративному судочинстві може бути досягнуте на основі дискреційних повноважень та диспозитивних адміністративно-правових норм, що забезпечують суб'єктам владних повноважень свободу дій у визначених межах, у рамках яких можуть перебувати умови примирення.

Подібного бачення дотримується О.М. Михайлов, вказуючи на те, що дійсно, норми, що регулюють правовідносини, у публічно-правовій сфері носять, як правило, імперативний характер, що виключає визначення змісту правовідношення волею сторін, проте й тут існують диспозитивні норми. Тому, на переконання вченого, не вбачається перешкод для досягнення примирення (укладення мирової угоди) у спорі, що виникає з публічних відносин, якщо сторони знайдуть спосіб вирішення спору у встановлених законом рамках, або використають міру дозволеного самостійного визначення змісту спірного правовідношення, яке дозволене законом. Якщо спір між сторонами у справі адміністративної юрисдикції буде анульований на умовах, точно визначених імперативними публічними нормами, тут не буде протиріччя сутності інституту примирення (мирової угоди) [8].

Водночас, значна увага вчених приділяється гарантіям проти зловживань під час визначення умов примирення. Не викликає жодних сумнівів правильність позиції О.Д. Сидельнікова щодо того, що має місце нагальна необхідність вироблення чітких критеріїв, на які має спиратися орган публічної адміністрації при прийнятті рішення щодо врегулювання спору. Так як розширення дискреційних повноважень підвищує ризики неправомірної поведінки суб'єктів владних повноважень, створює загрози вчинення корупційних правопорушень - необхідно виробити певні орієнтири, відповідно до яких має реалізовуватися свобода у цій сфері. Окрім критеріїв законності, раціональності та доцільності, слід проаналізувати й інші можливі стандарти та вимоги, яких мають дотримуватися суб'єкти публічної адміністрації при прийнятті управлінського рішення в межах законного розсуду [1].

Крім того, ймовірність залучення суб'єкта владних повноважень до процедур примирення та успішне їх завершення зменшується психологічними факторами. Серед іншого, вказується на те, що участь суб'єктів владних повноважень у процедурах примирення у адміністративному судочинстві потребує від них проактивний підхід та деякі зміни у ментальності публічного адміністрування, розвиток якого не супроводжувався широким використанням медіативних практик. Успішність процедури примирення із суб'єктом владних повноважень залежить від того, чи вони дійсно прагнуть до вироблення разом із приватною взаємоприйнятної для них рішення [10]. Також, йдеться про те,

що публічний службовець нерідко побоюється взяти на себе відповідальність за самостійне прийняття рішення щодо спору (простіше і безпечніше дочекатися рішення суду і посилатися на нього) [10].

Також, висловлюються перестороги щодо використання процедур примирення всупереч їх призначенню для штучного затягування судового розгляду або зміни складу суду.

За спостереженнями суддів сторони використовували інститут врегулювання спору за участю судді, в основному, для процесуальних зловживань, щоб затягнути судовий процес або домогтися заміни судді. В окремих випадках учасники процедури налаштовані не на мирне урегулювання, а переслідують абсолютно інші цілі [7]. Інакше кажучи, вказану процедуру може бути використано стороною (сторонами) з метою заміни судді в разі відсутності підстав для його відводу [11].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Запозичення зарубіжного досвіду суб'єктів владних повноважень щодо примирення сторін у адміністративному судочинстві та впровадження його на національному рівні. Розробка низки законодавчих актів щодо примирення сторін у адміністративному судочинстві. Суть проблеми полягає у відсутності послідовності та чіткості правовідносин між різними органами влади, організаціями, установами тощо.

Виклад основного матеріалу дослідження. Станом на даний момент положеннями законодавства про адміністративне судочинство визначено, що сторони можуть повністю або частково врегулювати спір на підставі взаємних поступок. Примирення сторін може стосуватися лише прав та обов'язків сторін. Сторони можуть примиритися на умовах, які виходять за межі предмета спору, якщо такі умови примирення не порушують прав чи охоронюваних законом інтересів третіх осіб. Умови примирення не можуть суперечити закону або виходити за межі компетенції суб'єкта владних повноважень (ст. 47, ч. 1 ст. 190 КАС України). Натомість узгодження умов примирення, спрямованих на шкоду правам третіх осіб, суперечить завданню адміністративного судочинства та визнається зловживанням процесуальними правами (п. 5 ч. 2 ст. 45 КАС України) [2].

Викладаючи процесуальний порядок примирення сторін у адміністративному судочинстві, законодавство встановлює, що умови примирення сторони викладають у заяві про примирення сторін, яка може бути викладена у формі єдиного документа, підписаного сторонами, або у формі окремих документів: заяви однієї сторони про умови примирення та письмової згоди іншої сторони з умовами примирення (ст. 190 КАС України). Отримання заяви про примирення сторін, суд за клопотанням сторін зупиняє провадження у справі на час, необхідний їм для примирення (ст. 190, п. 4 ч. 1 ст. 236 КАС України). Роз'яснивши сторонам наслідки примирення, та перевіривши, чи не обмежені представники сторін у праві вчинити відповідні дії й чи є підстави для відмови у затвердженні умов примирення і продовження судового розгляду, суд ухвалою затверджує умови примирення сторін та одночасно закриває провадження у справі (ст. 190, п. 3 ч. 1 ст. 238 КАС України) (Кодекс

адміністративного судочинства України, 2005).

Слід також зауважити, що суд сприяє примиренню сторін під час розгляду справи по суті (ч. 5 ст. 194 КАС України). Більше того, сторони можуть примиритися як у будь-який час до закінчення апеляційного провадження (ч. 1 ст. 314), так й у будь-який час до закінчення касаційного розгляду (ч. 1 ст. 348 КАС України) із визнанням нечинним судового рішення, яким закінчено розгляд справи, а також у процесі виконання з особливостями, передбаченими ст. 377 КАС України [2].

Ухвала про затвердження умов примирення є виконавчим документом та має відповідати вимогам до виконавчого документа, встановленим законом, а у разі невиконання ухвали суду про затвердження умов примирення вона може бути подана для її примусового виконання в порядку, визначеному законодавством для виконання судових рішень (ст. 191 КАС України) [2].

Узагальнюючи вищевикладене, зазначимо, примирення сторін у адміністративному судочинстві, з-поміж найбільш значущих аспектів:

- може бути повним або частковим;
- відбувається на основі взаємних поступок сторін;
- пов'язане виключно з правами та обов'язків сторін із можливістю виходу за межі предмета спору, якщо такі умови примирення не порушують прав чи охоронюваних законом інтересів третіх осіб;
- не може суперечити закону або передбачати вихід за межі компетенції суб'єкта владних повноважень;
- є підставою для постановлення ухвали про затвердження умов примирення, яка може бути подана для її примусового виконання.

Огляд зарубіжних нормативно-правових джерел свідчить про те, що відповідно до їх положень діє значною мірою однаковий порядок примирення сторін у адміністративному судочинстві до того, який передбачений вітчизняним законодавством про адміністративне судочинство із деякими неістотними відмінностями.

Наприклад, за компетентним одноособовим суддею або колегією суддів у Німеччині закріплюється повноваження, заслухавши думки сторін, передати справу судді-медіатору, якщо вірогідність досягнення згоди щодо порушених у справі прав та обов'язків сторін видаватиметься високою. При цьому, судовий медіатор не є суддею або членом колегії суддів, уповноважених на вирішення справи. Його діяльність спрямовується на відшукування рішення, що задовольнить сторони у справі, збалансує їх інтереси з урахуванням особливостей справи та мінімізує ризик ухилення його невиконання. Обмежень можливості ініціювати врегулювання справи за допомогою судді-медіатора законодавством Німеччини не передбачено, однак на практиці врегулювання справи за допомогою судді-медіатора як процесуальний інструмент найчастіше використовується у адміністративних справах, що виникають у стійких правовідносинах, таких як ті, що пов'язані, наприклад з публічною службою, соціальним забезпеченням, містобудуванням та захистом навколишнього природного середовища. Мирова угода сторін закріплюється судовим рішенням, яке може виступити виконавчим документом для безпосереднього

виконання [3].

Майже аналогічним до вищевикладеного є порядок примирення сторін у адміністративних справах, що передбачений процесуальним законодавством Сполученого Королівства. Так, якщо сторони справи досягли примирення та погодили те, яким має бути остаточне судове рішення по суті справи або інше судове рішення, позивач має подати суду документ із викладенням способу вирішення відповідного питання та його стислим правовим і доказовим обґрунтуванням (ст. 17.1 Практичних вказівок 54А - судовий контроль). Також, позивач має подати проект судового рішення, щодо якого сторони досягли примирення, яке містить позначення «за згодою сторін» та підписане сторонами справи, яких це судове рішення стосується, або їх представниками. Узгоджене сторонами судове рішення може передбачати, серед іншого, зупинення або припинення провадження повністю або частково на визначених судовим рішенням умовах; розподіл судових витрат; скасування рішення суб'єкта владних повноважень, вчинення ним певних дій або утримання ним від вчинення певних дій; відшкодування збитків, завданих рішенням, діями чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень; звільнення сторони справи від відповідальності (ч. 3 ст. 40.6 Правил цивільного судочинства Сполученого Королівства). Судові витрати розподіляються за згодою сторін справи або за вказівкою суду, який утверджує проект судового рішення (ч. 7 ст. 40.6 Правил цивільного судочинства Сполученого Королівства [4]. При цьому, привертає увагу те, що на сторони справи покладається обов'язок повідомити суд про те, що вони мають підстави сподіватись на примирення, щоб судді та інші працівники суду мали достатньо часу та можливостей для організації судового засідання відповідним чином. Невиконання цього обов'язку може призвести до постановлення судом ухвали про повне або часткове неповернення сторонам судових витрат [5].

Разом з тим, запровадження процедур примирення у адміністративне судочинство Франції не потягло за собою їх масове використання, що пояснюється, насамперед, відсутністю спроб забезпечити відповідне навчання суддів [6].

Отже, розмірковуючи над шляхами оптимізації інституційного та правового забезпечення примирення у адміністративному судочинстві, слід визначитись щодо доцільності зобов'язання сторін подавати проект судового рішення, щодо якого сторони досягли примирення, повідомляти суд про підстави сподіватись на примирення, а також висловити міркування щодо направлення суддів на навчальний курс, присвячений аспектам посередництва і примирення.

Взявши до уваги вищевикладене, маємо підстави підсумувати дослідження питань примирення сторін у адміністративному судочинстві, зазначивши, що для розширення практики примирення сторін у адміністративному судочинстві мають бути вжиті заходи для усунення деяких стримуючих факторів, серед яких, зокрема, неспроможність суб'єктів владних повноважень досягти примирення через передбачені законодавством про організацію та порядок функціонування суб'єкта владних повноважень правові

перешкоди для виконання умов примирення (недостатність повноважень для прийняття владного управлінського рішення, визначеного умовами примирення тощо) та ментальність публічного адміністрування, що не є сприятливою для вироблення суб'єктом владних повноважень разом із приватною взаємоприйнятної для них рішення із взяттям на себе відповідальності за його зміст та належне виконання. Також, не мають допускатись спроби використати процедури примирення всупереч їх призначенню для штучного затягування судового розгляду або зміни складу суду чи інших процесуальних зловживань. Розмірковуючи над шляхами оптимізації інституційного та правового забезпечення примирення у адміністративному судочинстві на основі позитивного зарубіжного досвіду, слід визначитись щодо доцільності зобов'язання сторін подавати проект судового рішення, щодо якого сторони досягли примирення, повідомляти суд про підстави сподіватись на примирення, а також висловити міркування щодо направлення суддів на навчальний курс, присвячений аспектам посередництва і примирення.

Література:

1. Сидельніков О. Д. Інститут примирення сторін в адміністративному судочинстві : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2017. 21 с.
2. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від . Дата оновлення: 1 січня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#n9921>
3. International Association of Supreme Administrative 3. Jurisdictions. Alternative dispute resolution in administrative matters – Answers from the German Bundesverwaltungsgericht. 2016. URL: https://www.aihja.org/images/users/114/files/Germany_-_Report_2016_Germany-Repor2016.pdf.
4. United Kingdom Civil Procedure Rules of 1998 No. 3132. Status of 28 November 2019. URL: <https://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/rules>
5. Judiciary for England and Wales. The Administrative Court Judicial Review Guide 2018. URL: https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2018/11/Admin_Court_JRG_2018_content_v3_web.pdf.
6. Kavalnė S., Saudargaitė I. Mediation in disputes between public authorities and private parties: comparative aspects. *Jurisprudencija/Jurisprudence*. 2011. 18 (1). p. 251-265.
7. Смокович М. Інститут врегулювання спору за участю судді потребує вдосконалення. *Судово-юридична газета*. 2019. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/140687-institut-vregulyuvannya-sporu-za-uchastyu-suddi-potrebuye-vdoskonalennya>.
8. Михайлов О.М. Доцільність примирення у справах адміністративної юрисдикції: за і проти. *Правові проблеми зміцнення української державності: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.: у 2 ч. 2011. Ч. 2. С. 77-80.*
9. Kielbowski M., Bartosiak A. Mediation in administrative proceedings. 2017. URL: <http://www.codozasady.pl/en/mediation-in-administrative-proceedings/>.
10. Красіловська З.В. Становлення інституту ме діації в системі публічного управління: теоретико-правовий аспект : автореф. дис. ... канд.

наук з держ. управління, спец. 25.00.01. Одеса, 2017. 20 с.

11.Противень С. Примирення сторін vs вирішення справи. Нова роль суду у вирішенні конфліктів. Інформаційно-аналітичний центр «ЛІГА». № 03. 2018. URL: http://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA011179.

5. Способи захисту порушених прав у сфері оренди землі: співвідношення з реєстраційною процедурою

ВСТУП

Основою господарської діяльності підприємств агропромислового комплексу є земля. В умовах, коли тривалий час існував мораторій на відчуження земель сільськогосподарського призначення, основною формою встановлення правовідносин між сільськогосподарським товаровиробником і власником земельної ділянки є оренда землі, яка може бути встановлена на достатньо тривалий період (наприклад, 49 років). До теперішнього часу сільськогосподарські товаровиробники використовують землю переважно на умовах оренди. Тому і приватно-правові спори у сфері оренди землі між власниками і орендарями є поширеним явищем.

В судовій практиці тривалий час склалися дві основні категорії спорів про оренду землі – спори, пов’язані із виконанням договорів (наприклад, про розірвання договору у зв’язку із систематичною несплатою орендної плати) і спори, пов’язані з дійсністю договорів (про визнання договорів недійсними). Саме друга категорія спорів нещодавно отримала нову судову практику, яка кардинально змінила захист порушених прав власника земельної ділянки в тому разі, якщо він не підписував договір оренди (а саме ця підстава була поширеною в позовах про визнання договорів недійсними). Цій категорії спорів і присвячена ця стаття.

Спосіб захисту може бути застосований судом лише тоді, коли він є ефективним, тобто забезпечує відновлення порушеного права. Право оренди земельної ділянки виникає з моменту його державної реєстрації, і доки існує запис в реєстрі про зареєстроване право, то наявність такого права презюмується. Отже, систему приватно-правових способів захисту у сфері оренди землі не можна розглядати окремо від діяльності органів публічного адміністрування щодо державної реєстрації речових прав. Між нормами публічного і приватного права не може бути неузгодженості, адже така неузгодженість призводить до відсутності ефективного захисту порушеного права, а отже – до появи нових спорів, що не сприяє нормальній роботі агропромислового сектору. Тому пошук шляхів гармонізації між публічно-правовою і приватно-правовою системами в контексті оренди землі є актуальною темою для міждисциплінарного правового дослідження.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

Способи захисту порушених прав як цивільно-правова категорія, з однієї сторони, та реєстраційна процедура, як адміністративно-правовий інститут, з іншої сторони, вже ставали об’єктом правових досліджень. Зокрема, О. Летнева

справедливо зауважує, що державна реєстрація речових прав на нерухоме майно має міжгалузеве спрямування, що пов'язана з адміністративно-правовими, цивільно-правовими, цивільно-процесуальними, кримінально-процесуальними та іншими правовідносинами [1, с. 117].

Розкриваючи правову природу державної реєстрації речових прав, В. Джафарова зазначає про те, що вона є складним правовим явищем та може розглядатися у вузькому та широкому розумінні: у вузькому розумінні державна реєстрація є *правовстановлюючим фактом* у порядку набуття речового права; у широкому розумінні державна реєстрація речового права є: 1) юридичним фактом; 2) процедурою; 3) юридичним (фактичним) складом [2, с. 35].

В свою чергу, Л. Мілімко зосередила увагу на дослідженні поняття та ознак провадження з реєстрації прав на земельні ділянки. У своїй статті вона приходить до висновку, що реєстраційні провадження прав на земельні ділянки – це регламентована адміністративно-процесуальними нормами неюрисдикційна діяльність уповноважених органів публічної адміністрації, що здійснюється шляхом вчинення поетапних юридично значущих дій в порядку черговості на платній основі за зверненням заявника про внесення відповідного реєстраційного запису до Державного реєстру речових прав на земельну ділянку у ході якої вирішуються питання про *офіційне визнання такого права* [3, с. 110].

Зміст поняття ефективного способу захисту цивільних прав теж неодноразово ставав предметом наукових досліджень. Зокрема, Д. Спесівцев виділяє широке і вузьке значення ефективності способу захисту: у широкому розумінні належність способу захисту розглядається як його відповідність характеру порушення; у вузькому розумінні ефективним (належним) способом захисту права власності на об'єкт нерухомого майна є такий спосіб, який *може досягти визначеного результату* в умовах конкретної правової обставини, в тому числі взагалі може бути використаний у відповідних умовах (власне ефективний спосіб) [4, с. 109].

Заслуговує на увагу також висновок, зроблений в статті І. Коваль, про те, що спосіб захисту має відповідати правовій природі і змісту права або інтересу, що порушені, характеру дій, якими вони порушені, наслідкам, що спричинені цим порушенням, меті, якої бажає досягти позивач, *та враховувати можливість примусової реалізації способу захисту* [5, с. 32].

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ

Метою цієї статті є встановити, який спосіб захисту є ефективним в разі оспорювання факту укладення договору оренди землі; з'ясувати, чи призведе рішення про зобов'язання повернути земельну ділянку до змін у державному реєстрі; з'ясувати, чи є нормативно-правові підстави для скасування державної реєстрації речових прав і договорів; виявити проблеми в публічно- та приватно-правовому законодавстві щодо ефективного захисту порушених прав власників земельних ділянок в разі проведення реєстраційних дій за відсутності укладеного договору оренди.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

В статті застосовано метод юридичного моделювання, під час якого застосування того чи іншого способу захисту співвідноситься з існуючою реєстраційною процедурою і прогнозуються правові наслідки застосування такого способу захисту. Також застосовуються методи тлумачення правових норм (передусім буквально і телеологічне тлумачення), метод аналогії (при застосування правового висновку, викладеного в певних правовідносинах, до подібних правовідносин).

РЕЗУЛЬТАТИ

Перш за все слід звернути увагу на постанову Великої Палати Верховного Суду від 16 червня 2020 року у справі № 145/2047/16-ц. В цій справі позивач просив визнати недійсними договори оренди землі. В обґрунтування позову зазначав, що ці договори не підписував, і це було підтверджено в ході судового розгляду. Суд касаційної інстанції дійшов висновку, що у випадку оспорювання самого факту укладення правочину, такий факт може бути спростований не шляхом подання окремого позову про недійсність правочину, а під час вирішення спору про захист права, яке позивач вважає порушеним шляхом викладення відповідного висновку про неукладеність спірних договорів у мотивувальній частині судового рішення. Цей висновок став основою для іншого висновку – про те, що ефективним способом захисту права, яке позивач як власник земельних ділянок, вважає порушеним, є усунення перешкод у користуванні належним йому майно, зокрема шляхом заявлення вимоги **про повернення таких ділянок** [6].

З одного боку, логіка цього правового висновку є очевидною – не можна визнати недійсним той договір, який не був укладений, а якщо особа не підписувала договір – то це свідчить про те, що такий договір просто не укладався, а тому і визнати його недійсним теж неможливо. В той же час, суд касаційної інстанції вказав на необхідність застосування такого способу захисту, як повернення земельної ділянки (тобто негативний позов). Однак постає питання – чи є такий спосіб захисту сам по собі ефективним з огляду на те, що навіть після набрання законної сили судовим рішенням про зобов'язання відповідача повернути земельну ділянку, в реєстрі існуватиме запис про державну реєстрацію, що була проведена на підставі неукладеного договору оренди.

У відповідності до ч. 5 ст. 6, ст. 17 Закону України «Про оренду землі», право оренди земельної ділянки підлягає державній реєстрації відповідно до закону. Об'єкт за договором оренди землі вважається переданим орендодавцем орендареві з моменту державної реєстрації права оренди, якщо інше не встановлено законом [7]. Тобто законодавець пов'язав момент виникнення права оренди земельної ділянки саме з моментом державної реєстрації такого права, зробивши таку державну реєстрацію обов'язковою. З урахуванням того, що до теперішнього часу є чинними значна кількість договорів оренди, що були укладені до 1 січня 2013 року, слід враховувати, що положення ст. 18 Закону України «Про оренду землі» в редакції, яка була чинною до цього моменту, передбачали, що договір оренди землі набирає чинності після його державної реєстрації [7]. Отже, до 1 січня 2013 року обов'язковою (і такою, що

зумовлювала виникнення орендних правовідносин) була державна реєстрація договору оренди землі, а після 1 січня 2013 року – державна реєстрація права оренди землі.

Правовою підставою реєстраційної процедури у сфері державної реєстрації права оренди землі є норми Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень». Зокрема, норма ч. 5 ст. 12 цього Закону передбачає, що відомості про речові права, обтяження речових прав, внесені до Державного реєстру прав, вважаються достовірними і можуть бути використані у спорі з третьою особою до моменту державної реєстрації припинення таких прав, обтяжень у порядку, передбаченому цим Законом [8]. Отже, достовірність відомостей Державного реєстру прав – презюмується. З цього випливає логічний висновок про те, що захист прав власника земельної ділянки, порушених протиправним внесенням до реєстру відомостей про договір оренди землі, – не буде ефективним доти, доки в реєстрі існуватиме чинний запис про право оренди (або про державну реєстрацію договору оренди, якщо такий укладено до 1 січня 2013 року).

Нинішній стан регулювання реєстраційної процедури у сфері речових прав (в тому числі на землю) передбачає механізм припинення існування запису про речове право на підставі судового рішення. Зокрема, норма абзацу другого ч. 3 ст. 26 наведеного вище Закону передбачає дві самостійних підстави для внесення запису про припинення речових прав на підставі судового рішення: 1) **визнання недійсними чи скасування документів**, на підставі яких проведено державну реєстрацію прав; 2) **скасування державної реєстрації прав**, що мало наслідком державну реєстрацію набуття речових прав [8]. Отже, в умовах, коли договір оренди землі не укладався, а натомість існує документ з підробленим підписом орендодавця та існує запис про державну реєстрацію права оренди, власнику земельної ділянки необхідно отримати судове рішення про скасування державної реєстрації права оренди. Саме по собі ухвалення судового рішення про зобов'язання особи повернути земельну ділянку – не призведе до припинення речового права оренди державним реєстратором.

В судовій практиці вже існують приклади, коли суди захищали порушені права власника земельної ділянки саме із застосуванням такого способу захисту як скасування державної реєстрації права оренди. До прикладу можна навести постанову Верховного Суду від 25 жовтня 2023 року у справі № 385/1290/21, в якій Верховний Суд дійшов висновку про те, що ефективним способом захисту та таким, що забезпечує реальне відновлення порушеного права у випадку реєстрації неукладеного між сторонами договору оренди, є усунення перешкод у здійсненні права користування та розпорядження майном шляхом **скасування державної реєстрації** [9].

Разом з тим, на теперішній час перелік способів захисту порушеного права, наведений в ст. 16 ЦК України та в ст. 152 Земельного кодексу України, не містить прямої вказівки про наявність такого способу захисту як скасування державної реєстрації. Згадана вище норма абзацу другого ч. 3 ст. 26 Закону України № 1952-IV містить лише **правові наслідки** ухвалення такого судового рішення, але не містить **підстави** його ухвалення, адже це не входить до

завдань закону, який регулює адміністративну процедуру. Отже, наразі про підстави застосування цього способу захисту можна дізнатися лише із судової практики. Тут слід акцентувати увагу на тому, що нормою ч. 2 ст. 16 ЦК України встановлено, що суд може захистити цивільне право або інтерес іншим способом, що встановлений договором або законом **чи судом** у визначених законом випадках [10]. Отже, перелік способів захисту, передбачений законом, не є вичерпним. В той же час, судова практика характеризується динамічністю, відступами від попередніх правових позицій. Тому існує потреба в законодавчому врегулюванні підстав скасування державної реєстрації.

Ще однією правовою проблемою є обрання належного способу захисту в тому випадку, коли позивач оспорує факт укладення договору оренди землі, а такий договір було зареєстровано до 1 січня 2013 року (тобто тоді, коли не існувало державної реєстрації права оренди, а натомість державній реєстрації підлягав сам договір оренди). На теперішній час така реєстраційна процедура, як державна реєстрація договорів, скасована, однак закон не має зворотної дії в часі, отже, державна реєстрація, проведена до 1 січня 2013 року за старими правилами, вважається чинною. Складність полягає в тому, що норми Закону України № 1952-IV передбачають підстави державної реєстрації припинення речового права (зокрема таку підставу як скасування державної реєстрації речового права), але не передбачають ні підстав, ні порядку дій органу публічного адміністрування щодо скасування державної реєстрації договорів оренди землі, зареєстрованих за законодавством, що діяло раніше.

Застосовуючи наведені вище правові висновки Верховного Суду за аналогією, доречно дійти висновку, що в цих умовах належним способом захисту порушеного права власника земельної ділянки є усунення перешкод у користуванні земельною ділянкою шляхом скасування державної реєстрації договору оренди землі. В той же час, в законодавстві слід заповнити прогалину і встановити механізм виконання такого рішення суду суб'єктом державного управління у сфері реєстраційної процедури, інакше така ситуація означатиме порушення права на ефективний засіб правового захисту, гарантованого ст. 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

ДИСКУСІЯ

В цій статті було розглянуто проблему взаємодії публічно- і приватно-правового регулювання на прикладі договорів оренди землі, а точніше – спорів, в яких ставиться під сумнів факт укладення таких договорів. В той же час піднята проблема є ширшою. Цивільне законодавство, яке встановлює перелік способів захисту порушених прав і підстави застосування таких способів, потребує узгодження з адміністративним законодавством, яке регулює порядок дій органів державного управління у сфері реєстраційної процедури. Хоча реєстраційна процедура не вважається процедурою примусового виконання рішення, однак вона є такою де-факто, адже від того, чи будуть внесені до відповідного реєстру відомості за судовим рішенням, залежить те, чи буде судові рішення вважатися виконаними.

З одного боку можна стверджувати, що суб'єкти звернення до суду можуть визначати способи захисту з огляду на практику Верховного Суду. В той же

час, зміни в судовій практиці не сприяють дотриманню правової визначеності, тому можна стверджувати про потребу на законодавчому рівні врегулювати підстави застосування такого способу захисту як скасування державної реєстрації речового права. Особа, яка звернулася до суду і керувалася існуючою на той час судовою практикою, не може бути позбавленою правового захисту лише на тій підставі, що ця практика згодом змінилася. А особа, яка отримала судове рішення про скасування державної реєстрації договору, має розраховувати на наявність дієвої процедури виконання такого судового рішення.

Перспективним напрямком подальших наукових досліджень є їхній вихід за рамки тематики оренди землі та розгорнутий аналіз ефективності приватно-правових способів захисту в контексті їх співвідношення з повноваженнями органів державного управління у сфері реєстраційних процедур.

ВИСНОВКИ

Встановлено, що в разі спростування самого факту укладення договору оренди землі, новітня судова практика вказує на необхідність пред'явлення негаторного позову. Однак саме по собі рішення про зобов'язання відповідача повернути земельну ділянку позивачеві – не припинить чинності запису в реєстрі. Актуальне законодавство у сфері реєстраційної процедури передбачає можливість реєстрації припинення речового права на підставі судового рішення про скасування державної реєстрації такого права. Скасування державної реєстрації наразі розглядається судами як одна із форм негаторного позову. Проблемою є неврегульованість у приватно-правових нормах підстав для ухвалення судом рішення про скасування державної реєстрації.

Пропонується доповнити положення ч. 2 ст. 16 ЦК України новим пунктом 11 – скасування державної реєстрації речових прав або договорів. Також норму ст. 391 ЦК України пропонується доповнити частиною другою, якою врегулювати, що суд скасовує державну реєстрацію речового права або договору, якщо встановить, що запис про державну реєстрацію було внесено за відсутності укладеного договору, який повинен бути підставою для такого запису.

Іншою проблемою є неврегульованість способу захисту власника земельної ділянки, порушеного внаслідок внесення до реєстру запису про державну реєстрацію договору оренди землі до 1 січня 2013 року, якщо договір оренди землі в дійсності не укладався. Наразі рекомендується застосовувати такий спосіб захисту як скасування державної реєстрації договору. Водночас існує потреба в нормативному врегулюванні порядку дій органу державного управління у сфері реєстраційних процедур щодо виконання таких судових рішень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Lietnieva, O. (2016). Publichno-pravova sutnist derzhavnoi reiestratsii rechovykh prav na nerukhome maino [The public-legal essence of the state registration of property rights to immovable property]. *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia – Efficiency of public administration*, 3 (48), 111-120. Retrieved from <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1234841.pdf> [in

Ukrainian].

2. Dzhafarova, V. (2020). Pravova pryroda ta osoblyvosti derzhavnoi reiestratsii rechovykh prav [Legal nature and peculiarities of state registration of property rights]. *Pidpryemnytstvo, hospodarstvo i pravo – Entrepreneurship, economy and law*, 2, 31-37. DOI: 10.32849/2663-5313/2020.2.05. Retrieved from <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/2/6.pdf> [in Ukrainian].

3. Milimko, L. (2014). Provadzhennia z reiestratsii prav na zemelni dilianky (poniattia ta oznaky) [Procedures for registration of rights to land plots (concepts and signs)]. *Yurydychnyi visnyk – Legal Bulletin*, 4 (33), 108-111. Retrieved from http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Npnau_2014_4_22.pdf [in Ukrainian].

4. Spiesivtsev, D. (2020). Efektyvnist sposobu sudovoho zakhystu subiektyvnykh tsyvilnykh prav na nerukhome maino [Effectiveness of the method of judicial protection of subjective civil rights to immovable property]. *Yurydychnyi visnyk – Legal Bulletin*, 4, 109-116. DOI: 10.32837/yuv.v0i4.1978. Retrieved from http://yurvisnyk.in.ua/v4_2020/16.pdf [in Ukrainian].

5. Koval, I. F. (2019). Realizatsiia pryntsypu verkhovenstva prava pry zastosuvanni sposobiv zakhystu prav ta interesiv [Implementation of the principle of the rule of law when applying methods of protection of rights and interests]. *Pravnychyi chasopys Donetskoho universytetu – Law journal of Donetsk University*, 2, 26-33. DOI: 10.31558/2518-7953.2019.2.4. Retrieved from <https://jpch.donnu.edu.ua/article/view/7845/7845> [in Ukrainian].

6. Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 16 chervnia 2020 roku u spravi № 145/2047/16-ts pro vyznannia dohovoriv orendy zemelnykh dilianok nediiisnymi [Resolution of the Great Chamber of Supreme Court of Ukraine of 16 June 2020 in case No. 145/2047/16-ц on recognition of land lease contracts as invalid]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90933484> [in Ukrainian].

7. Pro orendu zemli : zakon Ukrainy vid 6 zhovtnia 1998 roku № 161-XIV [About land lease : the law of Ukraine of 6 October 1998 № 161-XIV]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14/#Text> [in Ukrainian].

8. Pro derzhavnu reiestratsiiu rechovykh prav na nerukhome maino ta yikh obtiazhen : zakon Ukrainy vid 1 lypnia 2004 roku № 1952-IV [About the state registration of property rights to immovable property and their encumbrances : the law of Ukraine of 1 July 1998 № 1952-IV]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text> [in Ukrainian].

9. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 25 zhovtnia 2023 roku u spravi № 385/1290/21 pro skasuvannia derzhavnoi reiestratsii dodatkovoi uhody [Resolution of Supreme Court of Ukraine of 25 October 2023 in case No. 385/1290/21 on cancellation of state registration of additional agreement]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114483478> [in Ukrainian].

10. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy vid 16 sichnia 2003 roku № 435-IV [Civil Code of Ukraine of 16 January 2003 No. 435-IV]. Retrieved from

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> [in Ukrainian].

6. Навколишнє природне середовище як об'єкт адміністративно-правового регулювання

Постановка проблеми.

Сучасне суспільство стикається з численними екологічними проблемами, які ставлять під загрозу здоров'я людей, стабільність екосистем та стійкий розвиток країн. У цьому контексті наукове дослідження навколишнього природного середовища як об'єкту адміністративно-правового регулювання набуває особливої актуальності. Існує кілька ключових аспектів, які підкреслюють важливість цього напряму досліджень.

Екологічна безпека є однією з головних умов збереження життя на планеті. Розробка та впровадження ефективних адміністративно-правових заходів сприяє попередженню та мінімізації негативних впливів людської діяльності на навколишнє середовище. Наукові дослідження в цій сфері дозволяють розробляти нові підходи до охорони природи, зокрема, вдосконалювати законодавчу базу та механізми контролю за її дотриманням.

Природні ресурси є основою економічного розвитку та благополуччя суспільства. Однак їх нераціональне використання призводить до виснаження та деградації екосистем. Наукове дослідження адміністративно-правового регулювання у сфері використання природних ресурсів дозволяє розробляти ефективні методи їх раціонального використання та відновлення, що є необхідним для забезпечення стійкого розвитку.

Дослідження навколишнього природного середовища як об'єкту адміністративно-правового регулювання дозволяє виявити прогалини та недоліки в чинному законодавстві, а також в практиці його застосування. Це сприяє розробці пропозицій щодо вдосконалення правових норм, що регулюють охорону та використання природних ресурсів, а також підвищення ефективності контролю за їх дотриманням.

Наукові дослідження сприяють підвищенню екологічної свідомості та освіти населення. Розуміння важливості охорони навколишнього середовища та раціонального використання природних ресурсів сприяє формуванню екологічно відповідального суспільства. Це, в свою чергу, позитивно впливає на стан навколишнього середовища та якість життя людей.

Отже, актуальність наукового дослідження навколишнього природного середовища як об'єкту адміністративно-правового регулювання обумовлена необхідністю забезпечення екологічної безпеки, раціонального використання природних ресурсів, вдосконалення законодавства, підвищення екологічної свідомості та впливу на міжнародну екологічну політику. Ці дослідження сприяють формуванню ефективної системи правового регулювання у сфері охорони природи, що є необхідним для стійкого розвитку суспільства та збереження природної спадщини для майбутніх поколінь.

Стан опрацювання цієї проблеми. Наукові дослідження в сфері адміністративно-правового регулювання навколишнього природного

середовища в Україні проводили численні вчені-юристи. Ось деякі з них: О. Андрійко, С. Ківалов, М. Кресін, В. Мельничук, Т. Бондарчук, Л. Шевченко та інші. Ці науковці зробили значний внесок у розвиток адміністративного права та його застосування в сфері охорони навколишнього природного середовища в Україні. У науці адміністративного права існує ряд питань стосовно адміністративно-правового регулювання навколишнього природного середовища, які потребують додаткового дослідження та висвітлення. До таких питань належать: потреба у гармонізації українського екологічного законодавства з міжнародними стандартами та нормами, враховуючи специфіку національного правового поля; недостатнє висвітлення методів підвищення ефективності адміністративного контролю та нагляду за дотриманням екологічного законодавства; дослідження процесуальних аспектів адміністративних процедур у сфері екології, зокрема, щодо видачі дозволів, ліцензій, проведення перевірок та накладення санкцій тощо. Висвітлення та дослідження цих питань є необхідним для удосконалення адміністративно-правового регулювання навколишнього природного середовища, підвищення ефективності правозастосовної діяльності та забезпечення екологічної безпеки в Україні.

Мета статті – розкрити зміст навколишнього природного середовища, як об'єкту адміністративно-правового регулювання.

Виклад основного матеріалу.

Навколишнє природне середовище є важливим елементом життєдіяльності людини, який впливає на всі аспекти її існування. Збереження і охорона навколишнього середовища є ключовими завданнями сучасного суспільства, що вимагають належного адміністративно-правового регулювання. У зв'язку з цим важливо визначити поняття та особливості навколишнього природного середовища як об'єкту адміністративно-правового регулювання.

Навколишнє природне середовище включає в себе сукупність природних умов та природних ресурсів, що впливають на життя і діяльність людини. В юридичному контексті це поняття охоплює такі компоненти, як повітря, води, ґрунти, рослинний та тваринний світ, а також інші природні ресурси, які разом формують екосистеми.

Відповідно до Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища", навколишнє природне середовище визначається як сукупність природних і антропогенних факторів, які впливають на життя і здоров'я людей, стан екосистем, об'єкти природно-заповідного фонду та інші природні об'єкти. Ця дефініція підкреслює комплексний характер навколишнього середовища та необхідність його захисту на різних рівнях управління [1].

Особливості навколишнього природного середовища як об'єкту адміністративно-правового регулювання полягають у наступному. По-перше, це комплексний характер. Навколишнє природне середовище включає різні компоненти, які взаємодіють між собою, утворюючи складні екосистеми. Це вимагає комплексного підходу до його адміністративно-правового регулювання, який охоплює всі аспекти взаємодії між природними елементами та антропогенними факторами. По-друге, **динамічність.** Стан

навколишнього природного середовища постійно змінюється під впливом природних процесів та людської діяльності. Тому адміністративно-правове регулювання має бути гнучким і здатним оперативно реагувати на ці зміни. По-третє, **інтердисциплінарність**. Охорона навколишнього середовища вимагає знань і методів з різних наукових сфер, включаючи екологію, географію, біологію, хімію, економіку та право. Це обумовлює необхідність міждисциплінарного підходу до розробки та впровадження адміністративно-правових заходів. По-четверте, **значущість для суспільства**. Стан навколишнього природного середовища безпосередньо впливає на якість життя людей, їх здоров'я та благополуччя. Це підвищує соціальну значущість адміністративно-правового регулювання у сфері охорони природи.

Адміністративно-правове регулювання навколишнього природного середовища в Україні здійснюється через систему правових норм та заходів, спрямованих на забезпечення охорони, раціонального використання та відновлення природних ресурсів.

Базовими законодавчими актами у цій сфері є: Конституція України (28 червня 1996 року) – основний закон, який визначає загальні принципи охорони навколишнього природного середовища та екологічні права громадян (стаття 50). Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища" (25 червня 1991 року) – базовий закон, що визначає правові, економічні та соціальні основи охорони навколишнього природного середовища в Україні. Закон України "Про природно-заповідний фонд України" (16 червня 1992 року) – регулює правовий статус, порядок створення та функціонування об'єктів природно-заповідного фонду. Закон України "Про екологічну експертизу" (9 лютого 1995 року) – встановлює правові та організаційні основи проведення екологічної експертизи. Закон України "Про відходи" (5 березня 1998 року) – регулює відносини у сфері поводження з відходами, визначає основні вимоги до їх збирання, зберігання, транспортування, обробки та утилізації. Закон України "Про охорону атмосферного повітря" (16 жовтня 1992 року) – встановлює правові та організаційні основи охорони атмосферного повітря. Закон України "Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення" (24 лютого 1994 року) – регулює питання санітарного та епідемічного благополуччя населення, що впливає на навколишнє середовище. Закон України "Про рослинний світ" (9 квітня 1999 року) – визначає правові основи охорони, використання та відтворення рослинного світу. Закон України "Про тваринний світ" (13 грудня 2001 року) – регулює правові відносини у сфері охорони, використання та відтворення тваринного світу. Закон України "Про питну воду та питне водопостачання" (10 січня 2002 року) – визначає правові, організаційні та економічні основи діяльності у сфері питної води та питного водопостачання. Водний кодекс України (6 червня 1995 року) – регулює правовідносини у сфері охорони та використання водних ресурсів. Земельний кодекс України (25 жовтня 2001 року) – встановлює правові основи використання та охорони земельних ресурсів. Кодекс України про надра (27 липня 1994 року) – визначає правові основи використання та охорони надр. Лісовий кодекс України (21 січня 1994

року) – регулює правовідносини у сфері охорони, використання та відтворення лісів. Кодекс України про адміністративні правопорушення (7 грудня 1984 року) – встановлює адміністративну відповідальність за порушення законодавства у сфері охорони навколишнього середовища.

Адміністративно-правове регулювання навколишнього природного середовища забезпечується системою заходів та засобів. Заходи та засоби адміністративно-правового регулювання навколишнього природного середовища спрямовані на забезпечення ефективної охорони, раціонального використання та відтворення природних ресурсів, а також на підтримання екологічної безпеки. В Україні ці заходи та засоби включають: ліцензування та дозволи; екологічні експертизи; нагляд та контроль; адміністративну відповідальність; економічні стимули; освітні та інформаційні заходи тощо. Важливими серед яких можна назвати нагляд та контроль, які здійснюються у формах: державного екологічного моніторингу стану навколишнього середовища; проведення перевірок та інспекцій контролюючими органами для виявлення та припинення порушень екологічного законодавства; збір, аналіз та поширення даних про стан навколишнього середовища; незалежної оцінки діяльності підприємств та організацій щодо дотримання екологічних норм (екологічний аудит); регулярних перевірок суб'єктів господарювання на предмет дотримання екологічного законодавства тощо.

Адміністративно-правове регулювання навколишнього природного середовища є комплексною діяльністю, що включає законодавчі, організаційні, економічні, інформаційні та контрольні заходи. Ефективність цього регулювання залежить від узгодженості дій усіх зацікавлених сторін, належного фінансування та постійного вдосконалення правової бази відповідно до сучасних екологічних викликів.

Адміністративно-правове регулювання навколишнього природного середовища в Україні має велике значення для забезпечення екологічної безпеки та сталого розвитку. Основні напрями такого регулювання включають:

1. Правове забезпечення охорони навколишнього середовища. Прийняття та вдосконалення законодавчих актів є фундаментом для встановлення правил і норм поведінки, які сприяють захисту природних об'єктів. Закони, такі як "Про охорону навколишнього природного середовища", Водний кодекс та Лісовий кодекс України, забезпечують правову основу для охорони довкілля.

2. Державний екологічний контроль. Функціонування спеціалізованих органів, таких як Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, є ключовим елементом для забезпечення дотримання екологічного законодавства. Інспекційні перевірки, моніторинг та застосування адміністративних санкцій за порушення сприяють підвищенню екологічної відповідальності.

3. Ліцензування та дозвільна система. Встановлення порядку видачі дозволів та ліцензій на діяльність, що впливає на навколишнє середовище, є необхідним для контролю та регулювання використання природних ресурсів.

Це дозволяє забезпечити раціональне використання ресурсів та зменшення шкідливого впливу на довкілля.

4. Екологічна експертиза та оцінка впливу на довкілля. Проведення екологічної експертизи та оцінки впливу на довкілля є важливими процедурами, що забезпечують оцінку проектів та діяльності з точки зору їх екологічної безпеки. Це дозволяє попереджувати негативні екологічні наслідки та сприяє сталому розвитку.

5. Економічні механізми. Використання економічних інструментів, таких як екологічні платежі, штрафи та податкові пільги, сприяє стимулюванню раціонального використання природних ресурсів та зменшенню негативного впливу на довкілля. Ефективне застосування цих механізмів сприяє розвитку екологічно відповідальної поведінки суб'єктів господарювання.

Таким чином, комплексний підхід до адміністративно-правового регулювання навколишнього природного середовища, що включає правове забезпечення, контроль, ліцензування, екологічну експертизу та економічні механізми, є ключовим для забезпечення екологічної безпеки та сталого розвитку України.

Висновки. Навколишнє природне середовище є важливим об'єктом адміністративно-правового регулювання, яке вимагає комплексного, динамічного та міждисциплінарного підходу. Врахування особливостей навколишнього середовища у правовому регулюванні сприяє забезпеченню його збереження, раціонального використання та відновлення, що є необхідною умовою для стійкого розвитку суспільства. Розвиток і вдосконалення адміністративно-правових механізмів охорони навколишнього природного середовища є одним з пріоритетних завдань державної політики України, спрямованої на забезпечення екологічної безпеки та збереження природної спадщини для майбутніх поколінь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про охорону навколишнього природного середовища. Закон України від 25.06.1991р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>.

7. Шляхи посилення гарантій здійснення повноважень уповноваженого у справах європейського суду з прав людини

Постановка проблеми. Офіційним представником України як держави-учасниці Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), насамперед, у ході провадження у справі про порушення державою міжнародно-правових зобов'язань за цим документом у Європейському суді з прав людини (далі – ЄСПЛ), а також основоположною частиною системи забезпечення дотримання державою конвенційних прав та основоположних свобод, а також виконання визначених у рішенні ЄСПЛ заходів для поновлення

державою цих прав та основоположних свобод (справедлива сатисфакція та інші заходи індивідуального характеру) та вирішення системних проблем й усунення їх першопричин є Уповноважений у справах Європейського суду з прав людини. З урахуванням обумовленого цими функціями Уповноваженого у справах ЄСПЛ значення його діяльності, його адміністративно-правовий статус має бути врегульований з дотриманням якомога більш високих стандартів. Особливо це стосується запровадження достатніх гарантій здійснення повноважень цією посадовою особою, які забезпечували б їй можливість чинити реальний та стійкий вплив на поведінку учасників суспільних відносин у правовому вимірі та у площині реального життя. Однак, аналіз положень законодавства України, які визначають організацію, повноваження та порядок діяльності Уповноваженого у справах ЄСПЛ, свідчить про відсутність або недостатність належних гарантій здійснення нею повноважень за основними напрямками її діяльності, що негативно позначається на інституційній спроможності Уповноваженого у справах ЄСПЛ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розбудові та вдосконаленню внутрішнього інституційного механізму забезпечення виконання державою її зобов'язань щодо гарантування прав людини і основоположних свобод за Конвенцією та ефективної участі у перевірці дотримання цих зобов'язань приділяється значна увага у адміністративно-правовій науці.

Насамперед, у науковій літературі підкреслюється, що правовому регулюванню порядку виконання рішень ЄСПЛ в Україні притаманні деякі особливості, пов'язані зі специфікою самого рішення Європейського суду з прав людини, його міжнародно-правовим значенням [1, с. 132]

Описуючи ці особливості, зокрема, Б. С. Мукач указала на те, що функції із виконання рішення ЄСПЛ в основному покладаються на Міністерство юстиції України: Урядового уповноваженого у справах ЄСПЛ та державну виконавчу службу. Інші державні органи різних гілок влади здійснюють певні заходи із виконання рішення ЄСПЛ лише в межах поданої пропозиції, звернення Кабінету Міністрів України чи Урядового уповноваженого в справах Європейського суду з прав людини [2, с. 233].

Цілком слушними у цьому зв'язку є й зауваження С. Р. Асірян, Ю. В. Милоненко та В. В. Приліпко стосовно того, що під організаційними проблемами національного механізму виконання вимог Конвенції варто розуміти велику тривалість та ускладнений механізм виконання рішень ЄСПЛ. Серед іншого, автори звертають увагу на те, що, оскільки у цьому процесі задіяні одразу три інституції – Уповноважений у справах ЄСПЛ, державна виконавча служба та держказначейство, проблеми у взаємодії цих органів нерідко спричиняють бюрократизацію виконавчого процесу та порушення встановлених законом строків виконання, які до речі, є теж доволі тривалими. Також, заслуговують на згадку міркування вчених щодо відсутності розвитку (конкретизації) у національному законодавстві норм ст. 16 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» (далі – Закон № 3477-IV) щодо цивільної, адміністративної та кримінальної відповідальності за невиконання або неналежне виконання

рішення ЄСПЛ [3, с. 310].

Одночасно з констатацією недоліків регламентації діяльності Уповноваженого у справах ЄСПЛ та державних органів із суміжною зоною відповідальності, наукова спільно та окреслює й потенційні законодавчі рішення, які можуть її поліпшити. Наприклад, С. В. Ківалов висунув пропозицію щодо того, що виконання рішень ЄСПЛ міг би координувати уповноважений орган виконавчої влади з розширеними повноваженнями, контрольований урядом і парламентом відповідної держави. Вчений підкреслив й очевидну необхідність підвищити роль національного парламенту із контролю за виконанням рішень ЄСПЛ [4, с. 18-19].

Приєднуючись до позицій наукового співтовариства щодо існування фундаментальних недоліків передбаченого законодавством України механізму забезпечення виконання її зобов'язань за Конвенцією на внутрішньому рівні, зауважимо, що висловлені у науковій літературі міркування лише окреслюють контури цієї проблематики, яке потребує більш глибокого дослідження та формулювання принаймні концептуальних пропозицій щодо вдосконалення цього механізму.

Метою статті є визначення шляхів посилення гарантій здійснення повноважень Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини.

Виклад основного матеріалу. Ознайомившись із правовою основою діяльності Уповноваженого у справах ЄСПЛ, можна констатувати те, що він наділяється повноваженнями, необхідними для належного виконання ним його основних завдань, пов'язаних із забезпеченням представництва України в ЄСПЛ та виконанням рішень цієї міжнародної судової установи, які встановлюють порушення Україною її міжнародно-правових зобов'язань за Конвенцією (п. 4 Положення про Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 31 травня 2006 р. № 784) [5]. Значна частина цих повноважень реалізується під час адміністративної взаємодії. Державними органами (їх структурними підрозділами), які беруть у ній участь, є державна виконавча служба та інші державні органи, у зоні відповідальності яких лежить виконання додаткових заходів індивідуального характеру.

Висвітлити повноваження Уповноваженого у справах ЄСПЛ, реалізація яких породжує обов'язки інших державних органів у розрізі заходів, що передбачені у рішенні цієї міжнародної судової установи та підлягають виконанню, можна таким чином:

1) у рамках звернення рішення ЄСПЛ до виконання в частині виплати відшкодування Уповноважений у справах ЄСПЛ:

– до державної виконавчої служби надсилає оригінальний текст і переклад резолютивної частини остаточного рішення ЄСПЛ, яким визнано порушення Конвенції, щодо справедливої сатисфакції, дружнього врегулювання або схвалення умов односторонньої декларації у справі проти України, яка відкриває виконавче провадження (п. «б» ч. 1 ст. 7 Закону № 3477-IV);

– до Державної казначейської служби України (протягом 1 місяця від дня відкриття виконавчого провадження) надсилає постанову про відкриття виконавчого провадження та деякі інші документи, яка протягом 10 днів від дня надходження цих документів здійснює списання на вказаний стягувачем банківський рахунок (ч.4 ст. 8 Закону № 3477-IV);

2) у рамках звернення рішення ЄСПЛ до виконання в частині вжиття додаткових заходів індивідуального характеру (повторного розгляду справи судом чи адміністративним органом) Уповноважений у справах ЄСПЛ повідомляє органам, які є відповідальними за виконання передбачених у рішенні ЄСПЛ додаткових заходів індивідуального характеру, про зміст, порядок і строки виконання цих заходів (п. «б» ч. 1 ст. 11 Закону № 3477-IV);

3) у рамках звернення рішення ЄСПЛ до виконання в частині вжиття заходів загального характеру, Уповноважений у справах ЄСПЛ:

– для Кабінету Міністрів України готує та надсилає подання щодо вжиття заходів загального характеру, яке включає пропозиції щодо вирішення зазначеної системної проблеми та усунення її першопричини (ч. 1 ст. 14 Закону № 3477-IV);

– для Верховного Суду готує аналітичний огляд аналіз обставин, що спричинили порушення Конвенції та пропозиції щодо приведення судової практики у відповідність з вимогами Конвенції (ч. 3 ст. 14 Закону № 3477-IV) [6].

Оскільки координація підготовки матеріалів для розгляду справ у ЄСПЛ та виконання його рішень є завданням Уповноваженого у справах ЄСПЛ, за підсумками яких, зокрема, оцінюється ефективність цієї посадової особи, законодавство України покладає на Уповноваженого у справах ЄСПЛ контроль за виконанням додаткових заходів індивідуального характеру, передбачених у рішенні ЄСПЛ, що здійснюються під наглядом Комітету міністрів Ради Європи (ч. 2 ст. 11 Закону № 3477-IV) [6].

Інструментарій контролю виконання державними органами та іншими суб'єктами, на які законодавство України покладає ті чи інші обов'язки у зв'язку з постановленням рішення ЄСПЛ, охоплює собою:

– ініціювання перевірок дій чи бездіяльності посадових осіб державної виконавчої служби, якщо такі дії чи бездіяльність впливають на забезпечення виконання рішення ЄСПЛ, про результати яких керівництво державної виконавчої служби повідомляє Уповноваженого у справах ЄСПЛ протягом 3 днів після її проведення (п. 15 Порядку взаємодії Державної виконавчої служби України та Секретаріату Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини під час забезпечення представництва України в ЄСПЛ та виконання рішень ЄСПЛ, затвердженому Наказом Міністерства юстиції України від 23 вересня 2013 р. № 1989/5) [7].

– звернення до відповідальних органів із запитом про інформацію про перебіг і наслідки виконання додаткових заходів індивідуального характеру (ч. 3 ст. 11 Закону № 3477-IV);

– внесення Прем'єр-міністрові України подання щодо забезпечення виконання додаткових заходів індивідуального характеру (ч. 3 ст. 11 Закону № 3477-IV);

– подання позову про відшкодування збитків, завданих Державному бюджету України внаслідок виплати відшкодування, у тому числі справедливої сатисфакції, який подається протягом 6 місяців з моменту списання суми відшкодування на користь стягувача (ч. 5 ст. 9 Закону № 3477-IV);

Привертає увагу у цьому контексті також законодавче положення про те, що службові особи, до повноважень яких належить це виконання рішень ЄСПЛ, у разі їх невиконання або неналежного виконання несуть адміністративну, цивільну або кримінальну відповідальність, передбачену законами України (ч. 1 ст. 16 Закону № 3477-IV) [6].

Висновки і пропозиції. Обміркувавши вищевикладене, можна підсумувати, що Уповноважений у справах ЄСПЛ для виконання покладених на нього завдань щодо забезпечення представництва України в ЄСПЛ та виконанням його рішень наділяється повноваженнями, які передбачають взаємодію Уповноваженого у справах ЄСПЛ, насамперед, із: 1) державною виконавчою службою та державним казначейством у рамках звернення рішення до виконання в частині виплати відшкодування; 2) адміністративними органами, до компетенції яких належить вжиття додаткових заходів індивідуального характеру шляхом перегляду справи заявника; 3) Кабінетом Міністрів України та Верховним Судом у рамках звернення рішення ЄСПЛ до виконання в частині вжиття заходів загального характеру. Незважаючи на те, що саме ці державні органи вчиняють дії та приймають рішення для остаточного виконання заходів, передбачених у рішенні ЄСПЛ, забезпечення виконання цих заходів є завданням Уповноваженого у справах ЄСПЛ. Для його виконання за цією посадовою особою закріплюється інструментарій контролю, який не має примусового характеру та не включає у себе дієвих стимулів. Найбільший вплив на уповноважені державні органи може чинити лише внесення Прем'єр-міністрові України подання щодо забезпечення виконання додаткових заходів індивідуального характеру та ініціювання перевірки дій чи бездіяльності посадових осіб державної виконавчої служби самою цією службою. Натомість, для того, щоб повноваження Уповноваженого у справах ЄСПЛ супроводжувались достатніми гарантіями їх здійснення, за цією посадовою особою має бути закріплене повноваження виносити керівникам уповноважених державних органів приписи про усунення порушень обов'язків щодо виконання заходів, передбачених рішенням ЄСПЛ (за умови доведення інформації про зміст, порядок і строки виконання цих заходів), з притягненням цих посадових осіб до адміністративної відповідальності у разі повторного невиконання без поважної причини заходів, передбачених рішенням ЄСПЛ, а також покладенням на посадових осіб цього державного органу відповідальності за нарахування пені на суму відшкодування за рішенням ЄСПЛ та інші негативні наслідки. Крім того, слід встановити для Уповноваженого у справах ЄСПЛ обов'язок звітувати про осіб, які уповноважені (були уповноважені) на виконання функцій держави або

місцевого самоврядування та за позовом Уповноваженого у справах ЄСПЛ відшкодували збитки, завдані Державному бюджету України внаслідок виплати відшкодування.

Список використаної літератури

1. Ратушна Б. П. Правові особливості виконання рішень Європейського суду з прав людини в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 6. 2022. С. 130-133. DOI: 10.32782/2524-0374/2022-6/31

2. Мукан Б. С. Функції урядового уповноваженого України у справах Європейського суду з прав людини щодо виконання рішень і звітування: державно-управлінський аспект. *Ефективність державного управління*. 2015. Вип. 43. С. 227-235. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2015_43_30

3. Асірян С. Р., Милоненко Ю. В., Приліпко В. В. Проблеми виконання рішень ЄСПЛ в Україні та шляхи їх подолання на прикладі Федеративної Республіки Німеччина. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2021. Вип. 63. С. 307-311. DOI: 10.51989/NUL.2024.2.1

4. Ківалов С. В. Структурні/системні недоліки у правових системах держав-учасників і життєдіяльність системи Конвенції про захист прав людини і основних свобод. *Правове забезпечення ефективного виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини: матер. міжнар. наук.-практ. конф. (15 вересня 2012 р., м. Одеса)*. Одеса : ПП «Фенікс», 2012. С. 18-19.

5. Положення про Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 31 травня 2006 р. № 784. Дата оновлення: 27 червня 2023 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/784-2006-%D0%BF#Text>

6. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 року № 3477-IV. Дата оновлення: 2 грудня 2012 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15/conv#o81>.

7. Порядок взаємодії Державної виконавчої служби України та Секретаріату Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини під час забезпечення представництва України в Європейському суді з прав людини та виконання рішень Європейського суду з прав людини, затверджений Наказом Міністерства юстиції України від 23 вересня 2013 року № 1989/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1642-13#Text>

8. Використання поліграфа у світі: генеза становлення та тенденції розвитку

Постановка проблеми.

Використання поліграфа, викликає значний інтерес як у наукових, так і у правових колах. Цей інтерес зумовлений кількома важливими аспектами, які роблять правове дослідження використання поліграфа актуальним і

необхідним.

По-перше, це правова невизначеність та різноманітність підходів. У різних країнах світу існують різні правові режими регулювання використання поліграфа. По-друге, це права людини та етичні питання. Використання поліграфа пов'язане з низкою правових і етичних питань, зокрема, стосовно прав людини. Європейський суд з прав людини неодноразово розглядав питання про порушення прав людини при використанні поліграфа, зокрема права на приватне життя та права на справедливий судовий розгляд. Це робить необхідним глибоке дослідження того, як використання поліграфа може впливати на дотримання прав людини і які заходи можуть бути вжиті для мінімізації таких ризиків. По-третє, це технологічний прогрес та нові виклики. Сучасні технології швидко розвиваються, і поліграф не є винятком. Розробка нових методів, заснованих на нейронауках, аналізі мікровиразів обличчя та інших біометричних показниках, ставить нові виклики перед правовим регулюванням. Виникає необхідність оновлення нормативної бази, яка б враховувала новітні досягнення та забезпечувала ефективне і етичне використання таких технологій. По-четверте, це практичне значення для правоохоронної та судової систем. Поліграфи широко використовуються у правоохоронній та судовій системах для розслідування злочинів, перевірки свідчень і відбору кадрів. Правове регулювання цього інструменту має прямий вплив на ефективність роботи цих систем. Дослідження у цій сфері допомагають розробити рекомендації щодо використання поліграфа, що сприятиме підвищенню ефективності розслідувань і забезпеченню справедливості судових процесів. По-п'яте, це глобалізація та міжнародне співробітництво. У сучасному глобалізованому світі питання використання поліграфа набуває міжнародного виміру. Співробітництво між країнами у сфері безпеки, боротьби з тероризмом і транснаціональною злочинністю потребує уніфікованих підходів до використання поліграфа. Правові дослідження можуть сприяти розробці міжнародних стандартів і рекомендацій, що полегшить міжнародне співробітництво і взаємодію у цій сфері.

Отже, актуальність правового дослідження використання поліграфа полягає у необхідності вирішення низки правових, етичних та практичних питань, пов'язаних із цим інструментом. Дослідження у цій сфері сприятимуть розробці ефективних правових механізмів, що забезпечать правомірне і етичне використання поліграфа, дотримання прав людини та підвищення ефективності роботи правоохоронних і судових систем.

Стан дослідження. Використання поліграфа у правовій практиці є важливою і водночас суперечливою темою. У багатьох країнах світу, включаючи Україну, питання правового регулювання поліграфа викликає значний інтерес у наукових та професійних колах. В Україні дослідженням цієї теми займаються декілька відомих юристів і науковців, які роблять вагомий внесок у розвиток правового регулювання і використання поліграфа. Науковими дослідженнями в сфері правового регулювання використання поліграфа займалися такі вчені-юристи, як О. Банчук, Т. Костенко, І. Клименко, С. Дубовик та ін. Поряд з цим, сучасні проблеми удосконалення

адміністративно-правового регулювання, розвитку вітчизняного законодавства щодо впровадження поліграфу ще потребують вирішення і наукового опрацювання, що потребує також вивчення становлення та розвитку відповідних відносин.

Мета статті – розкрити генезу становлення та розвитку адміністративно-правового регулювання використання поліграфа.

Виклад основних положень.

Поліграф, або детектор брехні, є технічним засобом, що використовується для визначення правдивості висловлювань людини шляхом фіксації фізіологічних реакцій її організму. Поліграфічні обстеження використовуються в різних країнах для вирішення питань, пов'язаних з кримінальними розслідуваннями, кадровими перевірками та безпекою. Однак, ефективність і правомірність використання поліграфа часто викликає дискусії в наукових, правових та етичних колах.

Можна зазначити, що ідея використання фізіологічних реакцій для визначення правдивості висловлювань виникла ще у давнину. У Китаї використовували метод жування сухого рису під час допиту: вважалося, що у винуватого через страх ротова порожнина пересихає, і він не зможе розжувати рис. У середньовічній Європі використовували різні методи "божого суду", які також базувалися на припущенні про вплив психологічного стану на фізіологію [1].

Перші наукові дослідження, що стали основою для сучасних поліграфів, проводилися наприкінці XIX - на початку XX століття. У 1895 році італійський лікар Чезаре Ломброзо створив перший пристрій для вимірювання змін артеріального тиску під час допиту. У 1921 році Джон Ларсон, лікар і поліцейський з Каліфорнії, винайшов перший поліграф, який фіксував кілька фізіологічних параметрів одночасно, включаючи пульс, артеріальний тиск і дихання [2].

Подальший розвиток поліграфа пов'язаний з діяльністю Леонарда Кілера, який у 1930-х роках удосконалив поліграф Ларсона, додавши до нього реєстрацію шкірно-гальванічної реакції. Його пристрій став прототипом сучасних поліграфів [3].

Після Другої світової війни поліграф набув широкого застосування в Сполучених Штатах. Він використовувався як інструмент для перевірки правдивості свідчень у правоохоронних органах, військових структурах і приватних компаніях. У 1950-х і 1960-х роках відбувалися активні наукові дослідження, спрямовані на підвищення точності та надійності поліграфа. США є однією з перших країн, де поліграф знайшов широке застосування. Поліграфи активно використовуються правоохоронними органами, приватними компаніями та у військових структурах. Федеральна поліграфічна програма забезпечує перевірку співробітників національної безпеки. Водночас використання поліграфа в судових процесах залишається обмеженим і залежить від конкретного штату та обставин справи [4].

У Європі ставлення до поліграфа є неоднозначним. У деяких країнах, таких як Великобританія та Польща, поліграфи використовуються обмежено і

переважно в приватному секторі. У Німеччині, Франції та Італії використання поліграфа в офіційних розслідуваннях або судових процесах заборонено. Європейський суд з прав людини в своїх рішеннях неодноразово підкреслював, що використання поліграфа може порушувати права людини [5].

В Україні поліграф використовується правоохоронними органами, приватними компаніями та тривають дискусії щодо його широкого використання у судових процесах. Законодавство України не містить чітких норм щодо використання поліграфа, що створює правові колізії та суперечки. У 2020 році Міністерство юстиції України розробило проєкт закону, що регулює використання поліграфа, але він поки не був ухвалений.

Правові аспекти використання поліграфа варіюються залежно від країни. В США законодавство більш гнучке і допускає використання поліграфа в багатьох сферах, тоді як у Європі діють жорсткі обмеження.

У США існує ряд законів, що регулюють використання поліграфа. Зокрема, Закон про поліграфічне тестування співробітників (EPPA) 1988 року забороняє використання поліграфа для перевірки більшості працівників приватних компаній, за винятком деяких випадків, таких як розслідування фінансових втрат або доступ до секретної інформації.

У Європі правове регулювання використання поліграфа значно жорсткіше. Європейський суд з прав людини у своїх рішеннях неодноразово наголошував на можливих порушеннях прав людини при використанні поліграфа, таких як порушення права на приватне життя та право на справедливий судовий розгляд.

В Україні відсутнє чітке законодавство щодо використання поліграфа, що створює правову невизначеність. Законопроекти щодо регулювання поліграфічних обстежень неодноразово вносилися на розгляд, але поки що не були ухвалені.

Сучасні тенденції у використанні поліграфа свідчать про зростання інтересу до нових технологій та методів верифікації правдивості інформації. Розробляються нові методи, що базуються на нейронауках, аналізі мікровиразів обличчя та інших біометричних показниках. Однак, поліграф залишається популярним інструментом завдяки своїй відносній простоті та доступності.

Отже, історія виникнення поліграфа демонструє тривалий шлях від перших спроб використання фізіологічних реакцій для визначення правди до створення сучасних багатофункціональних пристроїв. Від давніх китайських методів і "божого суду" до наукових розробок Чезаре Ломброзо, Джона Ларсона і Леонарда Кілера, поліграф пройшов значний шлях розвитку. Сучасний поліграф є важливим інструментом у сфері безпеки та правопорядку, але його використання потребує ретельного правового регулювання та етичного контролю.

Висновок. Поліграф пройшов довгий шлях від своїх перших прототипів до сучасних багатофункціональних пристроїв. Його використання викликає багато суперечок, особливо щодо правомірності та етичності. У різних країнах існують свої підходи до регулювання використання поліграфа, що відображає різні правові традиції та культурні особливості. Незважаючи на критику,

поліграф залишається важливим інструментом у сфері безпеки та розслідувань. Майбутнє цього інструменту залежить від розвитку нових технологій та удосконалення законодавчої бази.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Lykken, D. T. (1998). A Tremor in the Blood: Uses and Abuses of the Lie Detector. Plenum Press. *Psychology*, Vol.7 No.8. URL: <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=1811115>.
2. Ben-Shakhar, G., & Furedy, J. J. (1990). Theories and Applications in the Detection of Deception: A Psychophysiological and International Perspective. Springer-Verlag. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-1-4612-3282-7>.
3. National Research Council (2003). The Polygraph and Lie Detection. The National Academies Press. URL: <https://nap.nationalacademies.org/catalog/10420/the-polygraph-and-lie-detection>.
4. Marston, W. M. (1917). Systolic Blood Pressure Symptoms of Deception. *Journal of Experimental Psychology*, 2(2), 117-163.
5. European Court of Human Rights. Case of Salabiaku v. France, Judgment of 7 October 1988. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57570%22%5D%7D>.

9. Self-regulation: leveraging advantages, mitigating drawbacks and contemplating its use for soft narcotics market

Modern economic policy is aimed at achieving the highest feasible degree of deregulation, democratization and decentralization of market regulation while simultaneously ensuring the inevitability of responsibility for unscrupulous business practices that lead to distortion of competition and harm consumers. Entrusting regulatory and oversight powers to self-regulatory organisations is widely recognized as one of the well-established tools for achieving this goal. The self-regulatory system brings the authority to make regulatory decisions closer to the specialists who are most familiar with the relevant market mechanisms in terms of understanding the patterns and peculiarities of their operation. At the same time, the bureaucratic apparatus of government authorities, which often does not have sufficient expertise in market operations, is dismissed from regulatory decision-making, empowering self-regulatory organizations to provide utmost support to the legitimate business activities of market operators. However, there is ample support for the claim that the deployment of a system of market self-regulation with the delegated regulatory powers is not the right step due to its inconsistency with the fundamental principles of public administration. This skepticism rests on the fact that, regardless of what is the conceptual framework for structure and activities of self-regulatory organizations,

unavoidable are problems of these institutions related to a democratic mandate to manage public affairs, close to the arbitrary choice of industries and professions for introduction of self-regulation in them, as well as issues related to excessive complexity of ensuring due representation of markets participants, anti-competitive abuses and cartel-like arrangements of self-regulatory organizations in service of their own agendas at the expense of public-interest objectives. These problematic aspects entail a high risk of a vacuum of legitimacy of self-regulatory organizations and responsibility of the government for the state of performance of delegated regulatory and enforcement powers, as well as a high risk of anti-competitive abuses, which call into question the necessity of these self-regulating superstructures over regulatory agencies, which themselves may well be equipped with markets experts or practitioners in order to achieve the highest possible quality of regulatory policy while simultaneously minimizing the interference of the government in their activities.

In light of the foregoing, relying on scientific sources and regulatory documents reflecting the advantages and drawbacks of self-regulation, as well as indicating ways to mitigate them and ensure proper functioning of self-regulation, the best scenarios for the development of market regulation should be determined, within which the most positive aspects of delegation of regulatory powers to self-regulatory organizations are retained and the constraints and risks inherent in self-regulatory activities, as well as the issues of democratic legitimacy of self-regulation are mitigated. This goal makes it necessary to fulfill the following scientific tasks: (1) to outline the general idea of substantial aspects and advantages of self-regulation with delegated powers over state regulation; (2) to explore the risks and constraints of self-regulation; (3) to observe the ways to mitigate the drawbacks of self-regulation, proposing a contours of a model that could be appropriate for soft narcotics market self-regulation.

Methodologies

A set of methods of scientific research required for accomplishing these tasks includes literature review, covering conceptual scientific material on advantages and drawbacks of self-regulation with delegated powers, interpreting and making generalizations of scientific viewpoints on these matters, occasional manifestations of normative juridical approach and making hypothesis on these premises regarding the most advisable policies in relation to further development of market regulation, including systemic improvement of structure and activities of self-regulatory organizations, as well as replacing self-regulatory organizations with regulatory agency with a special status.

Results and Discussion

Delving into substantial aspects and advantages of self-regulation with delegated powers over state regulation

Starting the study with comprehending the essence of self-regulatory organizations as institutions endowed with powerful powers to regulate markets, as well as to establish and ensure the implementation of rules of professional activities,

with reference to Porter and Ronit, it is to be noted that self-regulation is defined as an arrangement involving procedures, rules and norms that constrain the conduct of private actors, when the actors themselves develop the rules rather than the state [1]. In other words, self-regulation can be defined as the process whereby an organisation voluntarily observes and governs its own adherence to their code of ethics, rules, regulations or standards, rather than have a third party such as a governmental entity to regulate and enforce those standards. In addition, professional self-regulation is when a professional body or a committee under the organisation regulates over their members' ethics, practice and act to the standards of which they are required to maintain their competency and professionalism [2].

The main premise behind self-regulation is that the industry has a strong incentive to police itself in order to maintain its quality [3]. In its most complete form, self-regulation encompasses the authority to create, amend, implement and enforce rules of conduct with respect to the entities subject to the SRO's jurisdiction and to resolve disputes through arbitration or other means. Typically, this authority is derived from a statutory delegation of power to a non-governmental entity [4]. One of the most comprehensive and well-elaborated definitions of self-regulatory organizations among statutory instruments could be found in Article 1 (1) (3) of the Law of the Republic of Kazakhstan No 390-V of 12 November 2015 on self-regulation), according to which self-regulatory organization is a non-profit organization in the form of an association (union), non-governmental organization or other vehicle established by the statutory instruments or vested with regulatory powers according to them, uniting business entities or professionals on a voluntary or mandatory basis on the principle of commonality of activity, industry, specific types of business activity, market of produced goods and services [5]. The scope of principal regulatory and enforcement activities of these organisations commonly encompass:

(1) rule-making – establishing self-regulatory rules (standards) applicable to members such as those for their conduct, products, transactions and internal control, and making these rules known;

(2) accreditation – formal and independent verification that a person or an institution meets established quality standards and is competent to carry out respective professional or business activities;

(3) monitoring and inspecting members – conducting inspection and monitoring of members' business activities, compliance with laws and regulations, as well as internal control systems;

(4) disciplinary actions – taking disciplinary actions such as a reprimand, fines, suspension or limitation of membership, as well as expulsion of members violating laws or self-regulatory rules;

(5) improving the proficiency of members – granting accreditation of certain categories of officials or employees responsible and raising their proficiency through capacity building;

(6) adjudication and mediation – official decision-making about the consequences of non-compliance or settlement of disputes between members and their customers [6].

Stating the factors of the expediency of granting regulatory powers to self-regulatory organizations in comparison with regulatory agencies, government experts and the scientific community point to the following key advantages of market and professional self-regulation.

Primarily, self-regulatory organizations are close to their markets and market users and can tailor their rules and surveillance techniques to the specific characteristics of their markets. Self-regulatory structure may generate more thoughtful and precise regulation by bringing industry experts into the regulatory process. Industry participants will always know more about their operations and business model than more distant government regulators [7]. It is a commonly held perception that self-regulatory organizations have the experience, resources and commitment to play a constructive role in assisting statutory regulators with examining increasingly complex issues and to arrive at creative and effective solutions enhancing the health of markets and the protection of customers [8]. Such delegation is advantageous from a management and standard-setting perspective as it can reduce inefficiencies associated with third-party regulation, and provide autonomy for professionals, allowing them to enhance their credibility and legitimacy in the eyes of the public [9]. Moreover, in light of their total immersion in operation of the respective markets, they are believed to have the experience, resources and commitment to balance the benefits of their regulation relative to the costs and avoid unnecessary regulatory costs [8].

Secondly, self-regulatory organizations possess flexibility to adapt their regulatory requirements to a rapidly changing business environment. Conversely, the reaction of core government regulators to market developments are typically delayed due to the bureaucratic restrictions placed on agencies [10]. Likewise, Priest acknowledges that one of the arguments in favour of self-regulation is that it is flexible. The rules can be quickly and easily adjusted to meet changing circumstances, in contrast to the relatively slow and ponderous legislative process of government. The industry and its self-regulatory organizations are not subject to some of the other constraints of government, including budget and personnel controls. Furthermore, the author notes that the self-regulatory organizations can therefore reorganize or respond quickly by hiring staff as needed and paying competitive salaries to retain long-term expertise [11].

Thirdly, one traditional rationale for self-regulation is that close industry participation generates compliance benefits because the industry may be more likely to comply with internally generated rules than externally imposed ones. At the least, industry participation in the rulemaking process likely increases the perceived legitimacy of any rule imposed by a regulator [7].

Moreover, self-regulation empowers the actors who are members of a profession or occupation and thereby is believed to reduce some of the costs associated with state-driven third-party regulation. The problem of information costs limits a government's regulatory effectiveness since it is usually too costly for the state regulator to obtain complete information on all matters it seeks to regulate. Mysicka aptly notes that self-regulation can be a smarter solution when a state-organized regulator lacks the financial means or political willpower to regulate in the

best interests of the public and at the lowest cost possible [9]. The regulation is "off the books" of government and there are no additional civil servants assigned to regulatory tasks. Furthermore, self-regulation can allow the government to transfer potential liabilities for regulatory actions to the self-regulating organizations [11].

The factors underlying the advantages of self-regulatory organizations compared to regulatory agencies include, first of all, the involvement in its implementation of the most competent and experienced specialists from the internal environment of the market or profession with the greatest amount of actual knowledge about their functioning and chosen by the business or professional community itself. In addition to a high level of regulatory quality, this can increase the rate of compliance with relevant rules and standards due to their internal origin, voluntary compliance with regulatory requirements, and the ability of officials of self-regulatory organizations because of their close connection to the industry and technical knowledge to quickly and accurately identify and investigate the circumstances of violations of industry standards. Self-regulatory organizations also ensure the flexibility of self-regulation, adapting market rules and standards to market developments, without being bound by bureaucratic restrictions placed on government regulators, which make it impossible for them to react in a timely manner to the rapidly changing business environment. In addition, self-regulation empowers and places regulatory responsibilities, as well as financial burden on market participants rather than the government regulators, reduce some of the costs associated with state-driven regulation, requiring obtaining and processing immense amounts of information while examining increasingly complex characteristics of markets.

Exploring risks and constraints of self-regulation. Democratic legitimacy, anti-competitive agreements, regulatory capture and additional bureaucracy

Nevertheless, there is overwhelming evidence and growing support for the notion that the positive aspects of vesting self-regulatory organizations with delegated regulatory powers and the sources of their potential to provide an optimal environment for the activities of market participants are accompanied by factors inherent in the nature of self-regulatory organizations that call into question their democratic legitimacy as subjects entrusted with administrative powers, as well as negatively affect their ability to make high-quality regulatory decisions from the point of view of promoting fair economic competition, protecting the interests of consumers and ensuring the inevitability of the responsibility of members of self-regulatory organizations for their violations of market rules.

It seems reasonable to begin the research from giving considerations of a conceptual nature regarding the self-regulatory organizations with delegated regulatory powers, which call into question the democratic and constitutional basis of their activities, as well as the possibility of ensuring their representativeness.

In this context, first of all, there are solid grounds to assert that the legitimacy of self-regulatory organizations, whose boards are not formed by democratically elected government officials or those ones appointed by them (the cabinet, heads of ministries, etc.) is questionable. The scope of application of regulatory acts made by a self-regulatory organization for the performance of its delegated powers covers not

only its members, but also includes consumers, which is the basis for the conclusion that the rights and obligations of an unlimited circle of persons are determined by officials of self-regulatory organizations who do not have any personal mandate to exercise power in this way. Moreover, it is excessively difficult to ensure a due representation of the participants of the relevant markets, since the only fair criterion for determining the weight of the voice of members of self-regulatory organizations is their market share, and its correct measurement is not an easy task. Any other framework for activities of self-regulatory organizations may lead to artificial distortion of the dynamics of market development or other consequences associated with the acquisition of unjustified advantages by only a part of the members of self-regulatory organizations. Furthermore, the dominant position of enterprises with a significant market share can lead to similar consequences to the detriment of enterprises with a smaller market share and cause the emergence of a phenomenon of competition-wise favoritism.

Competition-related argument against full-fledged self-regulation draws on the considerable possibility of self-regulation to be dominated by larger or long-established firms. According to Priest it is those firms that have the resources to organize and run the self-regulatory organizations. The author assumes that the controlling members may be immune from the enforcement and discipline activities of the self-regulatory organization and may even use them against dissident members who seek a greater role. The structure may therefore discriminate against certain industry members, particularly smaller firms or practitioners in certain areas [11]. Edwards as well puts forward the view that particular groups within self-regulatory organizations may also use their regulatory power in anti-competitive ways by crafting regulations that disproportionately burden their competitors. In particular, regulations imposing fixed costs that do not scale with firm size may have more significant effects on small firms [7].

Much of the current debate also revolves around the question of whether the self-regulatory system is well-suited for protection of customers and serving other public interest objectives rather than capturing regulatory powers in service of agendas of industries themselves. This phenomenon is often called “regulatory capture” or “cartelization”.

A. Smith in his ‘Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations’ famously declared that people of the same trade seldom meet together, even for merriment and diversion, but the conversation ends in a conspiracy against the public, or in some contrivance to raise prices [12]. In light of this, conventional wisdom has it that the chief concern with self-regulatory organizations is that the incentive structure driving the development and political empowerment of these institutions can lead their members to develop rules that promote their own economic interests, often at the expense of public-interest objectives [9]. Likewise, Edwards asserts that one of self-regulation's major dangers is that it may give industry members the ability to reduce competition and to raise their own profits, deriving these opportunities from being vested with power to both make and abide by regulations at the same time. This problem, known as cartelization manifests itself as the tendency for industry to

protect itself from external competition or regulation that might be social welfare enhancing [7]. The regulatory capture could appear in multiple and diverse subtle manifestations. In particular scholars have expressed concern that such a close relationship could lead to sympathy from the regulator or monitor toward the organization that engaged in misconduct as well as “lax enforcement” [13].

Demonstrating the general public skepticism about the inclination of self-regulatory organizations to evenly distribute their efforts between accomplishing the public good and the short-term financial interests of the industry, Fair Canada (Canada's Investor Rights Advocate) confirmed that, notwithstanding the statutory backing of the public interest mandate and obligations the Canadian Investment Regulatory Organization, the inevitable conflict of interest inherent in adopting a self-regulatory model remains a controversial issue. According to the study, fewer than half of the public trusts that self-regulatory organizations will make decisions that are in the public interest; 76% believe that conflicts of interest among board members of self-regulatory organizations occur frequently and are not declared or eliminated before important decisions are made; and 60% of people believe that the current investment industry regulation model is not working and securities regulators need to be more directly involved (Fair Canada, 2020) [14]. Moreover, the data yielded by the Mutual Fund Dealers Association of Canada and represented by Adesanya provide convincing evidence that enforcement actions taken by the self-regulatory organizations against investment firms or senior executive management of such member firms are very uncommon. The top management of member firms is not held accountable for shortcomings in supervision and compliance processes. In 2021, only 2 of the 91 proceedings commenced by the MFDA included supervision allegations, while 5 of the 27 disciplinary proceedings commenced by the Investment Industry Regulatory Organization of *Canada* included supervision allegations. As a result, business conduct and investor protections remain substantially unchanged and unimproved [10].

Skepticism regarding the strategic advantages of self-regulatory organizations over state regulators also rests on their insufficient justification, in particular, on idealistic ideas about the importance of the internal origin of market rules for the prospect of their compliance. Edwards' findings lend support to the claim that self-regulation does not ensure complete compliance. As Edwards observes, some evidence indicates that broker-dealer firms may not feel morally bound to comply with industry-made rules. For example, H. Markopolos, the financial analyst that repeatedly tipped off the United States Securities and Exchange Commission about Madoff's fraud years before the record-shattering Ponzi scheme collapsed, reports that after he learned the industry's regulations, he “saw them broken every day, every hour; and everybody knew about it and nobody seemed to care” [7]. Moreover, the involvement of the business entities and professionals in regulation, resulting in a higher level of compliance, could be arranged via their participation in direct regulation by government through consultation or co-development of regulations through such mechanisms as regulatory negotiation [15].

As regards the potential of self-regulatory organizations for easier access to

industry expertise there are compelling reasons to argue that it does not guarantee that self-regulatory organization will deploy that expertise effectively in overseeing its members. In fact, it is assumed that one danger is that expertise will be used to craft easily evaded, loophole-ridden rules [16].

It is also noteworthy that, given the afore-mentioned risks and limitations, whether or not self-regulation is ultimately less costly than direct government regulation is debatable as the regulation that limits competition can also raise prices and have distributional consequences that place a disproportionate burden on poorer and disadvantaged consumers [11]. Scientific literature and analytic publications indicate that some skeptics doubt that the self-regulatory system actually reduces the expenses associated with oversight. Rather, as Edwards maintain, inserting the self-regulatory structure may simply add another layer of oversight and increase overall costs. To function effectively, the author along with like-minded skeptics point out that any self-regulatory organization will undoubtedly need to create a bureaucracy similar in size and scope to the organization that would be created by a government regulator [7]. Furthermore, the combined regulatory burden of the social costs of self-regulation and the costs of government oversight may not be less, however, than the costs of direct regulation by government alone [17].

On those grounds, it is to be noted that against the background of the sources of the potential of self-regulatory organizations, there are reasons to consider the nature of self-regulatory organizations incompatible with the constitutional and democratic principles of organization and exercise of power. This could be substantiated by the fact that the personal composition of their management bodies is not formed by democratically elected state institutions or officials appointed by them (by cabinet, heads of ministries, etc.), whereas a representation of the participants of the relevant markets, which requires a correlation of their market share with the weight of their vote as members of self-regulatory organizations, is impossible to be ensured without an unacceptable risk of artificially distorting the dynamics of market operation or other consequences associated with the acquisition of unjustified advantages by only a part of the members of self-regulatory organization. In addition, there are constraints and risks inherent in self-regulatory activities, giving rise to a conflict of interests, which can negatively affect their ability to make quality regulatory and enforcement decisions from the point of view of promoting fair economic competition, protecting the interests of consumers, and ensuring the inevitability of the responsibility of members of self-regulatory organizations for their market violations. Moreover, self-regulation may not necessarily reduce overall oversight costs, potentially adding a layer of bureaucracy in addition to governmental oversight mechanisms to ensure that regulatory responsibilities are discharged properly and that the regulated markets operate in accordance with general performance standards in the public interest.

These vulnerabilities of the market self-regulation concept are particularly evident in the pharmaceutical industry.

Mulinari and Ozieranski recognize that in most European countries as well as Japan, Canada and Australia, the regulation of marketing practices relies heavily on

industry self-regulation in which industry trade groups are trusted to set and police the rules of appropriate industry conduct. Among these, the Code of Practice of the Association of British Pharmaceutical Industry (ABPI) is one of the best-known industry rule books. Oversight of prescription drug marketing in the UK is delegated by the medicines and medical device regulator, the Medicines and Healthcare Products Regulatory Agency. Having said that, the scientists assert that much more could be done to tighten rules about how medicines are marketed by their manufacturers. Policymakers could adopt a more probing and punitive strategy to tackling corporate wrongdoing, including investigating whether known misconduct indicates more extensive problems, and extending support for whistleblowing [18]

Likewise, the outcomes of a research by Arnold and Oakley demonstrate that ‘pharmaceutical self-regulation currently is a deceptive blocking strategy rather than a means for the industry to police itself’ [19].

However, the sentiment for a self-regulating system for pharma product persists. It is maintained the motivation for establishing promotion is primarily pragmatic – industry associations have the relevant expertise and willingness to establish voluntary codes of practice that set standards for ethical marketing activities and have the authority (usually through self-regulatory bodies that are independent of the associations themselves) to levy sanctions against companies that are found in violation of that code. So long as independent bodies appointed by the industry can be trusted to act in the best interests of public health, rather than the health of the industry itself, then the only debate is how best to refine pharma promotion standards and penalise those who fail to live up to them [20].

Mitigating drawbacks of self-regulation. Public participation in self-regulatory activities, their transparency and responsiveness to feedback from the market

Given the key positive aspects of the delegation of regulatory functions to self-regulatory organizations (bringing industry experts into the regulatory process, its flexibility and higher possibility of compliance with internally generated rules) and taking into account the main constraints and risks inherent in self-regulatory activities (anti-competitive abuses and cartel-like arrangements of self-regulatory organizations in service of their own agendas at the expense of public-interest objectives), one should get acquainted with the considerations of the scientific community and government experts regarding the possibility of building a model of self-regulation that would mitigate those detrimental factors as much as possible and would contribute to the leveraging the advantages of self-regulatory organizations over regulatory agencies.

To a particular extent, the most balanced recommendations regarding the main aspects of governing the structure and activities of self-regulatory organizations are summarized in the guidance by Competition Bureau Canada on the specific considerations that should be applied to self-regulatory organizations legislation that creates a registration, licensing and disciplinary process as well as standards of practice for members. According to this institution governments should take into

account a number of specific considerations in vetting legislation that delegates authority, which include:

- reasonable restrictions – regulatory rules should address specific, stated problems and include performance standards (if a more general mandate is granted through legislation that either creates a true self-regulatory organization or delegates legislative enforcement, the ability of an organization to exercise broad discretion needs to be qualified by a firm fiduciary obligation to operate in the public interest);
- competition objectives – unnecessary or overly restrictive regulation can be avoided if a self-regulatory organization is specifically tasked with promoting competition as one of its primary objectives;
- no regulatory offsetting – a regulatory environment should promote a market framework in which all firms thrive or fail on the basis of their ability to meet consumers' demands with the best combination of price and quality;
- impartiality – the governing body must broadly represent all aspects of the profession being regulated (no single class of persons should dominate and the perspectives of all members and the general public should play a governance role);
- transparency – it is particularly important that independent public membership acts as a counterbalance to professional representation in the management;
- complaint handling – in reviewing the delegation of statutory powers, there should be a complaint handling or registration system in place along with independent review of complaint handling decisions; and
- periodic assessment – if an organization is delegated statutory powers, there should be mandatory reviews of its performance, particularly with respect to how it handles complaints and its efficacy in serving public-interest objectives (Competition Bureau of Canada, 2005) [21].

Highlighting the most common and effective accountability mechanisms for self-regulatory organizations it is to be noted that the current literature abounds with examples of recognition of particular weight given to public participation in self-regulatory activities, ensuring the public interest, fair competition and enhancing transparency of self-regulatory process.

For instance, Edwards observes that amplifying the public's voice through including public representatives in self-regulatory processes may alter the behavior of self-regulatory organizations, mitigating the regulatory capture and providing a countervailing force to balance against industry interests [7]. In other words, according to Dombalagian, self-regulatory organizations could more credibly commit to incorporating the public's voice in their governance by moving the appointment process for public representatives outside of the organization [22]. However, appointing public representatives without significant industry connections may come at some cost. Without some connection to the industry, public governors may lack the expertise to function effectively in their role. Still, it seems likely that sufficiently qualified candidates without the sorts of conflicts and relationships detailed above may be found. For example, former state securities regulators with sufficient expertise and without deep, entangling industry connections could be suggested, as

well as investor advocates with a history of successfully challenging the industry for abusive sales practices might make strong candidates for an organization devoted to investor protection [7].

Another way to manage potential conflicts of interest in activities of self-regulatory organizations is through openness or complete disclosure. As Adesanya mentions that Canadian self-regulatory organizations, overseeing investment dealers, mutual fund dealers and trading activity on Canada's debt and equity marketplaces, in order to ensure transparency, offer complete, accurate, and timely disclosure of the compensation of annual reports covering the previous year's performance, financial results, compensation of board members and management team, disciplinary actions, execution of sanctions and other significant information [10].

Maintaining feedback by the self-regulatory organization with consumers of goods and services of the relevant market, including accepting and processing their proposals regarding the directions of development of regulatory policy, is also considered one of the best practices for improving the quality of the latter and bringing it closer to real public demand.

This is demonstrated by the United Kingdom Committee of Advertising Practice and Broadcast Advertising, which keep their codes under review and welcome new evidence on where they may need to offer additional protection, where existing protections may no longer be necessary or proportionate or where other regulatory action might be warranted. These institutions are committed to:

- acknowledging receipt of all evidence sent to them,
- receiving and reviewing all evidence fairly, impartially and with an open mind,
- responding formally to significant pieces of evidence, and
- keeping significant evidence on file, even if it does not on its own merit immediate action by Committee of Advertising Practice and Broadcast Advertising [23].

It is equally noteworthy that, as Birdthistle and Henderson maintain, the issue over unpaid awards matters because it cuts to a core premise behind self-regulation: self-regulation works well if the industry bears the costs of its misbehavior [24]. For instance, according to Article 28 (1) of the Law of the Republic of Kazakhstan on self-regulation a self-regulatory organization applies one or more of the following methods of ensuring property liability of its own and its members to consumers by means of: (1) payments from the compensation fund; (2) civil liability insurance; (3) holding its members liable and recovery of damaged from them, etc. [5].

A radical alternative to the systemic improvement of the concept of self-regulation is the concentration of regulatory powers within the purview of the regulatory agency and the reduction of the activities of self-regulatory organizations to standardization on a voluntary basis with only the reputational value of their compliance (the possibility of declaring membership in a self-regulatory organization and fulfilling its standards as a competitive advantage). Dombalagian among other scholars noted the trend for replacing self-regulatory organizations with statutory regulator (e.g. United Kingdom Financial Services Authority), legislatively chartered self-regulatory organizations or quasi-SRO membership organizations, combining

government appointments and industry representation, as well as deriving their funding from a statutory levy on broker-dealers, rather than membership dues and service fees [22].

Conclusion

Having regard to the above considerations, it could be assumed that the best scenarios for the development of market regulation, within which the most positive aspects of the delegation of regulatory functions to self-regulatory organizations are retained and the restraints of and risks inherent in self-regulatory activities are: (1) systemic improvement of structure and activities of self-regulatory organizations; (2) replacing self-regulatory organizations with regulatory agency with a special status.

Systemic improvement of structure and activities of self-regulatory organizations should ensure: (a) the inclusion of independent public representatives in the boards of self-regulatory organizations selected by the regulatory agency through competition; (b) due representation of market participants by determining the weight of the vote of members of self-regulatory organizations according to their market share, which is adjusted on a regular basis; (c) extending guarantees of integrity, competence and responsibility of civil servants, including anti-corruption restrictions, the obligation to submit assets declarations and other similar measures to officials of self-regulatory organizations, *mutatis mutandis*; (d) full transparency of self-regulatory activities, including the availability of information about the salaries of its officials, the results of inspections, disciplinary actions, etc.; (e) exclusion of duplication of powers of industry self-regulatory organizations and regulatory agency, retaining the latter's power to approve certain regulatory acts of self-regulatory organizations, check their activities for effectiveness, but not allowing regulatory agencies to serve as an appeal body with respect to self-regulatory common activities; (f) automatic transfer to self-regulatory organizations of the share of taxes paid by its members, instead of levying separate contributions for regulation in addition to taxes (to avoid "double taxation"); (g) creation of a compensation fund to guarantee payments in cases of infringements by the self-regulatory organization or its members of their obligations to consumers and other persons or using similar compensation mechanisms convenient for the customers.

As an alternative, replacing self-regulatory organizations with regulatory agency with a special status should provide for, in particular: (a) securing the majority of seats in the collegial executive body of the regulatory agency by representatives of the industry, selected by the government on a meritocratic basis; (b) their independent financing by market participants through automatically sending to self-regulatory organizations the appropriate share of taxes paid by its members; (c) independence of the regulatory agency with a special status from other government authorities, except in exceptional cases provided by law.

The above model could be deemed most suitable for governing the market of pharmaceuticals as well as soft drugs, providing at the same time a high level of protection against abuses, to which users of soft drugs are particularly sensitive, as well as promoting the involvement of specialists with the appropriate level of

expertise in establishing rules for the circulation of soft drugs along with healthcare and public order experts, who are able to develop reasonably balanced industry standards in this area.

References

1. T. Porter, K. Ronit. Self-Regulation as Policy Process: The Multiple and Criss-Crossing Stages of Private Rule-Making. *Policy Sciences*, 39(2006):41-72.
2. E. Ismail. Architects' self-regulation in Malaysia: Is it possible? (2013):18. <http://www.pam.org.my/images/notes/2013/Architects-Self-regulation-01.pdf>.
3. J. Coffee, H. Sale, Ch. Whitehead. *Securities Regulation: Cases and Materials*, 2021.
4. International Organization of Securities Commissions. Report of the SRO Consultative Committee of the International Organization of Securities Commissions, 2000. <https://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD110.pdf>.
5. Law of the Republic of Kazakhstan on self-regulation of 2015 (2023, May 1). https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=36858926&pos=3;-108#pos=3;-108.
6. Japan Securities Dealers Association. JSDA as an SRO, 2019. <https://www.jsda.or.jp/en/about/files/SRO.pdf>.
7. B. Edwards. The Dark Side of Self-Regulation. *Scholarly Works*, 85(2017):573-622. <https://scholars.law.unlv.edu/facpub/1117>.
8. The World Bank. India: Role of Self-Regulatory Organizations in Securities Market Regulation, 2007. <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/166951468042018599/india-role-of-self-regulatory-organizations-in-securities-market-regulation>.
9. R. Mysicka. Who Watches the Watchmen? The Role of the Self-Regulator. C.D. Howe Institute Commentary, 416(2014). <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2510112>.
10. O. Adesanya. Regulatory Capture of Self-Regulatory Organizations (SROs) In Canada: Do SROs Serve Public or Industry Interests? Master of Laws Research Papers Repository, 14 (2022). <https://ir.lib.uwo.ca/llmp/14>.
11. M. Priest. The privatization of regulation: five models of self-regulation. *Ottawa Law Review*, 29:2(1998):233-302. https://rdo-olr.org/wp-content/uploads/2018/01/olr_29.2_Priest.pdf.
12. P. Sagar. Adam Smith and the conspiracy of the merchants, *Global Intellectual History*, 6:4(2021):463-483. DOI: 10.1080/23801883.2018.1530066.
13. V. Root. Modern-Day Monitorships. *Yale Journal on Regulation*, 33(2016):109-164. <http://hdl.handle.net/20.500.13051/8231>.
14. Fair Canada. Comments and Recommendations on CSA Consultation Paper 25-402 Consultation on the Self-Regulatory Organization Framework, 2020. https://faircanada.ca/wp-content/uploads/2020/10/2020_10_23_submission_to_CSA_on_SROs_Ver.00.pdf.

15. P. Harter. Negotiating regulations: A cure for the malaise? *Environmental Impact Assessment Review*, 3(1982)1: 75-91. DOI: 10.1016/S0195-9255(82)80028-0.
16. J. Fisch, H. Sale. The Securities Analyst as Agent: Rethinking the Regulation of Analysts. *Iowa Law Review*, 88(2003):1035-1098.
17. Australian Trade Practices Commission. Self-Regulation in Australian Industry and the Professions: Report by the Trade Practices Commission. Vol. 1. (1988): 56. <https://catalogue.nla.gov.au/catalog/1916051>.
18. S. Mulinari, P. Ozieranski. Unethical pharmaceutical marketing: a common problem requiring collective responsibility, *BMJ*, 382(2023). DOI: 10.1136/bmj-2023-076173.
19. D. Arnold, J. Oakley. (2019). Self-Regulation in the Pharmaceutical Industry: The Exposure of Children and Adolescents to Erectile Dysfunction Commercials. *Journal of Health Politics, Policy and Law*. 44. 10.1215/03616878-7611647.
20. C. Lo. Drug promotion: does self-regulation work? (2015). <https://www.pharmaceutical-technology.com/features/featuredrug-promotion-does-self-regulation-work-4606510/?cf-view>
21. Competition Bureau of Canada. Dental Hygienists' Act – An Act Respecting the Regulation of the Profession of Dental Hygiene, 2005. <http://www.competitionbureau.gc.ca/eic/site/cb-bc.nsf/eng/02035.html>.
22. O. Dombalagian. Self and Self-Regulation: Resolving the SRO Identity Crisis. *Brooklyn Journal of Corporate, Financial & Commercial Law*, 1:2(2007):317-353.
23. United Kingdom Committee of Advertising Practice. Evidence-based policy-making. How CAP and BCAP assess calls for regulatory change. <https://www.asa.org.uk/static/uploaded/cb20c00f-b559-40a2-8b5677188511b45b.pdf>.
24. W. Birdthistle, T. Henderson. Becoming a Fifth Branch, *Cornell L. Rev*, 99(2013)1. <http://scholarship.law.cornell.edu/clr/vol99/iss1/1>.

10. Особливості стадій процедури надання послуг з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно

У вітчизняній адміністративно-правовій науці прийняття адміністративних актів розглядалася і досі розглядається переважно у структурі так званого «адміністративного процесу» – як його частина або вид. Власне, категорія «адміністративний процес» ще з радянських часів мала вагоме методологічне значення у науці адміністративного права і досі належить до числа актуальних. Тому детальному аналізу процедури прийняття адміністративних актів має передувати з'ясування змісту поняття «адміністративний процес» та його структури, а також його співвідношення з категорією «адміністративна процедура (процедури)». Це дозволить чіткіше окреслити зв'язок прийняття адміністративних актів з іншими формами публічного управління, визначити його місце в адміністративному праві та

засади правового регулювання процедури прийняття адміністративних актів.

Нині, завдяки науковим працям: В.Б. Авер'янова, К.К. Афанасьєва Ю.П. Битяка, І.В. Дроздова, В.М. Гарашука, І.П. Голосніченка, С.В. Ківалов, І.Б. Коліушка, А.Т. Комзюка, О.В. Кузьменко, Є.О. Легези, М.Б. Острах, Г.М. Писаренко, В.П. Тимощука та інших науковців, досліджено ряд особливостей діяльності органів публічної влади з надання послуг населенню. Але у наукових дослідженнях питання стадіям процедури надання послуг з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно майже не вивчались.

Метою даної статті є розкрити стадії процедури надання послуг з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та дати характеристику.

При розв'язанні цього питання підтримаємо позицію В. П. Тимощука, який пропонує, досліджуючи питання стадій процедури, виділяти як процедуру прийняття адміністративного акту [1, с. 169]. Використовуючи такий підхід, можна відштовхуватися від здобутків адміністративно-правової доктрини в частині стадій адміністративного провадження (принаймні прихильників «управлінського» та «широкого» підходів до адміністративного процесу) [1, с. 169].

Зокрема, професор М. М. Тищенко вважає, що «у структурі кожного окремого провадження можна виділити стадії провадження – відносно відмежовані, виділені в часі й логічно пов'язані сукупності процесуальних дій (процедур), які відрізняються колом суб'єктів і закріплюються відповідними процесуальними актами» [2, с. 488]. Щоправда, як уявляється, у цьому випадку не можна абсолютизувати думку про «закріплення стадій окремими процесуальними актами», адже на відміну від традиційних видів процесу (кримінального та цивільного) діяльності адміністративних органів невластивий такий високий рівень формалізації, за винятком хіба що окремих видів проваджень (наприклад, у справах про адміністративні правопорушення) [2, с. 488].

Досить близьким є також визначення стадій професором О. В. Кузьменко: «під стадією адміністративного провадження слід розуміти підпорядковану загальній меті цього виду адміністративного провадження його відносно відокремлену частину, що має власні особливості та завдання» [3, с. 121]. Заслужують уваги акценти на підпорядкованості загальній меті, на відносній відокремленості частини провадження, та на наявності власних завдань [3, с. 121].

Щодо власне переліку стадій процедури прийняття адміністративних актів, то загальновизнаного підходу у нашій вітчизняній доктрині немає (зокрема якщо оглянути позиції адміністративістів – прихильників управлінської концепції адміністративного процесу). Наприклад, О. М. Бандурка та М. М. Тищенко виділяють такі стадії адміністративного процесу: 1) стадія аналізу ситуації, в ході якої збирається і фіксується інформація, оцінюється перспектива подальшого руху справи, ухвалюється рішення про необхідність такого руху. Цю стадію можна також назвати стадією порушення адміністративної справи; 2) стадія ухвалення рішення у справі, в ході якої: а) дається юридична оцінка зібраної інформації; б) досліджуються

матеріали справи, ухвалюється конкретне рішення; 3) стадія оскарження або опротестування рішення у справі (ця стадія має факультативний характер); 4) стадія виконання ухваленого рішення [4, с. 21].

У академічному підручнику професор М. М. Тищенко виділяє ті ж самі стадії, але міняє місцями стадії виконання та оскарження [2, с. 488]. Очевидно, що у нашому випадку стадія виконання взагалі залишається поза процедурою прийняття адміністративних актів (хоча і є стадією адміністративної процедури загалом, часто факультативною) [2, с. 488]. Проблемним моментом означеної вище позиції вважаємо відсутність стадії «підготовки справи до розгляду та вирішення» [2, с. 488].

Вчений з проблематики адміністративних процедур Є.О. Легеза робить висновок про виділення практично тих же загальних стадій адміністративно-процедурного процесу: 1. Порухення адміністративної справи і її попереднє дослідження (розгляд) матеріалів справи. 2. Розгляд справи по суті компетентним органом (посадовою особою) і прийняття у цій справі індивідуального правового акта (адміністративного акта). 3. Оскарження рішення у справі (факультативна стадія). 4. Виконання прийнятого у справі рішення (у низці випадків – факультативна стадія) [5]. І в цьому випадку стадія «підготовки справи до розгляду та вирішення», на жаль, теж не виокремлюється.

Так, В. Г. Перепелюк у дослідженні провадження за заявами виділяє стадії: порушення провадження, адміністративне розслідування, підготовка справи до вирішення, вирішення справи, виконання рішення [6, с. 229-295]. Перегляд адміністративних рішень розглядається ним як окреме провадження [6, с. 229-295]. Тут проблематичним здається розмежування другої та третьої стадій [6, с. 229-295].

На нашу думку, при вирішенні питання про стадії процедури прийняття адміністративних актів та їх самостійність необхідно виходити з того, що стадії в процедурі – це певні частини цілого, які об'єднані певним завданням (завданнями) [11, с. 152].

Не можна не погодитись з позицією Легези Є.О, який вважає, що провадження (процедура) реалізації прав і обов'язків громадян передбачає такі стадії: 1) подання заяви і прийняття її до розгляду державним органом, посадовою особою; 2) розгляд справи, вибір відповідних матеріальних правових норм; 3) винесення рішення; 4) виконання рішення; 5) оскарження рішення [7, с. 77].

Отже, охарактеризуємо детально перші дві стадії процедури надання послуг з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно.

Подача громадянином заяви і прийняття його до розгляду державним органом надання послуг з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно – *початкова стадія* [11, с. 153]. На цій стадії громадянин офіційно виражає свій намір реалізувати своє право, свій обов'язок. Розгляд справи, пов'язаної зі здійсненням прав громадянина, зазвичай відбувається з його ініціативи на підставі поданої заяви [11, с. 153]. Форма заяви, як правило, письмова, хоча у законодавстві немає прямої вказівки на необхідність

письмової форми або на допустимість усної. У більшості випадків, якщо нормативний акт згадує про заяву, то передбачається, що йдеться про письмовий документ. Іноді на практиці заявою вважається сам факт звернення громадянина до органу влади [11, с. 153].

Перша стадія – прийняття і перевірка документів надання послуг, що подаються для державної реєстрації прав та їх обтяжень; реєстрація заяви. Зазначену стадію, слід поділити на 2 підстадії: 1) подання та реєстрація заяви; 2) перевірка документів, що подаються для державної реєстрації прав [11, с. 152].

Слід зазначити, що вказана стадія розпочинається не з прийняття документів, як визначив законодавець, а шляхом подання заявником заяви. У результаті прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція) від 12.02.2015 р. № 191-VIII [8] було розширено коло суб'єктів, яким надано повноваження з прийому та видачі документів у сфері державної реєстрації прав і з 05.04.2015 р. такі повноваження отримали посадові особи органів місцевого самоврядування, адміністратори ЦНАП та нотаріуси [8]. У Херсонській області, наприклад, адміністратори ЦНАП отримали можливість приймати такі заяви з 16.10.2015 р [8].

Існує декілька форм подачі заяв: паперова та електронна форма. Паперова форма може реалізовуватися у декілька способів: безпосереднє подання (до Відділу, нотаріусу, органів місцевого самоврядування або ЦНАП) або шляхом надсилання поштою з описом вкладення [9].

Електронну форму подання заяви щодо надання послуг з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно можуть використовувати лише такі суб'єкти: 1) державний кадастровий реєстратор щодо права власності на земельну ділянку, права оренди земельної ділянки державної або комунальної власності, яку саме він зареєстрував у ДЗК, за письмовою заявою правонабувача (цікаво, що, наприклад, у Херсонській області з 01.01.2013 р. до теперішнього часу не було зареєстровано жодної такої заяви, оскільки технічно зробити це неможливо); 2) державний виконавець, наприклад, щодо накладення чи зняття арешту на нерухоме майно, припинення іпотеки, зняття заборони відчуження об'єкта нерухомого майна тощо Державна реєстрація прав здійснюється на підставі заяви власника, іншого правонабувача, сторін (сторони) правочину, за яким виникло право, або уповноважених ними (нею) осіб, або державного кадастрового реєстратора [11, с. 153].

Реєстрація обтяжень здійснюється на підставі заяви органу або посадової особи, якими встановлено/припинено обтяження, особа в інтересах якої встановлено/припинено обтяження, уповноваженої ними особи. Під час здійснення реєстрації іпотеки заявником є іпотекодержатель, а в разі реєстрації припинення іпотеки заяви можуть також подавати: особа, якою припинено іпотеку, особа, в інтересах якої припинено іпотеку, та державний виконавець, у разі придбання (передачі) за результатом прилюдних торгів (аукціонів) нерухомого майна, що є предметом іпотеки [11, с. 153].

Державна реєстрація припинення іпотеки за загальним правилом здійснюється на підставі заяви обтяжувача, яку він зобов'язаний подати

протягом 5 робочих днів з дня припинення іпотеки, обтяження самотійно або на письмову вимогу боржника чи іншої особи, права якої порушено через наявність таких реєстраційних записів. Відповідальність за порушення указанного строку законодавцем не передбачено, що призводить до невиконання цієї норми обтяжувачами [11, с. 153].

Як правило, заява подається щодо кожного нерухомого майна окремо. Однак існують виключення, коли заявник подає одну заяву, а орган реєструє декілька прав: у разі, коли право власності на житловий будинок, будівлю або споруду набувається одночасно з набуттям у відповідної заінтересованої особи речових прав на земельну ділянку, на якій їх розташовано; у разі здійснення державної реєстрації речового права на нерухоме майно, що є похідним від права власності, одночасно зі здійсненням державної реєстрації права власності на таке майно (наприклад, під час державної реєстрації права власності на земельні ділянки державної або комунальної власності, з одночасною реєстрацією права оренди на таку ділянку); у разі здійснення державної реєстрації похідних речових прав на земельні ділянки сільськогосподарського призначення, право власності на які виникло та оформлено в установленому порядку до 01.01.2013 р. (одночасно реєструється право власності та похідне речове право) [11, с. 153].

Заявник під час подання заяви особисто пред'являє органіві державної реєстрації прав або іншим суб'єктам, які мають право приймати заяви, документ, який посвідчує його особу [11, с. 153]. Документом, що посвідчує особу, є паспорт громадянина України, посвідка на проживання особи, яка мешкає в Україні, національний, дипломатичний чи службовий паспорт іноземця або документ, що його замінює [11, с. 153]. Документом, що посвідчує особу, яка не досягла 16-річного віку, є свідоцтво про народження [11, с. 153]. Документом, що посвідчує посадову особу органу державної влади або органу місцевого самоврядування, є службове посвідчення. У разі подання заяви уповноваженою особою додатково пред'являється документ, що підтверджує її повноваження [11, с. 153].

Державний реєстратор, посадова особа органу місцевого самоврядування, адміністратор ЦНАПу, нотаріус приймають заяви у порядку черговості їх надходження та реєструють їх у базі даних про реєстрацію заяв і запитів з автоматичним присвоєнням їм реєстраційного номера, фіксацією дати та часу реєстрації [11, с. 153].

Разом із завою подаються оригінали паперових/електронних документів необхідних для проведення державної реєстрації прав, їх паперові/електронні копії, засвідчені в установленому порядку або виготовлені шляхом сканування таких документів у паперовій формі, а також документ, що підтверджує внесення плати за надання витягу, та документ про сплату адміністративного збору [11, с. 154].

Подання заявником документів, необхідних для здійснення державної реєстрації прав не в повному обсязі не є підставою для відмови у прийнятті заяви, а є підставою для зупинення її розгляду [10]. Єдиною підставою для відмови у прийнятті заяви є відсутність документа, що підтверджує внесення

плати за надання витягу з Державного реєстру прав, та документа про сплату адміністративного збору, крім випадків, коли осіб звільнено від таких оплат (п. 13 Порядку № 868) [10].

Перевірка документів щодо надання послуг, які подаються для здійснення державної реєстрації прав, полягає у встановленні відповідності їх зовнішнього вигляду певним вимогам: текст документів, що подаються для державної реєстрації прав та їх обтяжень, має бути написаний розбірливо; прізвище, ім'я, по-батькові фізичних осіб та їх місце проживання, а також найменування юридичних осіб та їх місцезнаходження мають бути написані повністю; у документах не має бути підчищень, дописок, закреслень слів та інших не обумовлених у них виправлень, не допускаються документи, заповнені олівцем, а також із пошкодженнями, які не дають змоги однозначно тлумачити їх зміст [11, с. 154].

Основними завданнями цієї стадії є: перевірка наявності документів про сплату адміністративного збору надання послуг і надання витягу з Державного реєстру прав; прийняття заяви та документів, необхідних для здійснення державної реєстрації прав; реєстрація заяви у базі даних про реєстрацію заяв і запитів; перевірка документів на відповідність загальним вимогам [11, с. 154].

Другою стадією є встановлення факту відсутності підстав для відмови в наданні послуг з державної реєстрації прав та їх обтяжень на нерухоме майно, зупинення розгляду заяви про державну реєстрацію прав та/або їх обтяжень – стадія «досліджень усіх обставин справи» [11, с. 154].

Саме на цій стадії відбувається процес пізнання державним реєстратором усіх обставин справи: він вивчає документи, їх зміст, тобто відповідність цих документів вимогам, які висуваються законодавством; відправляє письмові запити до органів, інформація від яких є необхідною для проведення законної державної реєстрації прав; направляє запити до ДЗК через Державний реєстр прав; отримує інформацію про наявність або відсутність податкової застави з Реєстру обтяжень рухомого майна; вивчає дані, які містяться в Державному реєстрі прав та у «старих» реєстрах [11, с. 154].

Під час здійснення державної реєстрації прав, які виникли та зареєстровані в установленому порядку до 01.01.2013 р., державний реєстратор запитує від органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, які відповідно до чинного, на момент реєстрації, законодавства проводили таку реєстрацію, інформацію (довідки, копії документів тощо), необхідну для реєстрації прав та їх обтяжень, якщо такі документи не були подані заявником або якщо документи, подані заявником, не містять передбачених цим Законом відомостей про правонабувача або про нерухоме майно. Суб'єкти, до яких надійшов такий запит, зобов'язані безоплатно в установленому законодавством порядку протягом 3 робочих днів надати державному реєстратору відповідну інформацію, зокрема щодо зареєстрованих речових прав на нерухоме майно, у тому числі на земельні ділянки (п. 8-1 ч. 2 ст. 9 Закону № 1952-IV) [11, с. 154].

Розгляд документів надання послуг з державної реєстрації прав та їх обтяжень на нерухоме майно передбачає: а) встановлення відповідності

заявлених прав і поданих документів вимогам законодавства: відповідність обов'язкового дотримання письмової форми правочину та його нотаріального посвідчення (у випадках, установлених законом); відповідність повноважень особи, яка подає документи на державну реєстрацію прав та їх обтяжень; наявність факту виконання умов правочину, з якими закон та/або договір (угода) пов'язує можливість здійснення державної реєстрації виникнення, переходу, припинення прав на нерухоме майно або обтяження таких прав; б) встановлення відсутності суперечностей між заявленими та уже зареєстрованими правами на нерухоме майно та їх обтяженнями, зокрема відповідність відомостей про нерухоме майно, наявних у Державному реєстрі прав та поданих документах; наявність обтяжень прав на нерухоме майно, зареєстрованих відповідно до вимог цього Закону [12].

На підставі розгляду документів поданих для проведення державної реєстрації державний реєстратор вирішує чи є підстави для зупинення розгляду заяви надання послуг з державної реєстрації прав та їх обтяжень на нерухоме майно або наявні інші підстави, за яких необхідно відмовляти у проведенні державної реєстрації прав [13].

Таким чином, адміністративна процедура надання послуг з державної реєстрації прав та їх обтяжень на нерухоме майно складається з таких стадій (етапів та дій): 1) подання заяви та документів до неї включає такі дії як прийняття і перевірка документів, що подаються для державної реєстрації прав та їх обтяжень; реєстрація заяви тощо; 2) розгляд справи або дослідження усіх обставин щодо надання публічної послуги; 3) прийняття рішення щодо надання послуги з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно; 4) внесення записів до державного реєстру прав щодо надання послуги з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно; 5) видача документів щодо надання послуги з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно.

Список використаних джерел:

1. Тимошук В. П. Процедура прийняття адміністративних актів : питання правового регулювання : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. К., 2009. 214 с.
2. Адміністративне право України : академічний курс : [підруч. для студ. юрид. спец. вищих навч. закл. : у 2 т. / В. Б. Авер'янов, О. Ф. Андрійко, Ю. П. Битяк та ін. ; гол. редкол. В. Б. Авер'янов]. К. : Юридична думка, 2004. Т. 2 : Особлива частина. 583 с.
3. Кузьменко О. В. Структура адміністративного процесу : оновлення виміру. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених* : спец. вип. : у 2 ч. Сімферополь : Кримський юрид. ін-т Харківського ун-ту внутрішніх справ ; Віддруковано ПП "Ельїнь", 2005–2005. Ч. 1. 2005. С. 117–121
4. Бандурка О. М. Міліція і населення : теорія і досвід партнерства : монографія. Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. 199 с.
5. Легеза Є. О. Теорія публічних послуг : адміністративно-правова складова : монографія. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2016. 452 с.

6. Перепелюк В. Г. Адміністративний процес. Загальна частина : навч. посібник. Чернівці : Рута, 2003. 367 с.
7. Leheza Ye., Len V., Shkuta O., Titarenko O., Cherniak N. Foreign experience and international legal standards of applying artificial intelligence in criminal proceedings. *Revista de la universidad del zulia*. 2022. Vol. 13, no. 36, 276-287. DOI: <https://doi.org/10.46925//rdluz.36.18.8>.
8. Про затвердження Інструкції про порядок державної реєстрації права власності на об'єкти нерухомого майна, що перебувають у власності юридичних та фізичних осіб : наказ Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики України від 09.06.1998. № 121. *Офіційний вісник України*. 1998. № 26. С. 203.
9. Деякі питання спрощення порядку надання адміністративних послуг у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.03.2015 р. № 137. *Урядовий кур'єр*. 2015. № 59. 1 квіт.
10. Про затвердження Порядку державної реєстрації прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.10.2013 р. № 868. *Офіційний вісник України*. 2013. № 96. Ст. 3549.
11. Тамаря Я. В. Стадії адміністративної процедури з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно. *Актуальні проблеми держави і права*. 2017. № 78. С. 150–156.
12. Leheza Ye., Odyntsova I., Dmytrenko N. Teoría y regulación legal del apoyo informativo de los procedimientos administrativos en Ucrania. *Ratio Juris Unaula*. 2021. Vol. 16, no. 32, pp. 291-306. DOI: <https://doi.org/10.24142/raju.v16n32a12.9>.
13. Leheza Ye., Savielieva M., Dzhafarova O. Structural and legal analysis of scientific activity regulation in developed countries. *Baltic journal of economic studies*. 2018. Vol. 4, no. 3, pp. 147-157. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-3-147-157>.

11. Теоретико-правова природа понять нагляду та контролю і їх співвідношення

У сучасних умовах трансформації правової системи України, дослідження понять нагляду та контролю набуває особливої актуальності. Це зумовлено необхідністю забезпечення ефективного функціонування державного управління, дотримання законності та правопорядку, а також підвищення якості надання державних послуг. Нагляд та контроль є невід'ємними складовими механізму державного управління різними сферами суспільного життя, і їхнє ефективне функціонування є запорукою стабільного розвитку суспільства.

Один з ключових аспектів актуальності дослідження понять нагляду та контролю полягає в їхній ролі у забезпеченні законності та правопорядку. В

умовах демократичного розвитку держави, важливо, щоб діяльність державних органів, організацій та установ відповідала вимогам законодавства. Нагляд та контроль виступають як механізми запобігання порушенням і забезпечення відповідності діяльності суб'єктів правовим нормам.

Таким чином, дослідження понять нагляду та контролю в Україні є надзвичайно актуальним і важливим. Воно сприяє забезпеченню законності та правопорядку, підвищенню ефективності державного управління, захисту прав і свобод громадян, вдосконаленню законодавчої бази та інтеграції України до європейського правового простору. У сучасних умовах розвитку державності та правової системи, дослідження цих понять набуває особливої значущості для забезпечення стабільного та гармонійного розвитку суспільства і держави.

Стан опрацювання цієї проблеми. Правова природа нагляду та контролю досліджувалася багатьма вітчизняними вченими. Варто згадати праці О.Ф. Андрійко, Ю. П. Битяка, С.С. Ветвицького, В.М. Гаращука, І. П. Голосніченка, А.В. Денисової, О.В. Кузьменко, В.К. Колпакова, Т.О. Коломоець, Х.П. Ярмачі та інших. Разом з тим, питання співвідношення контролю і нагляду потребує подальшого розгляду, особливо в контексті удосконалення чинного законодавства з метою створення ефективних механізмів захисту прав і свобод громадян, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, забезпечення законності та правопорядку у державі. Особливо важливим є аналіз сучасних теоретико-правових концепцій щодо взаємодії контролю та нагляду в цьому контексті.

Мета статті - висвітлити теоретико-правову природу понять нагляду і контролю та їх співвідношення.

Виклад основного матеріалу.

Нагляд і контроль є важливими складовими механізми правового регулювання в державі. Їхні функції спрямовані на забезпечення законності, дисципліни та належного виконання правових норм. Незважаючи на тісний взаємозв'язок, нагляд і контроль мають різні теоретико-правові природи та виконують специфічні завдання у правовій системі України.

Питання взаємозв'язку контролю і нагляду в науці адміністративного права є одними з найбільш обговорюваних. Науковці до сьогодення часу не дійшли чіткого і однозначного визначення основних відмінностей між цими двома поняттями, що ускладнює їх використання в правозастосовній практиці. Це пояснюється широтою аналізованих понять, різницею та схожістю їх нормативно-правового вираження і відсутністю уніфікованого підходу до визначення їх сутності. Дослідження теоретичних аспектів, нормативно-правової бази та практичного застосування виявило різноманітні погляди, що розкривають сутність понять "контроль" і "нагляд" та їх основні характеристики.

Контроль виступає важливою ознакою змісту державного управління, а відтак є явищем багатограним та різноплановим. Це дає підстави розглядати його у наукових колах, як: функція управління (Середа В.В., Кісіль З.Р., Кісіль Р.В., О. Ф. Андрійко; О. Ю. Піддубний); спостереженні за законністю (Т. С. Голоднова); як спосіб та засіб забезпечення законності і дисципліни в процесі

здійснення державної виконавчої влади (В. І. Курило) [1;2;3;4].

Козяков Р.С. цілком слушно зазначає, що з етимологічної точки зору «нагляд» розуміється як: спостереження з метою перевірки. У наукових колах можна зустріти різні трактування поняття «нагляду», а саме: 1) забезпеченні законності; 2) напрямок державної діяльності (Ярема О.О.); 3) виявлення та попередження правопорушень (Ю. П. Битяк) [4].

Як пише Павлик І., на законодавчому рівні також немає чіткого розмежування понять “контроль” і “нагляд”. Проте для практики управління важливим є твердження А. В. Денисової про те, що ці поняття потрібно розмежовувати навіть тоді, коли законодавець для визначення назви і регулювання повноважень тих чи інших органів використовує обидва терміни [5;6].

Існує різноманітність підходів до співвідношення понять «контроль» і «нагляд». Деякі вчені, наприклад М. В. Руденко та В. С. Шестак, вважають ці поняття синонімічними. Проте більшість науковців вбачають важливі відмінності між ними і підкреслюють необхідність чіткого визначення кожного з цих термінів. Зокрема, Н. А. Горбова, О. Ю. Піддубний, О. Ф. Андрійко розглядають їх як різні аспекти управлінської діяльності. Г. Яковлева відмовляється від порівняння цих термінів [4].

На нашу думку, нагляд представляє собою систему управлінських дій та заходів, спрямованих на здійснення спостереження за виконанням встановлених законом норм, правил, вимог або умов. Основна мета нагляду полягає в забезпеченні додержання законності, захисті прав і законних інтересів громадян, а також забезпеченні відповідності діяльності суб'єктів права встановленим стандартам і вимогам.

До основних характеристик нагляду можна віднести: забезпечення законності (нагляд спрямований на забезпечення виконання правових норм і дотримання законності суб'єктів правовідносин); профілактичний характер (нагляд включає профілактичні заходи, спрямовані на запобігання порушенням правових норм); систематичність (нагляд здійснюється на постійній основі, що дозволяє вчасно виявляти та усувати порушення); повноваження на втручання уповноважені органи мають право застосовувати заходи впливу (адміністративні санкції, приписи, тощо) у разі виявлення порушень).

Контроль — це діяльність уповноважених органів або посадових осіб, спрямована на перевірку відповідності діяльності суб'єктів встановленим нормам, правилам і стандартам з метою забезпечення належного виконання завдань і функцій. Контроль передбачає регулярну перевірку, моніторинг та оцінку діяльності суб'єктів.

До основних характеристик контролю можна віднести: перевірочний характер (контроль передбачає перевірку діяльності суб'єктів на відповідність встановленим нормам і правилам); забезпечення виконання (контроль спрямований на забезпечення належного виконання завдань і функцій суб'єктами); оцінка ефективності (контроль включає оцінку ефективності діяльності суб'єктів та їх відповідності встановленим стандартам); застосування заходів впливу (контрольні органи мають право застосовувати заходи впливу

(заходи адміністративного або дисциплінарного характеру) у разі виявлення порушень).

Нагляд і контроль, як засоби забезпечення дисципліни і законності мають спільні риси, а саме: забезпечення законності (обидва інститути спрямовані на забезпечення виконання правових норм і дотримання законності); наявність повноважень на втручання (уповноважені суб'єкти мають право застосовувати заходи впливу у разі виявлення порушень); постійний характер (нагляд і контроль здійснюються на постійній основі, що дозволяє вчасно виявляти та усувати порушення).

Поряд з цим, нагляд та контроль не можна вважати тотожними, ці поняття мають відмінності, до яких ми відносимо: мета застосування: нагляд має профілактичний характер і спрямований на запобігання порушенням, тоді як контроль спрямований на перевірку відповідності діяльності суб'єктів встановленим нормам. Методи здійснення (нагляд включає систематичне спостереження і аналіз, тоді як контроль передбачає регулярну перевірку і моніторинг). Сфера застосування (нагляд здійснюється з метою забезпечення загальної законності, тоді як контроль спрямований на забезпечення належного виконання конкретних завдань і функцій).

Отже, викладене вище дозволяє зробити певні узагальнення. Нагляд і контроль є ключовими елементами правової системи України, які відіграють важливу роль у забезпеченні дотримання законності та належного виконання правових норм суб'єктами правовідносин. Незважаючи на наявність спільних рис, нагляд і контроль мають різні теоретико-правові природи і виконують різні специфічні завдання. Розуміння теоретико-правової природи нагляду та контролю, а також їх співвідношення, є критично важливим для ефективного функціонування правової системи, дотримання законності та правопорядку у державі. Глибоке розуміння і чітке розмежування нагляду і контролю сприяє забезпеченню верховенства права в Україні.

Значення нагляду та контролю у діяльності державних органів полягає у забезпеченні підзвітності, прозорості та ефективності державного управління, адже нагляд та контроль дозволяють забезпечити прозорість і підзвітність у діяльності державних органів підвищують рівень довіри громадян до державних інституцій. Забезпечуючи належне виконання функцій і завдань, нагляд і контроль сприяють ефективному використанню державних ресурсів.

Висновки. Підсумовуючи вищенаведене слід зазначити, що нагляд і контроль є важливими елементами правової системи України, які забезпечують дотримання законності та належне виконання правових норм. Незважаючи на спільні риси, ці інститути мають різну теоретико-правову природу та виконують специфічні завдання. Розуміння теоретико-правової природи нагляду та контролю, а також їх співвідношення, є необхідним для ефективного функціонування правової системи та забезпечення верховенства права в Україні.

У сучасних умовах розвитку української держави роль нагляду та контролю стає особливо актуальною. Вони є важливими інструментами у боротьбі з корупцією, забезпеченні законності та підвищенні ефективності

державного управління. Вдосконалення цих механізмів та їх адаптація до сучасних викликів є ключовим завданням для забезпечення стійкого розвитку та зміцнення правової держави в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Серета В.В., Кісіль З.Р., Кісіль Р.В. Адміністративне право : навчальний посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2014. 520 с.
2. Курило В. І. Адміністративні правовідносини у сільському господарстві України : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / Київ, 2008. 39 с.
3. Андрійко О.Ф. Державний контроль в Україні: організаційно-правові засади. К.: Наукова думка. 2004. 230 с.
4. Козьяков Р.С. Щодо співвідношення дефініцій «контроль» та «нагляд» в контексті здійснення контрольної-наглядової діяльності в національній поліції України. URL: http://www.lsej.org.ua/5_2021/87.pdf
5. Павлик І. Відмінність понять “державний контроль” і “державний нагляд”: нормативно-правовий аспект. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/feb/26688/151020-articletext-326428-1-10-20181214.pdf>
6. Денисова А. В. Співвідношення контролю і нагляду // Адміністративне право і процес. 2013. № 2 (4). URL : <http://applaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/2-42013>.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Адміністративне право України : академічний курс : [підруч. для студ. юрид. спец. вищих навч. закл. : у 2 т. / В. Б. Авер'янов, О. Ф. Андрійко, Ю. П. Битяк та ін. ; гол. редкол. В. Б. Авер'янов]. К. : Юридична думка, 2004. Т. 2 : Особлива частина. 583 с.
2. Андрійко О.Ф. Державний контроль в Україні: організаційно-правові засади. К.: Наукова думка. 2004. 230 с.
3. Асірян С. Р., Милоненко Ю. В., Приліпко В. В. Проблеми виконання рішень ЄСПЛ в Україні та шляхи їх подолання на прикладі Федеративної Республіки Німеччина. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2021. Вип. 63. С. 307-311. DOI: 10.51989/NUL.2024.2.1
4. Бандурка О. М. Міліція і населення : теорія і досвід партнерства : монографія. Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. 199 с.
5. Денисова А. В. Співвідношення контролю і нагляду // Адміністративне право і процес. 2013. № 2 (4). URL : <http://applaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/2-42013>.
6. Деякі питання спрощення порядку надання адміністративних послуг у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.03.2015 р. № 137. Урядовий кур'єр. 2015. № 59. 1 квіт.
7. Казанчук, І. Д. Удосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності органів виконавчої влади щодо охорони навколишнього природного середовища в умовах інтеграції України в Європейський Союз / І. Д. Казанчук. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2010. № 3 (50). С. 131-138.
8. Карташов Е.Г. Напрями удосконалення механізмів реалізації регіональної екологічної політики в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток. № 11, 2012. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=787>.
9. Ківалов С. В. Структурні/системні недоліки у правових системах держав-учасників і життєдіяльність системи Конвенції про захист прав людини і основних свобод. Правове забезпечення ефективного виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини: матер. міжнар. наук.-практ. конф. (15 вересня 2012 р., м. Одеса). Одеса : ПП «Фенікс», 2012. С. 18-19.
10. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від . Дата оновлення: 1 січня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#n9921>
11. Козьяков Р.С. Щодо співвідношення дефініцій «контроль» та «нагляд» в контексті здійснення контрольно-наглядової діяльності в національній поліції України. URL: http://www.lsej.org.ua/5_2021/87.pdf

12. Конституція України від 28.06.1996р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
13. Красіловська З.В. Становлення інституту ме діації в системі публічного управління: теоретико-правовий аспект : автореф. дис. ... канд. наук з держ. управління, спец. 25.00.01. Одеса, 2017. 20 с.
14. Кузьменко О. В. Структура адміністративного процесу : оновлення виміру. Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених : спец. вип. : у 2 ч. Сімферополь : Кримський юрид. ін-т Харківського ун-ту внутрішніх справ ; Віддруковано ПП "Ельїньо", 2005–2005. Ч. 1. 2005. С. 117–121
15. Курило В. І. Адміністративні правовідносини у сільському господарстві України : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / Київ, 2008. 39 с.
16. Легеза Є. О. Теорія публічних послуг : адміністративно-правова складова : монографія. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2016. 452 с.
17. Михайлов О.М. Доцільність примирення у справах адміністративної юрисдикції: за і проти. Правові проблеми зміцнення української державності: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.: у 2 ч. 2011. Ч. 2. С. 77-80.
18. Муқан Б. С. Функції урядового уповноваженого України у справах Європейського суду з прав людини щодо виконання рішень і звітування: державно-управлінський аспект. Ефективність державного управління. 2015. Вип. 43. С. 227-235. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2015_43_30
19. Павлик І. Відмінність понять "державний контроль" і "державний нагляд": нормативно-правовий аспект. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/feb/26688/151020-article-text-326428-1-10-20181214.pdf>
20. Перепелюк В. Г. Адміністративний процес. Загальна частина : навч. посібник. Чернівці : Рута, 2003. 367 с.
21. Положення про Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 31 травня 2006 р. № 784. Дата оновлення: 27 червня 2023 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/784-2006-%D0%BF#Text>
22. Порядок взаємодії Державної виконавчої служби України та Секретаріату Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини під час забезпечення представництва України в Європейському суді з прав людини та виконання рішень Європейського суду з прав людини, затверджений Наказом Міністерства юстиції України від 23 вересня 2013 року № 1989/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1642-13#Text>
23. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 року № 3477-IV. Дата оновлення: 2 грудня 2012 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15/conv#o81>.
24. Про затвердження Інструкції про порядок державної реєстрації права власності на об'єкти нерухомого майна, що перебувають у власності

юридичних та фізичних осіб : наказ Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики України від 09.06.1998. № 121. Офіційний вісник України. 1998. № 26. С. 203.

25. Про затвердження Порядку державної реєстрації прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.10.2013 р. № 868. Офіційний вісник України. 2013. № 96. Ст. 3549.

26. Про охорону навколишнього природного середовища. Закон України від 25.06.1991р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>.

27. Про охорону навколишнього природного середовища: закон України від 25 червня 1991 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>.

28. Противень С. Примирення сторін vs вирішення справи. Нова роль суду у вирішенні конфліктів. Інформаційно-аналітичний центр «ЛІГА». № 03. 2018. URL: http://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA011179.

29. Ратушна Б. П. Правові особливості виконання рішень Європейського суду з прав людини в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. № 6. 2022. С. 130-133. DOI: 10.32782/2524-0374/2022-6/31

30. Середа В.В., Кісіль З.Р., Кісіль Р.В. Адміністративне право : навчальний посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2014. 520 с.

31. Сидельніков О. Д. Інститут примирення сторін в адміністративному судочинстві : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2017. 21 с.

32. Смокович М. Інститут врегулювання спору за участю судді потребує вдосконалення. Судово-юридична газета. 2019. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/140687-institut-vregulyuvannya-sporu-za-uchastyu-suddi-potrebuye-vdoskonalennya>.

33. Тамаря Я. В. Стадії адміністративної процедури з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно. Актуальні проблеми держави і права. 2017. № 78. С. 150–156.

34. Тимощук В. П. Процедура прийняття адміністративних актів : питання правового регулювання : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. К., 2009. 214 с.

35. Archer, J. Indicators for traffic safety assessment and prediction and their application in micro-simulation modeling: A study of urban and suburban intersections. Doctoral Dissertation. Stockholm: Royal Institute of Technology. 2005. Stockholm. ISBN 91-7323-119-3.

36. Australian Trade Practices Commission. Self-Regulation in Australian Industry and the Professions: Report by the Trade Practices Commission. Vol. 1. (1988): 56. <https://catalogue.nla.gov.au/catalog/1916051>.

37. B. Edwards. The Dark Side of Self-Regulation. Scholarly Works, 85(2017):573-622. <https://scholars.law.unlv.edu/facpub/1117>.

38. Bartosiak, O. (2016). Publichno-pravova sutnist derzhavnoi reiestratsii rechovykh prav na nerukhome maino [The public-legal essence of the state registration of property rights to immovable property]. Efektyvnist derzhavnoho upravlinnia – Efficiency of public administration, 3 (48), 111-120. Retrieved from

<https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1234841.pdf> [in Ukrainian].

39. Behnood, A., & Mannering, F. L. The effects of drug and alcohol consumption on driver injury severities in single-vehicle crashes. *Traffic injury prevention*, 18(5). 2017. 456–462. DOI: 10.1080/15389588.2016.1262540

40. Ben-Shakhar, G., & Furedy, J. J. (1990). *Theories and Applications in the Detection of Deception: A Psychophysiological and International Perspective*. Springer-Verlag. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-1-4612-3282-7>.

41. Bussgeldkatalog. Drogen und Alkohol am Steuer. letzte Aktualisierungam: 30. Mai 2023. Available online. In: https://www.bussgeldkatalog.org/alkohol-drogen/#statistik_verunglueckte_unter_alkoholeinfluss_der_letzten_jahre.

42. C. Lo. Drug promotion: does self-regulation work? (2015). <https://www.pharmaceutical-technology.com/features/featuredrug-promotion-does-self-regulation-work-4606510/?cf-view>

43. Competition Bureau of Canada. Dental Hygienists' Act – An Act Respecting the Regulation of the Profession of Dental Hygiene, 2005. <http://www.competitionbureau.gc.ca/eic/site/cb-bc.nsf/eng/02035.html>.

44. Convention on Road Traffic. UN International Document dated November 8, 1968, with amendments and additions. introduced by the European Agreement dated May 1, 1971, with amendments dated September 28, 2004. Available online. In: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XI-B-23&chapter=11&clang=_en

45. D. Arnold, J. Oakley. (2019). Self-Regulation in the Pharmaceutical Industry: The Exposure of Children and Adolescents to Erectile Dysfunction Commercials. *Journal of Health Politics, Policy and Law*. 44. 10.1215/03616878-7611647.

46. Dzhafarova, V. (2020). Pravova pryroda ta osoblyvosti derzhavnoi reiestratsii rechovykh prav [Legal nature and peculiarities of state registration of property rights]. *Pidpryiemnytstvo, hospodarstvo i pravo – Entrepreneurship, economy and law*, 2, 31-37. DOI: 10.32849/2663-5313/2020.2.05. Retrieved from <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/2/6.pdf> [in Ukrainian].

47. E. Ismail. Architects' self-regulation in Malaysia: Is it possible? (2013):18. <http://www.pam.org.my/images/notes/2013/Architects-Self-regulation-01.pdf>.

48. Ecorys. Study on the prevention of drink-driving by the use of alcohol interlock devices. Final Report. Client: European Commission, DG for Mobility and Transport. Rotterdam. 2014. 166.

49. European Court of Human Rights. Case of Salabiaku v. France, Judgment of 7 October 1988. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57570%22%5D%7D>.

50. Fair Canada. Comments and Recommendations on CSA Consultation Paper 25-402 Consultation on the Self-Regulatory Organization Framework, 2020. https://faircanada.ca/wp-content/uploads/2020/10/2020_10_23_submission_to_CSA_on_SROs_Ver.00.pdf.

51. Hlynchak, T. D., Chepulchenko, T. O. (2018). Mekhanizm hromadskoho kontroliu ta uchasti v diialnosti antykoruptsiinykh struktur [Mechanism of public control and participation in the activities of anti-corruption structures]. *Pravo i suspilstvo – Law and society*, 2, 9-14. Retrieved from <https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/8e5d9861-bcb1-483a-8a93-cbba09ed3e45/content> [In Ukrainian].
52. Ignatenko A.. Drunk driving: how to solve the problem? Association of Lawyers of Ukraine. 2020. /.
53. International Association of Supreme Administrative 3. Jurisdictions. Alternative dispute resolution in administrative matters – Answers from the German Bundesverwaltungsgericht. 2016. URL: https://www.aihja.org/images/users/114/files/Germany_-_Report_2016_Germany-Rep2016.pdf.
54. International Organization of Securities Commissions. Report of the SRO Consultative Committee of the International Organization of Securities Commissions, 2000. <https://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCO110.pdf>.
55. J. Coffee, H. Sale, Ch. Whitehead. *Securities Regulation: Cases and Materials*, 2021.
56. J. Fisch, H. Sale. The Securities Analyst as Agent: Rethinking the Regulation of Analysts. *Iowa Law Review*, 88(2003):1035-1098.
57. Japan Securities Dealers Association. JSDA as an SRO, 2019. <https://www.jsda.or.jp/en/about/files/SRO.pdf>.
58. Judiciary for England and Wales. The Administrative Court Judicial Review Guide 2018. URL: https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2018/11/Admin_Court_JRG_2018_content_v3_web.pdf.
59. Kavalné S., Saudargaitė I. Mediation in disputes between public authorities and private parties: comparative aspects. *Jurisprudencija/Jurisprudence*. 2011. 18 (1). p. 251-265.
60. Kiełbowski M., Bartosiak A. Mediation in administrative proceedings. 2017. URL: <http://www.codozasady.pl/en/mediation-in-administrative-proceedings/>.
61. Kladchenko, A. O. Rozvytok hromadskykh instytutsii u sferi antykoruptsiinoi diialnosti [Development of public institutions in the field of anti-corruption activities]. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*, 2017, 5 (27), 15-19. Retrieved from <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2017/5/3.pdf> [In Ukrainian].
62. Korneyev M., Zolotukhina L., Hryhorash T. LehezaYe. & Hryhorash O., The development of small business as a source of formation of local budget revenues in Ukraine. *Investment. Management and Financial Innovations*. 15 (1). 2018. P. 132-140. [http://dx.doi.org/10.21511/imfi.15\(1\).2018.12](http://dx.doi.org/10.21511/imfi.15(1).2018.12)
63. Korniienko, Maksym. Desyatnik, Anatolii. Didkivska, Galina. Leheza, Yevhen. Titarenko, Oleksiy. 2023. Peculiarities of investigating criminal offenses related to illegal turnover of narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors: criminal law aspect. *Khazanah Hukum*. Vol. 5. No. 3, 205-215 DOI: <https://doi.org/10.15575/kh.v5i3.31742>.
64. Koval, I. F. (2019). Realizatsiia pryntsypu verkhovenstva prava pry zastosuvanni sposobiv zakhystu prav ta interesiv [Implementation of the principle of

the rule of law when applying methods of protection of rights and interests]. *Pravnychy chasopys Donetskooho universytetu – Law journal of Donetsk University*, 2, 26-33. DOI: 10.31558/2518-7953.2019.2.4. Retrieved from <https://jpch.donnu.edu.ua/article/view/7845/7845> [in Ukrainian].

65. Law of the Republic of Kazakhstan on self-regulation of 2015 (2023, May 1). https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=36858926&pos=3;-108#pos=3;-108.

66. Law of Ukraine. On the approval of the Instructions on the procedure for detecting signs of alcohol, drug or other intoxication in drivers of vehicles or being under the influence of drugs that reduce attention and reaction speed: Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Ministry of Health of Ukraine dated November 9, 2015. No. 1452/735. Available online. In: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1413-15#Text.2>.

67. Leheza Ye. O., Filatov V., Varava V., Halunko V., Kartsyhin D. Scientific and practical analysis of administrative jurisdiction in the light of adoption of the new code of administrative procedure of Ukraine. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. Vol. 22, Issue 5. 2019. P. 1-8. URL.:<https://www.abacademies.org/articles/scientific-and-practical-analysis-of-administrative-jurisdiction-in-the-light-of-adoption-of-the-new-code-of-administrative-proced-8634.html>

68. Leheza Ye., Len V., Shkuta O., Titarenko O., Cherniak N. Foreign experience and international legal standards of applying artificial intelligence in criminal proceedings. *Revista de la universidad del zulia*. 2022. Vol. 13, no. 36, 276-287. DOI: <https://doi.org/10.46925//rdluz.36.18.8>.

69. Leheza Ye., Odyntsova I., Dmytrenko N. Teoría y regulación legal del apoyo informativo de los procedimientos administrativos en Ucrania. *Ratio Juris Unaula*. 2021. Vol. 16, no. 32, pp. 291-306. DOI: <https://doi.org/10.24142/raju.v16n32a12.9>.

70. Leheza Ye., Pisotska K., Dubenko O., Dakhno O., Sotskyi A. The Essence of the Principles of Ukrainian Law in Modern Jurisprudence. *Revista Jurídica Portucalense*, December, 2022. 342-363. DOI: [https://doi.org/10.34625/issn.2183-2705\(32\)2022.ic-15](https://doi.org/10.34625/issn.2183-2705(32)2022.ic-15)

71. Leheza Ye., Savielieva M., Dzhaferova O. Structural and legal analysis of scientific activity regulation in developed countries. *Baltic journal of economic studies*. 2018. Vol. 4, no. 3, pp. 147-157. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-3-147-157>.

72. Leheza, Y. Panova, O. Ivanytsia, A. Marchenko, V. Oliukha, V. International models of legal regulation and ethics of cryptocurrency use : country review. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. 2019. –Special Issue 2. P.1-6. Available online. In <https://www.abacademies.org/articles/international-models-of-legal-regulation-and-ethics-of-cryptocurrency-use-country-review-8445.html>

73. Leheza, Y., Shcherbyna, B Leheza, Y. Pushkina, O. Marchenko, O. Features of Applying the Right to Suspension or Complete/ Partial Refusal to Fulfill a Duty in Case of Non-Fulfilment of the Counter Duty by the Other Party According to the Civil Legislation of Ukraine. *Revista Jurídica Portucalense*, 2023. 340–359. Retrieved from <https://revistas.rcaap.pt/juridica/article/view/29662>

74. Leheza, Ye. Shablysty, V. Aristova, I. V. Kravchenko, I. A. Kornikova, T. Foreign Experience in Legal Regulation of Combating Crime in the Sphere of Trafficking of Narcotic Drugs, Psychotropic Substances, their Analogues and Precursors: Administrative and Criminal Aspect. *Journal of Drug and Alcohol Research*. Vol. 12 . No. 4, 2023. 1-8. <https://www.ashdin.com/abstract/foreign-experience-in-legal-regulation-of-combating-crime-in-the-sphere-of-trafficking-of-narcotic-drugs-psychotropic-su-101143.html>

75. Leheza, Yevhen. Yerofieienko, Larysa. Komashko, Volodymyr. (2023). Peculiarities of legal regulation of intellectual property protection in Ukraine under martial law: administrative and civil aspects. *Law of Justice Journal*, 37(3), 157-172. <https://seer.upf.br/index.php/rjd/article/view/15233>

76. Levitt, S. D., & Porter, J. Estimating the effect of alcohol on driver risk using only fatal accident statistics. Cambridge: National Bureau of Economic Research, 1999. 33.

77. Lovegrove, G., Sayed, T. Macro-level collision models for evaluating neighbourhood traffic safety. *Canadian Journal of Civil Engineering*, 33(5). 2006. 609–621.

78. Lykken, D. T. (1998). *A Tremor in the Blood: Uses and Abuses of the Lie Detector*. Plenum Press. Psychology, Vol.7 No.8. URL: <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=1811115>.

79. M. Priest. The privatization of regulation: five models of self-regulation. *Ottawa Law Review*, 29:2(1998):233-302. https://rdo-olr.org/wp-content/uploads/2018/01/olr_29.2_Priest.pdf.

80. Marston, W. M. (1917). Systolic Blood Pressure Symptoms of Deception. *Journal of Experimental Psychology*, 2(2), 117-163.

81. Milimko, L. (2014). Provadzhennia z reiestratsii prav na zemelni dilianky (poniattia ta oznaky) [Procedures for registration of rights to land plots (concepts and signs)]. *Yurydychnyi visnyk – Legal Bulletin*, 4 (33), 108-111. Retrieved from http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Npnau_2014_4_22.pdf [in Ukrainian].

82. National Research Council (2003). *The Polygraph and Lie Detection*. The National Academies Press. URL: <https://nap.nationalacademies.org/catalog/10420/the-polygraph-and-lie-detection>.

83. NHTSA. Countermeasures That Work: Alcohol Measurement Devices – Traffic Tech DOT HS 13. 2021. 167. Available online. In: <https://www.nhtsa.gov/traffic-tech/133631>

84. NHTSA. Drunk Driving. 2023. Available online. In: <https://www.nhtsa.gov/risky-driving/drunk-driving..>

85. O. Adesanya. Regulatory Capture of Self-Regulatory Organizations (SROs) In Canada: Do SROs Serve Public or Industry Interests? *Master of Laws Research Papers Repository*, 14 (2022). <https://ir.lib.uwo.ca/llmp/14>.

86. O. Dombalagian. Self and Self-Regulation: Resolving the SRO Identity Crisis. *Brooklyn Journal of Corporate, Financial & Commercial Law*, 1:2(2007):317-353.

87. Office of National Statistics. Adult drinking habits in Great Britain. 2018. Statistical bulletin. Available online. In: <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/healthandsocialcare/drugusealcoholandsmoking/bulletins/opinionsandlifestylesurveyadultdrinkinghabitsingreatbritain/2017>.

88. P. Harter. Negotiating regulations: A cure for the malaise? *Environmental Impact Assessment Review*, 3(1982)1: 75-91. DOI: 10.1016/S0195-9255(82)80028-0.

89. P. Sagar. Adam Smith and the conspiracy of the merchants, *Global Intellectual History*, 6:4(2021):463-483. DOI: 10.1080/23801883.2018.1530066.

90. pak, V. M. (2020). Instytuty hromadianskoho suspilstva yak subiekty protydii koruptsii v Ukraini [Institutions of civil society as anti-corruption entities in Ukraine]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Serii: yurydychni nauky – Scholarly notes of Vernadsky Tavri National University. Series: legal sciences*. 31 (70), 4. DOI: 10.32838/1606-3716/2020.4/33 [In Ukrainian].

91. Poiasniuvalna zapyska do proektu Zakonu pro vnesennia zmin do statti 12 Zakonu Ukrainy «Pro Natsionalne ahentstvo Ukrainy z pytan vyiavlennia, rozshuku ta upravlinnia aktyvamy, oderzhanymy vid koruptsiinykh ta inshykh zlochyniv» shchodo posylennia kontrolnykh povnovazhen Hromadskoi rady vid 8 lypnia 2024 roku № 11397 [Explanatory note to the draft Law Amending Article 12 of the Law of Ukraine ‘On the Asset Recovery and Management Agency’ on Strengthening the Control Powers of the Public Council of 8 July 2024 no. 11397]. Retrieved from <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44538> [In Ukrainian].

92. Polozhennia pro Radu hromadskoho kontroliu pry Natsionalnomu antykoruptsiinomiu biuro, zatverdzhene postanovoju Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 16 liutoho 2022 r. № 132 [Regulations on the Council of Public Control under the National Anti-Corruption Bureau, approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 16 February 2022 no. 132]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132-2022-%D0%BF#Text> [In Ukrainian].

93. Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 16 chervnia 2020 roku u spravi № 145/2047/16-ts pro vyznannia dohovoriv orendy zemelnykh dilianok nediiisnymy [Resolution of the Great Chamber of Supreme Court of Ukraine of 16 June 2020 in case No. 145/2047/16-II on recognition of land lease contracts as invalid]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90933484> [in Ukrainian].

94. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 25 zhovtnia 2023 roku u spravi № 385/1290/21 pro skasuvannia derzhavnoi reiestratsii dodatkovoi uhody [Resolution of Supreme Court of Ukraine of 25 October 2023 in case No. 385/1290/21 on cancellation of state registration of additional agreement]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114483478> [in Ukrainian].

95. Pro derzhavni finansovi harantii medychnoho obsluhovuvannia naseleunia: Zakon Ukrainy vid 19 zhovtnia 2017 roku № 2168-VIII [On state financial guarantees of medical care for the population: Law of Ukraine of 19 October 2017 no. 2168-VIII]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19#n91> [In Ukrainian].

96. Pro derzhavnu reiestratsiiu rechovykh prav na nerukhome maino ta yikh obtiazhen : zakon Ukrainy vid 1 lypnia 2004 roku № 1952-IV [About the state registration of property rights to immovable property and their encumbrances : the law of Ukraine of 1 July 1998 № 1952-IV]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text> [in Ukrainian].

97. Pro Natsionalne ahentstvo Ukrainy z pytan vyivlennia, rozshuku ta upravlinnia aktyvamy, oderzhanymy vid koruptsiinykh ta inshykh zlochyniv: Zakon Ukrainy vid 10 lystopada 2015 r. № 772-VIII [National Agency of Ukraine for finding, tracing and management of assets derived from corruption and other crimes: Law of Ukraine of 10 November 2015 no. 772-VIII]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/772-19#Text> [in Ukrainian].

98. Pro Natsionalnu politsiiu: Zakon Ukrainy vid 2 lypnia 2015 roku № 580-VIII [On the National Police: Law of Ukraine of 2 July 2015 No. 580-VIII]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19/conv#n921> [In Ukrainian].

99. Pro orendu zemli : zakon Ukrainy vid 6 zhovtnia 1998 roku № 161-XIV [About land lease : the law of Ukraine of 6 October 1998 № 161-XIV]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14/#Text> [in Ukrainian].

100. Pro osnovni zasady derzhavnoho nahliadu (kontroliu) u sferi hospodarskoi diialnosti: Zakon Ukrainy vid 5 kvitnia 2007 roku № 877-V [On the basic principles of state oversight (control) over economic activities: Law of Ukraine of 5 April 2007 No. 877-V]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text> [In Ukrainian].

101. Pro sudoustrii i status suddiv: Zakon Ukrainy vid 2 chervnia 2016 roku № 1402-VIII [On the judicial system and the status of judges: Law of Ukraine of 2 June 2016 No. 1402-VIII]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> [In Ukrainian].

102. R. Mysicka. Who Watches the Watchmen? The Role of the Self-Regulator. C.D. Howe Institute Commentary, 416(2014). <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2510112>.

103. Richardson, E. A Driving While Intoxicated/Suspended Court List for Victoria. ACJI, Monash University: Melbourne, 2013. 30.

104. Road Safety Act 1986 (Vic). Start date: 01/03/2022. 1986. Available online. In.: <https://jade.io/article/282544>

105. S. Mulinari, P. Ozieranski. Unethical pharmaceutical marketing: a common problem requiring collective responsibility, BMJ, 382(2023). DOI: 10.1136/bmj-2023-076173.

106. Sopilnyk L. I. Development of the theory and principles of the formation of the regulatory framework of road traffic safety: autoref. thesis ... Dr. Tech. Sciences: 05 January, 2002. National Lviv Polytechnic University. Lviv, 2002. 32.

107. Spiesivtsev, D. (2020). Efektyvnist sposobu sudovoho zakhystu subiektyvnykh tsyvilnykh prav na nerukhome maino [Effectiveness of the method of judicial protection of subjective civil rights to immovable property]. *Yurydychnyi visnyk – Legal Bulletin*, 4, 109-116. DOI: 10.32837/yuv.v0i4.1978. Retrieved from http://yurvisnyk.in.ua/v4_2020/16.pdf [in Ukrainian].

108. Strafgesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998 (BGBl. I S. 3322), das zuletzt durch Artikel 3 des Gesetzes vom 8. Oktober 2021 (BGBl. I S. 4650) geändert worden ist. Available online. In: <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/index.html>.

109. T. Porter, K. Ronit. Self-Regulation as Policy Process: The Multiple and Criss-Crossing Stages of Private Rule-Making. *Policy Sciences*, 39(2006):41-72.

110. The World Bank. India: Role of Self-Regulatory Organizations in Securities Market Regulation, 2007. <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/166951468042018599/india-role-of-self-regulatory-organizations-in-securities-market-regulation>.

111. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy vid 16 sichnia 2003 roku № 435-IV [Civil Code of Ukraine of 16 January 2003 No. 435-IV]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> [in Ukrainian].

112. United Kingdom Civil Procedure Rules of 1998 No. 3132. Status of 28 November 2019. URL: <https://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/rules>

113. United Kingdom Committee of Advertising Practice. Evidence-based policy-making. How CAP and BCAP assess calls for regulatory change. <https://www.asa.org.uk/static/uploaded/cb20c00f-b559-40a2-8b5677188511b45b.pdf>.

114. V. Root. Modern-Day Monitorships. *Yale Journal on Regulation*, 33(2016):109-164. <http://hdl.handle.net/20.500.13051/8231>.

115. Volobuieva, O. Leheza, Ye. Pervii, V. Plokhuta, Ye. Pichko, R. Criminal and Administrative Legal Characteristics of Offenses in The Field of Countering Drug Trafficking: Insights from Ukraine. *Yustisia*. Vol 12, No 3. 2023. 262-277. DOI: <https://doi.org/10.20961/yustisia.v12i3.79443>

116. W. Birdthistle, T. Henderson. Becoming a Fifth Branch, *Cornell L. Rev.*, 99(2013)1. <http://scholarship.law.cornell.edu/clr/vol99/iss1/1>.

117. Waller, P. F., Stewart, J. R., Hansen, A. R., Stutts, J C., Popkin, C. L., & Rodgman, E. A. The potentiating effects of alcohol on driver injury. *JAMA*, 256(11). 1986. 1461–1466.

Умови одержання звіту: за договором, Київ – 171, вул.Горького, 180,
УкрІНТЕІ.

УДК -342.9
КП _____
N держреєстрації 0122U000216
Інв. N _____

Легеза Євген Олександрович
49000, м.Дніпро, м.Дніпро, вул. Володимира Вернадського (Дзержинського),
2/4

ЗВІТ
ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ
«Основні напрями реформування законодавства України в контексті
євроінтеграційних процесів»
(заключний)

Керівник НДР
Професор кафедри
публічного та приватного
права
д.ю.н., професор

Є.О. Легеза

Рукопис закінчено "4" 12 2024 р.

Розкрито особливості реформування законодавства України в контексті євроінтеграційних процесів, розробка пропозицій щодо змін та доповнень до законодавчих та підзаконних нормативних актів з питань публічних відносин в контексті євроінтеграційних процесів.

Дніпро
2024